

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” CLUJ-SIBIU
BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ
XIV.

DIN CORESPONDENȚA
LUI
SIMEON BĂRNUȚIU
ȘI A CONTEMPORANILOR SĂI

DE
ENEA HODOȘ
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

1 9 4 4

TIPOGRAFIA OCT. L. VESTEMEAN, SIBIU, STR. AVRAM IANCU Nr. 16.

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” CLUJ-SIBIU
BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ
XIV.

DIN CORESPONDENȚA
LUI
SIMEON BĂRNUȚIU
ȘI A CONTEMPORANILOR SĂI

DE
ENEA HODOȘ
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

1 9 4 4

TIPOGRAFIA OCT. L. VESTEMEAN, SIBIU, STR. AVRAM IANCU Nr. 16.

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezentăm publicității câteva scrisori și fragmente de scrisori, dintre anii 1849 și 1898, semnate de foști frunțași transilvani din acel timp, cari, cu toții, prin scrisul lor necăutat, obișnuit în epistole, ne fac să cunoaștem date documentare prețioase și, de sine înțeles, cele mai chemate a lămuri notele personale în munca entusiastă a unor înaintași cu privirile ațintite mereu spre „Maica Roma”, — spre Roma lui Traian, — fiindcă „de-acolo ne tragem”.

Limba, ce exprimă bunele năzuințe ale acestor idealști, oțeliți în muncă aspră și în suferințe amare, s'a păstrat neatinsă, pretutindeni, în reproducerea de față, adăogând în parenteze, ici colo, câte o scurtă tălmăcire în deosebi a provincialismelor și latinismelor devenite neînțelese. — Li s'a schimbat însă imposibila ortografie latinizantă, cunoscută filologilor români, dar cu totul străină cetitorului care ar vrea să se dumerească, mai aproape de adevăr, nu asupra formei scrisului, ci mai ales asupra sbuciumului adânc al activității izvorâte din inima caldă a premergătorilor dintr'o veche gardă transilvană, care, în treburi de naționalitate și dragoste de lege, nu admitea concesiuni. Scrisorile din cuprinsul paginilor următoare o dovedesc cu prisosință.

Sibiu, 1944.

E. Flodoș

*I. Christianu din Orade, către Simeon Barnutiu, „Președintele
Comitetului Romanu“, în Sibiu, în cauza trimiterii unei deputațiuni
române la Viena.*

Urbea-Mare, 14 Sept. 1849.

Domnule! — Am ajuns în pace acasă, am început lucrul
mie comitat (încredințat), și are succesul cel mai bun, toți au
primit cu bucurie petițiunile Românilor și s'au promisat (făgă-
duit, legat) că vor trimite deputațiune la Viena. — Inșă este
una rugare, ca să binevoiiți a trimite la Urbea-Mare, și anume
la Episcopia română :

1. Resoluciune Imperială, de cumva este, precum și re-
sultatul adunării din Sabiniu (în loc de Sibiu totdeauna Sabiniu)
precum am înțeles că ați avut. Mulți tineri și bărbați, preoți
și mireni, au mers dela noi (din Bihor) la Iancu. Românii de
pe aice n'au alta în gură numai „Iancu“.

2. Înștiințați-ne când trimiteți deputațiune.

3. Ar dori foarte tare toți de aice, ca mergând deputațiune
din Ardeal la Viena, una parte să se abată pe aice, că (o) vor
primi cu bucurie, și earăș că cale(a) e foarte sigură, și doară
mai scurtă — pentru cale de fier — eu în 4 zile am venit dela
Viena până la Urbea-Mare.

Domnule Bărnuț, de cumva eu nu voi fi în Orade, placă
a merge la Zsiga Nicolae sau Poinariu, neguțători, ear mai
întâi la Alexi, el te va informa despre toate.

Așteptând epistola Domnieitale adresată la Oradea-Mare,
rămân

Al Dniei Tale

Connational

I. Christianu m. p.

(P. S.) In această zi am înștiințat pe Popassu. Munteanu
e acasă și spune, că între scrisorile lui Puchner au aflat Un-
guriî una scrisoare, în care Balasiescu primește 40 mii fl. C. M.,
ca să-i întrebunțeze pe spionașuri. Frumos!!

= 2 =

Bărnuț, care își căută de sănătate în stațiunile climaterice din jurul Vienei, către Aug. Treb. Laurian, în Viena.

Kaltenleutgeben, 10 Apr. 1850.

Frate Laurian! — Am fost la Căpitanul din Mödling; mai întâi m'au întrebat de unde sânt, cât timp am fost în Blasiu (Blaj) și în ce deregătorie am fost acolo; după aceea, când am mers în Sabiniu (Sibiu), și ce am fost în tot timpul revoluțiunei, până când am fost în Sibiu, cât am petrecut în țara rom. și de acolo unde m'am dus; ce știu de banii Seminarului, și ai Comitetului; când m'am întors la Sibiu, și în specie fost-am în Sibiu, când s'au luat Sibiul dela Unguri? Ce dispozițiuni știu să se fie făcut despre numiții bani; unde am fost în ziua intrării Ungurilor în Sibiu, întâlnitu-m'am în ziua aceea cu Balasiescu, și ce dispozițiuni, știu să se fie făcut despre bani?

La aceste i-am spus istoria banilor Seminarului, cum au venit la Comitet, care au fost silit să-i primească, pentru că nu era sigur drumul până la Blaj, ca să-i pot trimite înapoi; cum i-au păzit la 21 Ian. până la 11 Martiu, atunci năvălind fără veste Ungurii asupra Sibiului, n'au putut face despușițiuni ca la 21 Ian. — I-am spus că cu Balasiescu m'am întâlnit după venirea Ungurilor odată în Cancellaria, apoi în casa lui, l-am întrebat ce dispozițiuni au făcut de bani, la care au răspuns că au umblat după carru (trăsură) și nu poate căpăta și vrea să trimită la Veștem la judele, însă acum era târziu, că nici putea să ajungă la Veștem, necum să se întoarcă; am ieșit din odăile Comitetului până în piață ca să văd ce e; dar văzând că arde orașul de din jos și oamenii fug toți, nici eu nu m'am întors, ci m'am dus cu mulțimea fugătoare către Turnul roșu. Asta mi-au fost complexul răspunsului; i-am mai spus, că m'am întâlnit cu B(ălășescu) și în terra (țara) rom., unde mi-au spus că au aruncat 2 săculețe în locuri(?).

Intrebările au venit dela Wohlgemuth. La urmă m'au întrebat dacă cunosc pe Pocsă, care-i este affine, i-am spus că nu-l cunosc de persona, dar știu că a fost Major în Tiuș. Căpitanul acesta e Baron, dar nu-i știu numele.

Barnutiu m. p.

(P. S.) Mai trimiteți-mi Bucovine și alte Gazete, și de v'au mai venit vreo scrisoare din Ardeal, sau și alte noutăți. B.

= 3 =

Groze)* lui Al. Papiu, probabil la Viena. Trimite copia adresei din 1851, către episcopul Alexandru Stercă Șuluț în Blaj, — adresa care grăește în favoarea tinerimii din epoca aceea de luptă și prigonire la Blaj.

Cetate-debaltă, 10 Iunie 1852.

Frate Alesandre! Adresa aceea ce o am îndreptat în 16 Martie 1851, către Episcopul Șuluțiu, și care ți-o am fost promis, eată ți-o decopiez în următoarele:

„Prea Sântite Parente! Bucuria care o au simțit tinera noastră inimă numai de faima, că Majestatea Sa prea Induratul nostru Monarh, după alegerea clerului unit din Tran(silva)nia și votul întregii națiuni, s'a îndurat a te denumi pre P. S. V. de Arhipăstor și Parente sufletesc al națiunii române(!) mult certate (cercate) și infestate, a fost una din cele mai mari ale vieții noastre... Dorim, precum dorește cerbul de izvoarele apelor, să vă aducă Dumnezeu în scaunul Metropoliei române sănătos și poteros, spre a îndreptă pe cei rătăciți dela calea virtuții, ear celor buni a le da ocașiune a se face și mai buni. Dee Dumnezeu ca speranțele naționale ce atârnă acum dela P. S. V., niciodată să nu se întoarne înșelate și lăcrimânde, ci dincontră ele să aibă un pământ în P. S. V., care să le facă a fructui (rodi) însutit. — Tinerimea română, speranța venitorului națiunii române, crescută până acum mai cu seamă de părenți vitregi, și învățată în școala durerilor, a cărui (ale cărei) lacrimi ferbinți cauzate prin lungile suferinți naționale, până acum, nimeni nu le-au șters, la a cării propășire, batăr dela grația și voia altora atârnândă, toți din toate părțile se uită cu invidie, și pe carea până acum nimeni nu o au ajutat după cuviință pe calea virtuții și a patriotismului, acum iș îndreptă ochii inimii sale către P. S. V. și iș dorește alinarea durerilor sale o mare parte dela P. S. V. Să nu cumva P. S. V., condus poate de unii bătrâni ruginiți și răi, carii te-ar încunjură, după cum

*) Tânărul Groze ca și Petru Brad făcea parte din cei 12 teologi eliminați în Mai 1843 de ep. I. Lemény din Seminarul Blajului. Vezi „Procesul cu episcopul”, în G. Bogdan-Duică, VIAȚA LUI S. BĂRNUȚIU, București 1924, pag. 61.

au făcut alții, să lapezi cumpătatele și modestele simțăminte ale tinerimii, care în P. S. V. privește pe al său Paladiu... *Consilia senum, manus juvenum vim habent...* Poftindu-ți din adâncul inimii, ca Dumnezeu să te țină pentru cler și națiune, așteptăm arhierasca P. S. V. binecuvântare, rămânând pe lângă sărutarea dreptei: Cetate-de-baltă, 16 Martie 1851; Groze, Kutfalvi Basil, Ardeleanu Basil, Brad Petru, Moldovan Samuil și Nicolae, Krajnik Simion *)".

... te rog să nu faci tocmai mare publicitate din această scrioare, care după a mea socoteală nu are așa mare importanță...

Al tău sincer amic

Groze m. p.

= 4 =

*Simeon Balint către Al. Papiu Ilarianu la Viena. Călătoria
Impăratului Francisc Iosif în Munții Apuseni la 1852.*

Roșia, în 7 Septemvrie n. 1852.

Domnul meu!

Epistola Domniei-Tale din 26 l. tr. am primit-o în 5 l. c., — la care mă grăbesc a-ți răspunde. Cauza că nu v'am scris îndată după rentoarcerea Maiestății Sale despre primirea făcută, precum și despre starea Academiei, a fost aceea, că despre primire am știut că veți ceti în gazete; ear despre Academie ce Vă puteam scrie, decât atâta că — nu-i vorbă. Totuși fiindcă mă provocați, deși nu cu litere de aur, după cum mi-ați scris, ci cu litere negre, Vă descriu trista stare...

SIMEON BALINT
1810—1880

După cum ați cetit în gazete, eu am primit a doua zi după intrare pe Maiestate la locul numit Dealu-mare, între Brad și Băița, cu trei fete de român îmbrăcate în costum național-muntenesc; Cecilia, Maria și Nina Mihalli, și cu o cuvântare în limba germană. Aceasta s'a întâmplat la 9 ore dimineața. De aici am urmat pe

*) Tot acolo, pag. 62, în notă.]

Maiestatea Sa la Brad, Baia-de-Criș, la 12 ore am fost în Hăl-maj, la 1 oră am plecat de aici și la 3 am ajuns în Găina. Aici a fost prânzul, la care am luat parte și eu și Axente. Maiestatea Sa a venit pe un cal de al meu, care i-a plăcut tare mult. Tot așa și contele Grüne pe alt cal, tot al meu. — Avram încă fusese în Găina, însă cu două ore înainte de sosirea Impăratului s'a dus de acolo la Câmpeni. Seara la 8 am sosit în Câmpeni prin mai multe arcuri triumfale de donițe (bote, cofe) și doage de vase, și lucrul a mers bine. Eu și Axente am fost invitați la cina împărătească. Avram nu s'a arătat. Seara am avut întâlnire cu toții la olaltă. Mai erau doi preoți din dieceza Oradiei. Mihail și alții i-au zis Iancului să între dimineața la Maiestate; dar nu s'a învoit. L-am întrebat ce voește: davom aici suplica pentru Academie sau vine cu noi la Sibiu, — a zis, că el va da singur cu poporul lui. Dar să nu socotiți, că doară între noi ar fi fost ceva disarmonie sau ceartă. Nici decum, nici cea mai mică neplăcere. Dânsul m'a mânat pe mine, ca în modul cum V'am spus, să primesc pe Maiestatea Sa, și sara după ce m'am întors în Câmpeni, mi-a mulțumit și m'a sărutat, zicând că lucru mai plăcut nu i-am făcut niciodată. Așa ne-am despărțit, și eu în aceeaș noapte m'am întors acasă, ca în ziua următoare să primesc pe Maiestatea Sa în Roșia. L-am primit și petrecut la Cetate, la Detunata, arătându-i locurile pe unde s'au întâmplat bătăliile, — numai eu și Axente eram mai aproape de Impăratul, care era cu Grüne, Albrecht și guvernatorul, — și tare îi plăcea Impăratului. Noi eram convinși, că și Avram va veni la Detunata; dar cu lacrimi mi-a spus tată-său, că nici n'a voit să între la Maiestatea Sa în Câmpeni, nici să-l petreacă. După coborârea dela Detunata la Cerbu, gândeam că va fi acolo; dar nici aici.

Eu și Axente am primit ordin să mergem la Sibiu... Acolo am fost întrebat de oameni mari, care e cauza de Avram n'a voit a se prezenta la Maiestatea Sa. Am zis, că nu pot să știu alta, decât că a fost cam bolnav. Mi s'a răspuns: dacă a fost în aceeaș zi în Găina. Am zis la asta, că poate vrea să arate, că poporul necondus de dânsul încă cu câtă bucurie cuprinde pe Impăratul său. Mi-au zis: bine, dar să-i spui, că la Cluj negreșit să vină. Când am sosit eu din Sibiu, aud că Avram a plecat cu 100 de călăreți la Cluj. M'am bucurat și m'am dus și eu. Acolo Muntenii au întâmpinat pe Impăratul

între Apahida și Someșfalău. La Someșfalău stau magnații cu banderiuța din Cluj și Turda. Aceștia zic: să plece Muntenii înainte. Dar ei nu vreau, zicând: „Impăratul îi al nostru!” Și nici că a putut să-i miște cineva. Oameni râdeau, fiind că magnații mai cădeau și prin șanțuri cu caii lor cei bolunzi. Așa au venit până în Cluj. — Avram însă nicăiri. Mergem toți, îl rugăm în numele lui Dumnezeu să vină, îl cheamă Șuluț, îl provoacă poporul care venise, dar nu voește...

V'am mai fost scris, că în urma suplicii date Imperatorului pentru păduri, s'a fost rânduit o comisiune în persoanele lui Cluncer(?) — și Boeriu. Avram n'a voit să răspundă nimic, zicând că pădurile sânt ale noastre. A fost provocat cu vorba ca să răspundă — înaintea mea — de guvernatorul, zicându-i acesta, că: „eu trebuie să fac un raport Maiestății Sale, cum stă lucrul pe când vine”. El a răspuns; „Noi știm, că pădurile sânt ale noastre”.

Bine, — i s'a răspuns, — dar au fost și sânt acte în posesiunea fiscoasă, care numai cu proces se poate redobândi, și fiindcă procesul curge vreme lungă, până atunci să capete oamenii ceva. El, Avram, răspunse: „Nu sântem noi peritori de foame”. A curs comisia fără rezultatul dorit; a venit Impăratul, nu s'a făcut încă nimic.

Cu ocaziunea catastrală domniilor silvanali au poftit a se înscrie pădurile pe fisc. Oamenii nu au lăsat. Au ieșit district-comisarul și Moldovanu, au rugat pe Avram și oamenii să nu se opună. Dar nimic n'au folosit că Avram li-a spus apriat, că: pădurile sânt ale lor. Măsurătorii au fost Andreica și Darabant, care n'au voit a le scrie pe fisc. Și așa în 17 August Avram a fost prins și escortat cu jandarmii la Alba-Iulia, eară Andreica și Darabant arestați în Câmpeni și de acolo la Abrud, unde se află și astăzi, — ear Avram dus la Sibiu. Pe oameni a eșit execuția militară. Despre discordie între Muntenii decorați și nedecorați nu e vorbă. Ei cu toții sânt triști. Fiți sănătoși, Vă poștește

Simeonu m. p.

= 5 =

S. Balint către Al. Papiu la Padova. Despre Istoria scrisă de Papiu; starea sănătății lui Iancu.

Roșia, 9 Decembre 1852.

Domnul meu!

Cetind epistola Domniei Tale din Padua cu datul 13 Noiembrie, îți mărturisesc adevărul, că am lăcrămat, văzând unde v'au aruncat soartea luntrea vieții. Noi speram, după cum am înțeles din Lauriani, că veți pune în Viena doctoratul din drepturi în anul acesta. Dară cu toate că de o parte ne întristăm pentru atâta depărtare de noi, de alta ne bucurăm, că sânteți în pământul străbunilor noștri, și veți avea ocaziunea a face cunoscută acelor de acolo o plasă a ginților aruncată în valurile lumii, spuindu-le că noi aici inscripțiunile de pe mormintele străbunilor lor și ai noștri în toată ziua le cetim.

Ce se ține de cărțile Domniei Tale, mie trimise, eu le-am primit: din tomul I. edițiunea a 2-ua 5 exemplare, ear din tomul al 2-lea 30 exemplare, care parte le-am vândut, parte mai sânt la mine, și batăr că nu am primit banii toți, să nu ai nici o îndoeală, căci cât imi vei scrie în ce fel de bani să ți-i trimit, îi voi pune pe delegianț și ți-i voi trimite dela mine, până se vor aduna, că de cumpărat le cumpără, dar când e la soluție (plată), is cam moroși oamenii. Dar nu face nimic: quod difertur, non aufertur. Așadar să-mi scrii, pot să-i pun în bancnote? și nu va fi sminteală, ba și aceea să-i adresez directe la Padua? Eu pot să pui și în auri, sau douăzeci sunători, dar aici e scump agio, apoi știu că nu-i puneți pe dungă. La aceasta aștept răspuns.

Ce se ține de Avram (Iancu) eată așa stă lucrul: V'am fost scris la Viena, că n'au voit a se înfățișa la I (Împăratul). După aceea îndemnă oamenii să nu se lase să conscrie pădurile pe Fisc, și l-au arestat și dus la Alba (-Iulia), eară pe oameni au eșit execuțiune militară, au stors o sumă de vro câteva mii, apoi s'au plecat. El fu arestat în Alba în casa Districts-comisarului, acolo l-am cercetat după arestare ca la vreo zece zile. Nu știu ce îi cășună, că luând un scaun, frânse cu el toate ferestrele și mobilele din casă, după care fu (pus) în ca-

tene de fer scurte — kurta vasra —, dar în scurt veni ordin dela Sibiu și îl duseră acolo, unde fu eliberat, după aceea judecat și absolvat la intercesiunea Excel. Baron Șaguna. — Dar îi dete acolo restimp de 3 săptămâni să se socotească și să ceară un post care va socoti, și îi ziseră că poate merge și acasă. S'a dus tatăl său să-l aducă și venind până în Apold, de acolo s'a luat și a pribegit prin silve (păduri) și munți vre-o câteva zile; apoi ear s'au aflat cu el în Sibiu, unde zăcând o săptămână, tandem au venit acasă, unde se află și astăzi, în Vidra. În zilele trecute fu la mine și după mai lungă conversațiune, îl văzui că a scăzut din spirit, și debilitat de tot, nu cetește nimic, nici scrie, mi-i teamă, că se va prăpădi cu totul prin un deliriu (pierderea minții), spre care acuma ca de un an e propens (pornit, înclinat), — celelalte alias...

Românii noștri pe câmpie și peste tot care nu s'au subjugat la robotă, sub titlul de curialiști, înaintează foarte bine; 10 ani și-i altă generațiune. Dar nu așa Muntenii noștri, soarta lor e mai tristă decât în anul 1848. Eu tusei provocat să arăt într'o suplică gravamenile, care s'au pus pe noi după 48. Am arătat. Au trimis comisiune din sinul guvernului, s'au cercetat și aflat toate adevărate. Și când speram aleviarea (ușurarea) sortii, ne veni dela Ministeriu îndoită taxă pe lemne. Acuma zic oamenii să nu mai cerem nimic, că mai rău va fi.

Istoria Domniei Tale face o epocă nouă în viața politică română. E prea mult plăcută; dar mi se pare, că cele dela mine trimise în privința tomului al 2-lea le-ai primit prea târziu. Inșă nu-i nimic, că eu nu sânt așa ambițios; va mai fi loc în celelalte tomuri, dacă vom fi norocoși să vadă lumina. Scrie-mi cum stai cu tomul al 3-lea. Pe B. (?) îl cruță; că de nu, te toacă, și ai gătat cu celelalte tomuri, — care ar fi cea mai mare plagă pe noi. Pe Honfi — Papfalvi — bine mi-l premeniși...

Adânc compliment și dulce sărutare dela mine bătrânului Simeon (Bărnăuț) în Pavia și dlui Hodoș. Spune-le, că fetele pe sate cântă o cântare, care așa se 'ncepe:

Scris-am carte pe-un bănuț

La prea dreptul Bărnăuț.

După care sânt

Al Domniei Tale
Simeonu m. p.

= 6 =

Fostul tribun Mihail Andreica din Câmpeni către Enea Hodoș la Sibiu. La rugarea, ce-i adresase la 1889, privitor la Călătoria împăratului Francisc Iosif în Ardeal la 1852, Mihail Andreica răspunde cu următoarea scrisoare :

Câmpeni, 4/16 Iunie 1889.

Stimate Domnule și Nepoate!

...In anul 1852 când M. S. Impăratul și Regele nostru s'a decis a face prima sa călătorie prin Ardeal după o marșrută Deva-Șoimuș-Brad-Abrud, Iancul văzând că prin această marșrută Moții ar fi lipsiți de a putea vedea în persoană pe bunul și tinerul nostru Impărat și rege, pentru care ei în 48—9 contra dușmanilor lui s'au luptat cu atâta bărbăție și bravură, și și-au vărsat sângele, — și earăși că Impăratul în acea călătorie nu ar fi putut vedea locurile, pe care dușmanii lui după mai multe încercări și vărsare de sânge, totuși nu le-au putut cuprinde; aceste două lucruri au îndemnat pe Iancul și alții, ca să încerce dacă marșruta, la o rugare a Moților, Impăratul s'ar îndura a o schimba. Spre acest scop au și chemat la o consultare secretă pe protopopul Mihali, Balint și eu, cari îndată venind în Câmpeni, li-au descoperit părerea. S'au discutat mult. Trei am fost Toma și nu credeam, că Impăratul să-și schimbe marșruta. Iancul singur credea și ne asigura, că rugarea va fi bine primită și împăratul își va schimba marșruta. In urmă ne-am învoit și decis, ca Iancul, Balint și eu să mergem la Sibiu cu rugarea la Principele de Schwarzenberg, la care am fost bine primiți. I-am spus supărarea Moților, că Impăratul nu o să vină pe la ei, l-am rugat că dacă s'ar putea să mijlocească schimbarea marșrutei după rugarea noastră, adică dela Deva, Șoimuș, Brad la Hălmaș, Găina, Vidrele, Câmpeni, unde să și doarmă. Prințul ni-a răspuns, că va încerca și ruga pe Impăratul, ca să asculte rugăminta Moților prin noi, — și dacă se va îndura să-și schimbe marșruta făcută, atunci cu cea mai mare iuțeală ne va încunoștiința. Cu acest mângăios răspuns ne-am întors acasă; unde Iancul fiind sigur că marșruta se va schimba, a și început a face pregătiri pentru ruta aceasta; mai întâi a acordat facerea unui șopru frumos și spațios, în care să poată cina

Impăratul cu suita; a dat ordin la cei mai iscusiți măestri ciubărari și donițari, ca aceștia în graba cea mai mare să gătească ciubere și donițe multe și să le aducă la Câmpeni, din care să se facă o poartă de triumf Impăratului; a poruncit în toate satele, ca acei Munteni, care au cai buni, pe când vor căpăta porunca, să se afle cu ei bine înșălați în muntele Găina, de unde Impăratul cu suita sa și alții să poată călări până la Câmpeni, Detunata și Bucium-Cerbu; au pregătit mai multe stindarde pompoase pentru primire. Acestea și altele Iancu le-au pregătit numai à conto că Impăratul se va îndura a-și schimba marșruta, ce se putea întâmpla ca să nu și-o schimbe și atunci toate ostenele și spesele lui erau zădarnice. Ce nu s'a întâmplat, pentru-că înainte cu o zi atât oficiurile cât și Iancu au primit încunoștiințare *) că împăratul s'a îndurat a-și schimba marșruta, cum am cerut-o noi, Moșii. Iancu la această știre plin de voie bună, și cu mai mare energie au continuat lucrările, ce erau încă neisprăvite; au trimis la Cluj după 100 facle (torțe) pentru serenadă; pe mine m'au trimis în Zărând, unde am avut să instruez pe oameni, unde și cum să fie postați, ca să poată primi și vedea pe Impăratul. În ziua, când Impăratul era în călătorie dela Deva peste Găina la Câmpeni, în acea zi eu în reîntoarcerea mea din Zărând dimineața am aflat pe Iancu în Găina, unde cu oamenii lui făcea pregătiri. La întâlnirea noastră i-am raportat despre ce am făcut prin Zărând.

*) Această încunoștiințare se găsește copiată de mâna lui Iancu și trimisă cu alte acte lui Bărnuț. Eată-o :

„Copie. Onoratului Domn Avram Iancu, ex offo, la Câmpeni sau Vidra, urgentissim. Maiestatea Sa Impăratul, în urmarea rugării locuitorilor munteni, a binevoit a-și schimba planul călătoriei mai înainte propus, și rugarea locuitorilor munteni luându-o în considerațiune, și-a propus a călători dela Deva la Săcărâmb, de acolo peste Șoimuș, Baia-de-Criș până la Hălmaș cu cocia (trăsura), — dela poala muntelui Găina călare până la Câmpeni, unde va rămânea peste noapte. Călătoria aceasta se va întâmpla în 21 Iulie 1852. În Vidra sânt 50 de cai de călărit și 15 cai pentru bagaje a se orându și a sta gata. M'aș bucura foarte, când 20 de cai de călărit buni pe a 20 a lunii acesteia s'ar putea orându și trimite de acolo până la Hălmaș. Este a se îngriji pentru un număr de corespunzătoare făclii, care sânt de lipsă la întâmpinarea, când Maiestatea Sa ar înopta în Vidra, atunci trebuie a se aprinde și a merge în Câmpeni. Drumul dela Hălmaș peste Găina și dela Vidra mai încolo cătră Câmpeni se poștește a fi în cea mai bună stare și a se repara. Baia-Crișului, în 18 Iulie 1852, (semnat) Stehling. — NB. Stehling este comisar de cerc în Zărând”.

Mai târziu apoi mi-a dat patru stindarde, m'a mai instruit ce am de făcut la primire în muntele Găina, și în urmă mi-a zis, că eu cu călăreții și stindardele să merg mai departe din Găina înaintea Impăratului. La care cuvinte l-am întreat, dacă dânsul la primire nu va fi în Găina? Mi-a zis, că nu — că are multe de isprăvit — până la Câmpeni. Cu acestea ne-am despărțit. Sara am ajuns la Câmpeni, unde Iancul, când conduceam pe Impăratul la quartir, pe altă stradă în vestminte de vară se spațirea (preumbla) singur printre oamenii privitori, — Dupăce am petrecut pe Impăratul până la quartir, m'am întors acasă. Iancul îndată au fost la mine, m'a întreat cum au decurs toate. I-am spus. Mai târziu am convenit cu Balint, Axente, tatăl lui, și alții mai mulți. A fost întreat și dojenit, că cum și din ce cauză nu a stat el în fruntea poporului la primirea Impăratului în Câmpeni și mai altele. Răspunsul lui era, că e treaba lui, și el știe ce face, și că n'are lipsă de sfaturile altora. În urmă l-am rugat, ca dimineața în audiență cu noi să vină la Impăratul, — nici la aceasta nu l-am putut îndupleca. După acestea el și cu tatăl său și familia s'au dus la preotul gr.-catolic, unde s'au culcat și au fost până dimineața, când principele Schwarzenberg prin alții a întreat pe tatăl său, că ce a fost cauza de Iancu nici cum nu a stat înaintea Impăratului, și să se înfățișeze. Spuindu-i și acestea și rugându-l cu toții, nici acum nu s'a putut îndupleca. Dupăce a călătorit Impăratul pe la Alba-Iulia, Sibiu, Brașov, Săcuime, și pe când era să vie la Cluj, atunci ear a adunat 120 de călăreți, care să meargă la primire și la Cluj. În ziua de plecare din partea tuturor a fost întreat, că numai așa pleacă la Cluj, dacă dânsul le promite, că îi conduce în audiență la Impăratul, la ce li-au răspuns, că îi va conduce. Am mers și noi, ca și călăreți, l-am primit pe Impăratul la Someșfalău și Apahida, și de aici l-am petrecut până la Cluj. Când am fost să mergem în audiență la Impăratul, toți am mers la quartirul Iancului și l-am rugat să se gătească, ca să mergem și să ne conducă la Impăratul. Nici acum nu s'a învoit. Ne-am provocat la promisiunea lui dela plecare și a fost amerințat (sic!), și a zis bine, dacă îl silim să meargă să ne conducă, el merge, dar apoi atunci el își spală mâinile din cauza Muntenilor, — care era cu pădurile. — Auzind acestea cuvinte, nu l-au mai silit, și așa am mers noi fără el. Din acestea toate se vede, că Iancul a

mijlocit schimbarea marșrutei, a ostenit și cheltuit cu pregătirile, a voit ca Impăratul să fie cât se poate de bine primit, acestea le-am văzut și știut cu toții. Dar, că unde și cum se va înfățișa la împăratul, aceea nici eu, dar nici alții n'au auzit-o dela el. Prin urmare Iancu necum noaptea, dar nici zioa n'a voit a se înfățișa, — din ce cauză? cam singur numai a știut-o...

Mihail Andreica m. p.

= 7 =

Axente Severu către E. Hodoș la Caransebeș. Despre persoane din vremea revoluției transilvane.

Brașov, 30: 4. 1897.

Vere, nevere!... Date sau scripte ale lui (Simeon Balint, fost prefect al gardei naționale de pe Arieș în 1848/49), nu am, știi că era scurt la vorbă și greu la scris. Om voios, amicabil, econom bun și cuminte, puse mâinile pe rânze*) cu care o câștigat bani frumoși... Arestul lui și a(l) lui Ios. Moga în Aiud, a(l) lui Mikes în Târgu-Mureșului, precum a(l) lor Laurianu, Bălășiescu la Sabin (Sibiu) fu cauza, sau motivul principal de pleca ei, cu Vas. Puian din Craiova, pentru a veni și mijloci eliberarea lor și a lui Bărnuț care scăpase în mod genial la Racovița. În 11 Septembrie 1848, plecând din Orlat cu 200 feciori fugiți din jurul Clujului, de pre Arieș și Câmpie, ca să nu fie asentați (inrolați, la Kossuthiani, în 14 (Sept.) am izbit în Blaj cu 4000 oameni, cari alergară după noi începând din Orlat în cele două zile până ajunserăm la Blaj. Primul pas (fu) la Ratz pe care l-am trimis cu Liviu Pop canonic logosiu(?) la Baronul Vay, comisariul ministerului maghiar, cu arătare în scris că: Noi, văzând că maghiarii, sașii și secuții s'au înarmat, ne înarmăm și noi; dacă Ei împotriva noastră, noi în contra lor; dacă Ei contra unui neamic pe care noi nu-l cunoaștem, cu Ei împreună contra aceluși neamic; dar cerem:

*) Luase însărcinarea de a mijloci transportul de peatră auriferă din minele „împărătești” ale Roșiei, cu ajutorul de „rânze”, vagonete, trase de câte un cal pe o îngustă cale ferată, lungă de câțiva kilometri.

a) ca prinșii politici să fie eliberați momentan (imediat)

b) Recrutarea de cele 40.000 să se sisteze, nefiind întărită de Ferdinand V.

c) Adunare constituantă etc.

Cu această Rugare-protest mergând canonicul Ratz cu Liviu Pop la Cluj și venind Bar. Vay în urma ei la Blaj, una dată cu el în 15 Octomvrie veni și Moșul Vostru (Balint) cu Moga la noi, din închisoarea Aiudului în care (a) stat din Aprilie(?), — de unde a treia zi se duse la Roșia...

Fotografii? am scos 3, dar acum nu am numai câte un exemplar și nu mă lasă soția să-ți trimit. Voiu comanda una — cea din urmă — la Alba-Iulia și-ți voiu trimite de nu o vei fi având chiar aceea — fără decorațiuni stând răzimat de un băț. Fotografia *Iancului*, până a fost nealterat la minte, nu o are nimeni. Cea arătată acum în Foaia poporului făcută de Costandea, e ideală (închipuită); tot așa și cea făcută de Iscovescu, cu căciula de samur pre cap. Avem însă una sculptată de Traian Mureșianu foarte bună după natură și una la P(etra) N(icolae) Petrescu din timpul de restriște. Iancu nu a fost așa marțial cum ați dorî voi. El sămăna la temperament, ca ou cu ou, cu Episcopul vostru (Nîc. Popea). Dacă vei mai cere, și se va mai da...

Axentie m. p.

= 8 =

Fragment din scrisoarea preotului unit Iosif V. Balint dela Petridul de jos (Turda-Arieș) către Enea Hodoș la Caransebeș. — Originea și numele familiei Balint. — Tabelă genealogică.

Petridul inferior, 1 VII. 1898.

Prea iubite nepoate,

La epistola ta din 24 IV. a. c. numai acum, după expirarea alor 2 luni, pot a-ți răspunde, din cauză prea dureroasă... (caz de moarte în familie, și alte piedeci).

1. Familia noastră, strămoșul și moșul, s'a numit Popa; și numele de Balinth l-a susceput (primit) numai tatăl meu (Gregoriu) cam pe anii 1812, când era convîctist (intern) la

școalele rom. cat. din Cluj, din cauză — cum îmi spunea dânsul — că, fiind localizați la masă după alfabet, își primea ca Pop mai târziu porțiunea de vict (mâncare). *Nb.* moașa mea încă se trăgea din familia Balinth. Tot atunci și-a schimbat numele Popu și Iuon Barițiu — tatăl lui Gheorghe Barițiu — coetan (de aceeași vârstă) cu tatăl meu.

2. Cum că tatăl strămoșilor noștri a venit din Vilma-mică (Vima-mică), îmi enară tatăl meu și unchiul Vasile, pe când eram băiat de școală. Apoi tot din Dragavilma (Vima-mică) a venit la casa noastră străbună popească 7 nobili români, când tatăl meu a exoperat (mișlocit) diploma noastră nobilitară cam pe la anul 1830, care enarare a confirmat-o și vărul meu Simeon — Tata moș — acum de când sânt io preot...

*

3. *Tabela genealogică a familiei Balinteștilor, oarecând a Popeșcilor, făcută de Iosif V. Balinth, paroh gr. cat. în Petridul inferior, — din acte și tradițiune, — în 1898:*

I. **Nenea**, dela (I)enea, ori Nonea, ori Noniu, cu Floriana, a venit din Marmația, din comuna Vima-mică — Dragavilma, — fost oștean primipil sub Rákoczy, decorat cu cruce de argint pentru meritele sale militare; și cu începutul secl. al XVIII. a fost adus de guvernorul de atunci Bánfy ca provizor (administrator) în curtea dela Copand — lângă Turda — care era zestrea muierii guvernorului. Cât a trăit (Nenea) și când a murit, nu se știe. A avut fiu pe:

II. **Ioan**, căsătorit cu Oana Văleanu, mai întâi preot *gr. or.*, mai târziu, cam pe la 1720, trecut la unire, a fost paroh în Petridul inferior... a murit pe la 1740—50. Prunci, feciori și fete, a avut mai mulți, eu însă numai pe moșul il pomenesc aici, pe:

III. **Ursu**, preot *gr. cat.* în Petridul inferior, căsătorit cu Anna, mort circa 1810 (?) ori ceva mai târziu. Au 8 prunci, 4 fete și 4 feciori:

(Feciorii sânt: Antoniu, Gregoriu, Vasile și Ladislau):

1. **Antoniu** († 1823), cantor în Copand, căsătorit cu Marina Șimon (Lemeny); au avut prunci pe: Ioan (1803—1889?), *Simeon* (1810—1880), Florica, Iosif.

2. *Gregoriu*, 1794—1855, paroh în Petridul inf., căs. cu Maria Tulbure; feciori și fete: *Ana*, *Ileana*, 1822—1866, măritată cu Parteniu Rațiu, fratele lui Dr. Ioan Rațiu (memorandistul); *Maria*, *Ioan*, fost profesor în Blaj, apoi paroh, în Sânmărtinul de Câmpie în 1868; *Vasile*, 1830—1873; *Susana*, († 1894); *Iosif* — eu, — născ. în 1836, căs. cu Ana Netti Rus, paroh în Petridul inferior; *Alexandru* († 1898) preot în Sânmărtin.

3. *Vasile*, 1798—1870.

4. *Ladislau*, 1800—1878, paroh în Cărpiniș (vestit predicator, în această comună lângă Roșia și Abrud). Fiu: (medicul) Dr. Adalbert Balint († 1895 în Sibiu); ear fiul acestuia: Dr. Lucian Balint, (mort tot în Sibiu ca avocat, în 1925)...

Al tău iubitor unchiu
Iosif V. Balint m. p.
preot.

= 9 =

Protopopul ortodox Partenie Trombitaş, dela Târgul Murăș, către Iosif Hodoș, student la Universitatea din Viena. — Afaceri de bani. — Stări familiare. — Știri de pe Câmpie, în anul 1850.

Dorite Prietene Iosive!

Nu numai epistola Ta din 18/6 April (1850) am primit-o, dar și cele mai înainte trimise; pricina că nu ți-am răspuns, frate, nu sânt eu; și la aceasta încă numai eu îți răspund, și numai după aceasta o voi împărlăși cu părinții Tăi...

Noi, pe aici, socotim că pe la Viena va fi scumpete, și poate Bătrânul (preotul Vasile Hodoș din Band) pe lângă toate cam tângește (?) ca să-ți mai trimită așa în pripă bani; zice că (atunci) când te-ai dus, ți-a dat câteva sute, și dela Prea Luminatul nostru Ep(isco)p (Șaguna) încă ai primit 100 f. m. c., dela Eroul Ianku(?) încă ceva; — dar socoteală că ce ai făcut cu atâția bani, nu i-ai trimis. Știi, frate, până ce înmoaie omul pe bătrânul (sus pomenit), trebuie vreme. Eu și frate-tău luon atâta i-am vorbit, până s'a cam înmâniat pe noi; acuma l-am adus întru atâta, de poate că-ți va mai trimite ceva, — numai nu-i prilej, că în carte pe poștă nu se pot trimite bani; — dar, Prea

Luminatul nostru Epp peste puțină vreme va mere (merge) la Viena și îl cercă (cercetează) cu toată plecaciunea; și, de vei fi lipsit, cere dela Prea Sfinția Sa cât vei socoti, ca să te poți folosi până în Noemvrie; ca apoi eu voi duce lucrul acolo, de Bătrânul (dela Band), îi va plăti omeneste și cu mulțămire; — numai, frate, ar fi bine ca să găsești o formă de specificare pentru cheltueli, ca să o arătăm bătrânului; cum să o găsești, nu-ți scriu, că știi.

Bătrânii amândoi (tatăl și mama) sânt sănătoși, precum și toți ceilalți; numai Popa Gheorghe din Berghia (cumnatul preotului Vasile Hodoș) a murit pe la Crăciun *); Novic (fiul aceluiaș preot și frate cu Iosif), copilul nu și-l-a dat la școală, că nu-i unde; că ai mei (trei băeți) orfani încă, care te sărută, șed, acasă fără a umblă undeva la școală, că școlii numai la Sibiu sânt, și eu n'am de cheltueală cu ce să-i poci (pot) duce acolo.

Pe aicea sânt necăjiți oamenii, una că vitele cornute au perit tare de boale; alta, holdele de asprimea iernii (au suferit; și foștii possessori (proprietari?) la o parte li-au luat moșiile; nu au unde-și sămănă cucuruzul, pe alții îi silesc la robotă, pe alții îi țipă (scot afară) din case; — poporul e necăjit.

De alta, frate, îți mai poftoresc (repet) că Părinții tăi... din zi (în zi) se roagă lui Dumnezeu să-ți ajute. Eu încă, sărutându-te, îți poftesc ajutor dela Dumnezeu, — și rămân dorindu-te

Al tău prietîn

Parteniu Trombitaș m. p.,
protopop.

M. Vásárhely, 28/16 April 1850.

*) Despre văduva acestui preot serie Simeon Balint, din Roșia, lui Iosif Hodoș, în Sibiu, cu data de 7 August 1857, următoarele: „In Dumineca trecută seara ne-am aflat cu tătașiș (mătușă) Domniei Tale dela Berghia; dânsa merge până la Pest(a) la Impăratu, ba poate și la Viena, ca să-i dea ceva ajutor, fiindcă și la alte preutese, de sas și unguri, văduve, li-a dat când a fost la Orade; Luni de cătră seară, o am pus pe un fiacker din Cris (Baiadecriș), și a plecat" ...

= 10 =

Alexandru Roman, profesor în Oradea, către Alex. Papiu Ilarian. Copie în care se cunoaște scrisul lui Iosif Hodoș. Despre numirea de episcopi sârbi pentru dieceze locuite de Români.

Oradea Mare, 1 Dec. 1852.

Frate Sandre, ...Românii din diecezele Aradului, Temeșului și Vârșetului căpătară tot Sârbi de episcopi. La Arad Ivacskovics, cei doi sânt Kengyelatz și Masire(vi)ts. Ep(isco)pul Șaguna nu fu lăsat a intra și a lua parte în Sinod; precum știu din fonte (izvor) sigură, chiar guvernul nu voi, bag de seamă să nu dee patriarhului sârb estindere mai mare; deși, precum se aude, Șaguna fu aplecat a se supune întru toate patriarhului... Sânt mulți mișei cari, după ce văd fapta plinită, încep a zice că Ivacskovics e — Român! — dar partea cea sănătoasă e necăjită foarte, și aud cumcă intelighința (cărturărima) arădană subșternu un recurs la guvern pentru Popescul, ca să le fie ep(isco)p; dar căpătară infrunțațune! — adecă patriarhul are merite pentru dinastie, și Români de sub jurisdicțiunea lui azi mâne vor fi acolo, — de nu vor oameni, — unde fuseră înainte cu 200 de ani. Nu demult dede patriarhul ordinațune ca în toate școalele poporane (primare) neunite să învețe dascălii pe învățăcei limba sârbească, — și lucrul se efeptuește (indeplinește) fără opusețune (împotrivire). Vai de noi.

AL. ROMAN
(1826 - 1897)

frate

S(andru) Roman m. p.
prof.

= 11 =

Ioan Faur, profesor în Blaj, către Alex. Papiu și Iosif Hodoș în Italia. Copie de acest din urmă. Știri blăjene.

Blaj, 3 Dec. 1852.

Amici, — ... Locul de unde ne scrieți, pentru noi e (ca) Mecca (pentru) mahomedani, și nu vă putem destul fericită pentru această mare onoare, care după timpurile lui Șincai și Clein vouă vi s'a întâmplat... Intreprinderilor voastre va urmă ecou chiar și în Blaj... Istoria (cartea lui Papiu), la atinșii erostrați, tot sânge rău cășună... P. G. — Pap Gabor — mi se pare că se prepară a ieși în public în contra Istoriei... Domnul Rector dorește să conclucrați, de ar fi cu putință, ca în institutele publice de prin Italia să se primească vre-un tînăr doar' și gratis din această parte a românimii, ca prin această faptă liberală, documentătoare de sinceritatea frățească către cei de un sânge, murii legăturii morale să se întărească...

Primatele dela Strigoniu a trimis carte la Paterul din Bl(aj), ex offo, că în primăvară, din demandarea patriarhului (papei?), va veni să-i viziteze monasteriul*)...

Fiți sănătoși, ca să ne puteți readuce oscule (sărutări) sante (sfinte) și sincere din patria străbună și să ne vorbiți mult peste an cu gura experiențele voastre cele fericite și bine calculate... Distinsă salutațiune dela amicul meu nedespărțit, Antonelli, lui Hodoș...

Amic sincer

Ioane Fauru m. p.

= 12 =

Nesubscrisă și nedată, — pare a fi din Dec. 1852 — scrisoarea de mai jos nu poate fi decât tot a lui Bărnuț, adresată întâi, ca de obicei, colegilor săi padovani, pentru a se „trimite mai încolo“. Copiată de aceștia, scrisoarea se ocupă de apropiata și cam „misteroasă“ vizitare a mănăstirii Blajului tocmai din partea Primatului dela Strigoniu...

Notă. — Inștiințarea despre vizitarea Primatului mi-a dat ocaziune ca să vă copiez scrisoarea unui protopop din Ardeal

*) A se vedea scrisoarea următoare, nr. 12.

cătră altul. N'ar strică, când s'ar putea trimite mai încolo. Vedeți, io cred că nu era de lipsă a se adauge mai multe; urmează:

O. Frate! — Auzit-ai că Primatele vine la Blaj ca să vizite(ze) mănăstirea. Numai asta n'a mai fost pân' acuma. Eu unul nu cred să-i fie dat Papa putere, sau chiar poruncă, ca să vizite(ze) și mănăstirile noastre, pentrucă Bulla din 1721, care o am și eu tipărită în P. Maior, scoate de tot biserica noastră de sub jurisdicțiunea episcopului din Alba-Iulia, și nu o supune Arhiepiscopului din Strigoniu; așadar, nici Arhiepiscopul din Strigoniu nu-și poate da șie-și bullă și putere ca să între în bisericile și în mănăstirile noastre; nici Papa nu-i poate da bullă *de supunere* în contra bullei, cu care ne-am scos odată de sub biserica ungurească; că și-ar bate joc de noi, când ne-ar scoate cu o bullă de sub un episcop unguresc, și apoi cu alta ne-ar supune altui episcop unguresc, — o absurditate ca aceasta nu face Papa.

Apoi eară în Maior stă și Decretul, în care zice M. Teresia, că nu știe nimica de diploma din 1701 și pentru aceea nu o poate întări; și Sinodul din 1739 zice apriat (lămurit), că diploma aceasta n'a fost publicată niciodată la Cler, nici nu o a văzut Clerul, nici Iezuitul nu o a putut produce în 1739, fiind provocat de Sinod ca să o producă; așadar nici nu (se) poate provoca la ea nimene ca la o lege, fiindcă nici o lege nu îndatorează nefiind promulgată pe calea sa. Știu că Frăția ta le știi acestea și mai multe decât acestea. Ce ți se pare de venirea asta a Primatului? Pe aici zic oamenii, că noi tot n'om scăpa de sub Strigoniu, până nu ne vom da de *cealaltă parte*; așteaptă toți ce va zice Blajul. Am vorbit cu unul ce a sosit numai acum din Blaj; acolo încă în multe chipuri vorbesc de această venire misterioasă; spune că Blăjenii sânt îngrijați *pentru urmări*, măcar că, precum știi, Blajul nu crede, până nu vede. Fii sănătos, și-mi răspunde.

Al Frăției tale credincios
N. N.

= 13 =

*Simeon Bărnuț dela Pavia către Papiu și Hodoș la Padova. Memoriul „Cuvântul unui student despre necesitatea Academiei la români“ *). Pe la 1850 bărbați de seamă, între cari se găseau: Iancu, Șaguna, Balint și alții, stăruiau pentru înființarea unei Academii române juridice în Transilvania. Bărnuț cere ca lucrarea sa să fie citită, revăzută, copiată și trimisă la „Gazetă“ prin mijlocirea colegilor dela Padova, cărora le comunică diferite știri. — Scrisoarea, copiată de Iosif Hodoș, cuprinde următoarele:*

Pavia, 24 Nov. 1852.

Fraților, — Trămit Cuvântul unui student pentru necesitatea Academiei la români, ca să-l copiați și să-l spediți (trimiteți) mai încolo. La început l-am fost scris numai în formă de articol de Gazetă, ma când eram cătră finit, mi s'a părut că mai samănă a orațiune decât articlu; pentru aceea i-am dat forma asta cu atât mai vârtos că n'am vrut să aibă importanță mai mare decât lucrul unui student care se încearcă la Ritorică; din contră, se (dacă) aș fi început a înșiră argumentele într'un ton catedratic mai serios, mai grav, lesne ar crede cineva că mi-am propus să unesc lei și tigrii, și cumcă sper că voi plecà pe Șaguna ca să pună peatra din capul unghiului, și Șuluț cununa pe coperișul Academiei, — quod absurdum esset; — așadar nu l-am scris pentru alții, decât pentru studenți, ca să culeagă câte o idee și câte o frază dintr'insul, și să se îndemne. Legeți-l (cetiți-l) și dacă veți afla ce nu se cuvine, mai schimbați, descriindu-l (copiindu-l)...

Am uzat cuvântul *slab* în două locuri pentru însemnătatea înțelesului, și într'un loc *devere*; ma, de ar crede Iacob (Murașanu) că acum va căpătă carte de permanență pe tot locul *deverele* o *deverul*, *devera*, o *deverea*, să lase afară pe *slab* și pe *slabul*, — ce io nu cred. Intr'altele nu cred să se împedec nimene, de cumva nu s'a împedecă Ș(aguna) în (vorba) iad și Ș(uluț)u în (vorba) rai, sau în descrierea patriciilor altor națiuni...

Ieșit-au toți articlii de sub Colimagni? Ajuns-au până unde se zice că urmează anecdota? Scrieți-mi îndată, că anecdota **) vi-o pot trămite, numai să o tipărească.

*) Academia Română, ms. 4583. (Citat de prof. Al. Marcu).

**) O reproducem la sfârșitul scrisorii.

Trămiteți-mi îndată și scrisorile lui Rațiu care vă vin, ca să văd ce mai face Neamțul.

Oare să aibă Ș(uluț) vreo influință? Aveți vreo circumstanță, vre-un dat? Ar fi bine să scrieți la Blaj lui Petru (Suciuc?) om în care aveți încredere, ca să vadă buna modalitate, ce judecă Șuluț de carte în genere (Istoria de Papiu) și în specie de partea discursului (bărnuțian) cea eclesiastică? Aceasta nu va fi greu a se afla în Blaj, — și nouă ni-ar fi de lipsă pentru îndreptarea și orientarea noastră.

Bine faceți că însemnați cuvintele italienești care samănă cu ale noastre; io încă însemnez. Faceți-vă un protocol anume pentru acest scop, ca apoi la capătul anului să le adunăm la un loc și cele de pe acolo, și (a)ceste de pe aici, câte le vom afla în cărți, vocabulare și în gura poporului mai ales. Până atunci încă le poate trimite omul la gazetă, dar la urmă tot va fi de lipsă ca să se tipărească într'un loc... Io n'am mai căpătat permes (de înscriere la universitate). Astăzi e săptămâna am fost chemat la poliție de m'a întrebat sau, mai apriat (mai lămurit), m'a benignizat (spovedit și blagoslovit?) despre toate, dela ziua nașterii până acum: unde am fost, ce am fost, cum l-a chemat pe tata și pe mama; și a scris mai bine de o jumătate de coală; la urmă mi-a spus că în aceea zi vine la mine, precum a și venit joi la 2 pătr. pe 9, cu benignul (mărturisirea), de l-am subscris; se vede că dela Locotenență le-a venit ca să mă întrebe.

Fără permes nu mă înscriu la matriculă, totuș umblu la prelecțiune din *diritto mercantile*, profesor e Dr. Volpi, care e totdeodată și Rector Magnificus, explică mai bine decât Spr. — Springer — și mulți din Viena, în deșert se țin vienensii, ma pe Dr. Volpi nu-l întrece nici unul... Am fost de două ori acasă la Rector Magnif., — bine m'a primit, îndată mi-a dat o carte de Handelsrecht a lui Souleithner, ca să leg (citesc) din ea. Ieri am fost a doua oară la el, de i-am dus și io un *Tentamen Crit.*, ca să legă despre limba noastră dacă-l va interesa. I-a părut bine. I-am spus că noi ne numim Români, numai străinii ne numesc Vlahi, Blahi etc., ma și asta încă însemnează italian. Așadar, zice el, sântem patrioți. — Istoria (lui Papiu) nu i-o dau, pentru că vine și persoana noastră prea de multe ori, și nu vreau să știe, că am fost așa tare mestecați în lucruri. Cruce (decorație) știe că am, — mi-a gratulat. Cartea i (v)oi da cătră capetul anului de-oi fi pe aici.

B(ărnuț)

Așa zisa „anecdotală” cuprinde, într'o copie făcută de Iosif Hodoș, următoarele :

„Anecdotală. — După ce a ajuns la Viena D. Ep(isco)p Șuluț în anul 1850, încă înainte de a se numi ep(isco)p, a făcut scrisoare către Ministrul ca să-i dea salar pe an și să amene-tre(ze) fiscul dominiul episcopesc; — ma (dar) l-a desvătuit secretarul Chomínszky; prin D. Paul Dunca, ca să nu o dea (scrisoarea); se și părea că nu o va da, pentru că și după aceea încă s'a mai dechiarat, că acum nu o dă, pentru că l-au desvătuit niște oameni mari, — asta a zis-o către mine (Bărnuț). Io văzându-i intențiunea, căci (cum) am venit acasă, i-am spus lui Laurianu, ca să meargă cu Maioresc la el și să-l desmânte. Au fost; ci D. Șuluț, cu toate acestea, a dat scrisoarea la Mi-nistru. După ce am înțeles noi aceasta, ne-am dus cu Laurianu la Dunca și Manu Petru și ne-am înțeles, ca d. Dunca cu Man să meargă la Șuluț. Au fost în 5 Dec. 1850, când acum eră, denumit ep(isco)p, și i-au arătat câte rele ar urmă Românilor când ar face un lucru ca acesta, și că nici nu stă în puterea ep(isco)pului ca să înstrăineze dominiul; deci rugară cel om, ca să-și iee înapoi acea scrisoare. Eară el, după ce-i spuseră toate, răspunse: acum m'am socotit altmintrele, pentru că am fost la ministrul Bach și, când i-am dat cererea, mi-a zis: *Pater, asta nu se poate pentru că e donațiune etc.*; apoi am vorbit și cu Primatele, acesta încă mi-a zis că nu e bine a se înstrăina dominiul, zicând: „*e(pisco)pii mei nu-și dau dominiile, pentru că hârtia astăzi are preț, mâne n'are*”, etc, — vorbele acestea le-am însemnat atunci din gura lui Dunca.

Mai târziu, în Febr. 1851, s'a aflat, — Nb. Ciupe a les (cítit) scrisorile, — din fontană secură, că Primatele i-a scris înfruntare eppului Șuluț, pentru că a cerut bani pentru dominiu, deman-dându-i ca să-și retragă rugămîntea și să se legitime(ze). In scrisoarea Primatelui stau și aceste cuvinte: „*penes seriam ex-probationem, et erroris expositione*”. — Eccola!

N. B. Ți-am însemnat de Romanulu (român) să fii caut; cautela însă este o maximă generală, care deve (trebue) să se îndrepte chiar și în conversațiile cele mai întime cu amicii, după zisa lui Aristos: O, amici nullus amicus!”

Acelaș cătră aceeași. Informațiuni despre Șuluț, profesorii din Blaj, Șaguna ș. a. Tot copie, ca și cea precedentă.

Pavia, 16 Dec. 1852.

Astăzi am căpătat scrisoarea... din 29 Noemvrie împreună cu 50 fl. m. c., cari îmi sânt bineveniți pentrucă nu mi-am cumpărat încă nici o carte, temându-mă ca să nu rămâi de tot pe jos până la altă rânduială.

Maior scrie din 22 Nov. :

„Șuluț a plecat în 19; ce a cerut și ce a câștigat, nu știe numai Macedonfi (?); n'a împărtășit cu nimene nimica; atât auzim numai că le-a mestecat toate la olaltă într'un memorial pentru: dominiu, metropolie, episcopii, școli, — și s'a dus mângăiat, pentrucă l-a primit bine împăratul.

„Maiorescului încă i s'a împuțit brânza cu ep(isco)pul (Șuluț), — acum nu mai vorbește de el ca mai nainte, cu toate că mai în urmă i-a făcut vizită cu Macedonfi cu tot acasă; nu i-a arătat nici lui din cele ce a dat. Teologii au venit dela Blaj 9. Superior român numai Nagy li-a rămas. De pe la Blaj știu că Maniu (profesorul) li-a ținut exercițiile. Episcopului nu i-a plăcut, pentrucă au fost prea populare și că s'a băgat în rit, debacând (luptând?) în contra multor ceremonii cu grosul, până când episcopul l-a oprit și a început el apoi a le răsturnă toate ale lui Maniu. Clericilor mai mult le-a plăcut de Maniu, — îl laudă tare. Spun că grădina seminarului a împreunat-o cu a călugărilor, pentru care i dă paterului de mâncare, și acum emulează cu Logosiulu (Lugojul); legume vinde el Blajului întreg.

„Prefect (în Seminar) și profesor în locul lui Țipariu e Pamfilii; de el vorbesc rău. A propus episcopului să introducă și în Blaj disciplina din Pazmaneu și ingenuchiatul.

„De Șaguna legem (cetim) în gazetele de pe aici — Viena — că l-a scos din Sinodul dela Karloveț*) pentrucă nu e ales de Sinod, nici n'a mai șezut pân' atunci în Sinod”.

In cea din 9 Decemvrie (Maior scrie:)

„Șuluț a mai petrecut o săptămână în Strigoniu. Noutățile ce le știam când eră el pe aici — Viena — sânt alt mentre;

*) Vezi Scrisoarea lui Al. Roman, Nr. 10.

va să zică, nu sânt toate adevărate ce le spune Bariț de Iancu.

„Dela Ungvar a mai venit un teolog din partea Oradiei; spune că sânt mulți teologi români și acolo și zeloși, dar n'au nici o carte românească”...

Scrieți lui Iacob, să nu-mi pună titula *doctorand*.

Barnutiu m. p.

= 16 =

Acelaș cătră aceeași. Starea sa sanitară. Insușiri dialectate în Italia. Copie la fel.

Pavia, 20 Dec. 1852.

Aprob argumentațiunea și maniera fratelui R(ațiu) cu Neamțul; se vede că popii cei mari au mare influință la oprirea cărții (lui Papiu); îș tem catolicismul, care acolo nu e atacat.

Proiectul cu orațiunea studentului n'ar fi fără folos, dar nu e de tempore; să vedem ce va zice Gazeta.

... Fini-veți studiile cerute în semestrul acesta? Io încă nu pot învăța nimic, căci îndată cum încep a lege (ceti), mi se suie sângele la cap și caută să pun cartea jos.

Aici aud infinitivii scurtați, și ă *) românesc; voi aduna oarecâte exemple, cuvinte, căci voi putea medita, ca să le vedeți și să le trămiteți și la Gazetă. Dialectul pavens se distinge de toate celelalte. Mediolanul (Milano) e numai 3½ ore, și are alt dialect, numai în ũ se unesc cu toți Lombarzii.

Barnutiu m. p.

= 17 =

Ca mai nainte. Despre Istoria lui Papiu.

Pavia, 24 Dec. 1852.

Fraților, — Rău a lucrat Iacob (Murășanu) că a publicat Istoria în modul acesta; eu nu știu ce au aflat ei în istorie, ca să nu cuteze a se desfășurà și a desvăluì; pentrucă din istoria

*) Cu scriere chirilică.

aceea nu va ieși nimica în contra Austriei, chiar de-o ar storce cineva în teasc, cum storci oleul și strugurii; căci ce nu este, nu poate să iasă de nicăiri; învățații noștri n'au văzut până acum nici o istorie; pentru aceea nici nu știu cenzurà nici pro, nici contra. Mă mir la ce a pus „*ca să nu bată la ochi*“, — asta se poate luà ca o acuzațiune nedreaptă, fie cu propus, fie din nepricepere.

Românul poate aveà cuget bun cerând istorii, doar ca să-și întregescă creditul la ceice vor fi mai cerând cărți dela el, dar poate să aibă și scop rău, ca să știe dacă mai sânt, și unde sânt, exemplare; poate că Erdelyi (episcopul) și compania are mai mare interes a le culege, decât poliția, care lasă de se vând ale lui Szilágyi, biografiile revoluționarilor, unde condamnă pe Görgey că și-a întinat numele cu *prodițiunea* (trădarea).

Barnutiu m. p.

= 18 =

Simeon Bărnuț, student în Pavia, a trimis sub formă de epistolă, în Februarie 1853, studenților Papiu și Hodoș la Padova, un articol să-l revadă și să-l trimită mai departe, la Brașov, lui Iacob Murașanu, pentru „Gazetă“ sau „Foaie“. Aici în „Foaie pentru minte, inimă și literatură“, a și apărut în 25 Martie 1853. — Epistola, adresată „padovanilor“, se găsește copiată de mâna studentului Iosif Hodoș. Originalul e la Academia Română, cred. — Este un act mult grăitor despre felul de a judecà al lui Bărnuț în materie de limbă și literatură națională. — Această epistolă, — scrie dl prof. universitar Al. Marcu, (în cartea despre „S. Bărnuț, Al. Papiu Ilarian și Iosif Hodoș la studii în Italia“, București 1935, pag. 72), din multe motive ar merità să figureze în antologia prozei bărnuțiene. — În cele următoare o redăm, pentru mai ușoară lectură, cu ortografia timpului de acum :

Din Italia, 24 Febr. 1853.

Fraților, — Dacă aveți Gazeta (s)au Foaia, în care se începe *Mihul* lui Istrate *) trimiteți-mi-o, ca să-l leg (citesc) d'a

*) Nicolae Istrati († 1862), din Moldova, a publicat în 1850, piesa teatrală MIHUL.

capo, pentru că ăst număr nu mi-a venit. Bine se poartă Mihul, obiectul dramei, e foarte bine ales. Ce poate fi mai delectător decât faptele străbunilor celebrate de geniul strănepoților. Singură inscripțiunea dramei (titlul ei) — trage la lectură pe tot Românul — la lectura resbelului între un principe credincios națiunii sale și altul renegat; — când ai ajuns la fundul scenei, îți pare rău căci se finește așa de curând și di ce nu este tipărită toată foaia numai cu Mihul și Ștefan și Matia Corvinul; descrierea Ungurilor răspunde prototipului; poetul cunoaște bine proprietatea cea predominantă a Ungurului: superbia. Vorba lui curge lîn ca Murășul, cum curge un râu provenitor din fântână originală, nu din frântură de nuor ca un torent neregulat; în pana sa cea frumoasă împletește și câte o floare de speranță italică pe lângă nădejdea sauromatică; liubovul cel rece dela polul gerului îl încălzește auneori cu amoare fierbinte meridională. Io sper că și slava o va arunca acuzi în focul amoarei naționale, ca să ardă dimpreună cu toate măcăcinile barbarismilor, pentruca să crească în locul lor numai flori de cele frumoase din grădina limbii străbunești.

Literații noștri se adoperă a introduce literele în locul slovelor. Nu ajunge. O limbă mestecată cu vorbe străine, barbare, tot urâtă va fi, ver se va scrie cu litere, ver cu slove. Mai întâi ar devè (trebui) să schimbăm vorbele și simțemintele străine cu vorbe și simțeminte naționale care le-am fost pierdut prin neștiință și înșelăciune rea, și apoi aceste să le îmbrăcăm în litere și în fapte demne de memoria străbunilor.

Acî încă poeții pot face mai mult decât toți; cu toate că și alții: — pictorii, învățătorii, scriitorii, preoții, dîregătorii, — încă-s datori a nutri simțăminte naționale, și au datorii chiar și în respectul limbii; ma (dar) la cîntarea poetului se adună oamenii ca la sunetul ceterii (violinei) celei mai armonioase; de poet ascultă toți pentrucă îl amă (iubesc); de l-au și persecutat în viață, după moarte-i înalță statue și altare; școala poeților a fost educătoarea eroilor dela Omer până în ziua de azi; poetul regulează limba și gustul bun; cuvintele lui cele nouă înfloresc ca tîneretele și sînt plăcute, pentrucă-s gloriificate de geniul lui, care fiind schintee de foc ceresc, nu se stînge, nici îmbătrînește, fiindcă este o parte din viața universului, care tot acelaș a fost din etern, — este și va fi tot acelaș în etern.

Este însă diferența între poetul ce face versuri nechiemat și între cel ce face din îndemnul dumnezeului ce l-a trimis. Cel dintâi nu-și va comendă (desăvârși?) opera și limba, ver cât s'ar frământă a (su)plini scăderile naturii cu eleganța stilului; — ear cugetele geniului sânt razele soarelui, și cuvintele cu care le îmbracă, strălucesc în gloria lor mai mult decât diamantul Angliei și al principelui de Lahore.

Dar soarele nu iluminează dosurile; și plantele din față, pentru înfrățirea lor cea de aproape cu razele soarelui, sânt mai frumoase și mai voioase decât cele din umbră, pâlite și triste; — așa nu iluminează nici geniul fără numai cuvintele cele ce-s înfrățite de aproape cu natura, din care a curs limba la început; din contră, barbarismii nu-i va înlumină nici un geniu românesc descindere-ar chiar din Olimp cu lumina aprinsă de Apolone însuși; cuvintele cele străine vor rămâne totdeauna întunecate ca fundul abisului, fără grație și fără gust; pentru că se pare a fi diferență originară între limbă și limbă, între cuvinte și cuvinte, cum este diferență între natura, ceea ce le-a creat și între ceea ce le-a adoptat, și cum e diferență între ginte și ginte; se pare că pe lângă identitatea cea originară a drepturilor și a demnității omenești și a stimei, cu care-și sânt datoare toate gintele în măsură egală, subsistă o diferență întocmai originară a grațiilor care le-au împărțit natura la genți cum le împarte fetelor aceleiași mame în grad mai mare sau mai mic; și această diferență așa e de adevărată și reală ca și varietatea pământului și a cerului, care a născut pe Grec și pe Eschimos, pe Roman și pe Camciatcan; și apoi cine să se mire de diferența cea nemutaveră a efectelor, care o vedem și între limbile cele aspre și dulci dela natură, când diferesc cauzele făcătoare?

Poezia la Români se află încă în dimineață la răsărită soarelui; un cor de genii a plecat odată cu zorile ca să se suie sus pe culmea muntelui, unde să-și înalțe monumentul nemuririi, care să vorbească la generațiunile venitoare, cum vorbește Iliada lui Omer și Eneida lui Vergiliu; — mă le iese în cale limba ca o panteră maculată cu colorii multe și-i împedecă de nu pot înaintă; li se mai arată și câte un urs, câte un leu și câte o lupoaică*), care-i face de tremură din toate mădulările,

*) Reminescențe poetice din cetirea lui Dante Alighieri.

scad cu inima și pierd speranța să ajungă pe culmea dorită; — de aceste fiare numai așa vor scăpa poeții români, dacă își vor alege un duce, un maestru ca al lui Dante, — a(ce)st maestru îl va învăța și pe poeții noștri cum să vorbească curat și frumos, pentrucă el e fântâna nesecată, din care curg râuri de elocvență și astăzi ca înainte cu două mii de ani; el e lumina și onoarea poeților și astăzi ca pe timpul lui Dante; el le va face nume și onoare și poeților națiunii noastre cu stilul său cel frumos, numai să-i învețe cartea cu studiul (râvna) și cu amoarea lui Dante; mai sânt încă și alte fiare care sperie pe mulți poeți, cum este fiara aceea ce(i) zice „*necunoașterea naturii*”. Aceasta fuge de un studiu profund al naturii, ale cărei frumseți e chemat poetul a (le) cânta ca un preot după ordinea lui Apolone; se alungă (?) cu filosofia naturii și a chemării omului care strălucește cu atâta pompă în operele lui Schiller, în urmă cu istoria națiunii noastre și a altor națiuni, cu care au avut de a face și dela care au suferit Români.

Insă, dacă-l va conduce pe poetul român despre o parte Vergiliu cu stilul său cel curățit de toată rugina străină, despre altă parte filosofia cu ideile adevărului, a(le) frumseții, a(le) virtuții, atunci nu-i va mai sta în cale nici o fiară, el va merge liber și fără de frică, va cânta ca un profet minunile viitorului de aur și virtuțile eroilor românești ca un alt Omer; eroismul atleților noștri nu se va mai arăta pe scenă plin de tină și de pulbere străină, ci se va înfățișa în toată splendoarea sa cea națională. Dinaintea geniului românesc ce va purcede pe calea asta, va amuți toată critica, el își va captivă inimile tuturor cu frumseța cea originară a limbii străbunești. De s'ar sui în cer, cu cântarea sa va stoarce aplausul celor cerești; de va descinde la iad, acolo încă îi va deschide porțile iadului, cu respect, Cerberul, cânele cel cu trei capete, și Plutu, lupul cel turbat, i se va închină ca unui Vergiliu și Alighieri. Când va răsări (ac)est Luceafăr pe cerul Daciei romane: bătrânii ei vor întineri de bucurie, fetele ei vor (în)coronă cu flori pe îngerul care va cuteză a lua vălul străin ce le întunecă acum grațiile italice, feciorii îl vor purta în triumf ca pe un mare erou, care a șters macula străină de pe numele românesc, poporul i va etern(iz)ă memoria cu mormânt de neuitare care i-l va înălța în inima sa cea recunoscătoare ca restauratorului tinerețelor limbii sale.

Românul își amă (iubește) originea mai mult decât ver care alt popor, și-i mai place ce e național, decât ce e străin; pentru aceea poetul român n'are de a se teme că va fi neplăcut când va cânta în limba străbunilor restaurată, nu, nici decât; pentrucă românului i place ce e frumos, și bucuros învață; ajunge să-i zică că așa vorbea(u) părinții noștri în zilele mai bune, și te va înțelege îndată ce voești.

Cu toate aceste, sânt unii căroră nu le place lucru curat și mai apără încă barbarismul cu autoritatea proverbului „*verba valent ut nummi*”, încă și cu alte autorități; ma acest proverb nu mai poate susține barbarismii pe tronul limbii noastre; pentrucă cuvintele străbunești, care s'au fost ascuns de frica barbarilor, sânt aur și argint curat care nu se devalvă (deprețiază) niciodată; și precum nu pierd prețul virtuților străbunești și strănepoții le pot imitare (*sic*) totdeauna, și sânt datori a le imita; așa se pot folosi ver-când și cu tesaurul limbii străbunești fără de frică că vor vătămă nu știu ce drept de cuvîntă bine întemeiat prin uz de cente de ani; ce drept poate câștiga vreodată neștiința asupra luminii, și nedreptatea în contra dreptății? Așa nu poate prescrie nici urâtul în contra frumosului, de-ar trece ori câte cente de ani, nici barbarismul în contra spiritului național; dreptul primatului limbii noastre în contra barbarismelor e neînstrăinaver, etern și nemuritor, precum e și numele cel frumos al gînteii noastre, care n'are nici o asemănare cu barbarismul străinilor. Pentru aceea *slava* și *nădejdea* nu se vor împământenî (?) în Dacia romană de vor mai trece încă o mie șapte cente de ani; vorbele barbare nu vor condecora nici cuvântul oratorului, nici drama poetului român; cugetele lor cele sublime, îmbrăcate în sdrențe străine, vor jăli ca o fată de principe în cârpe de cerșitoare, ca madona lui Rafael unsă cu colorî mestecate de pictorii dela Nicula.

Ma (dar) văd că am scris mai mult decât cugetam să scriu la început; am scris însă în speranța că nu vă veți urâ legându-mi (cetîndu-mi) leterele, măcar că nu cuprînd nici o descoperire nouă; pentru aceea îmi și închei letera (scrisoarea), fiindcă nu mi-e voia să fac disertațiune asupra limbii, sau să scriu artă poetică nefiînd poet; nici vreau, fiind profan, să mă pui arhimandrit peste poeți ca să-i desgust cu o cenzură nedemnă de a intra în sanctuarul poeziei; — totuș, mai zic încă

odată, cumcă chemarea poetului român nu stă într'aceea ca să semene în grădina sa scai de ceice au căzut pe pământul României din coadele cailor rusești ieri alaltăieri, sau înainte cu cente de ani, e tot una; ci chemarea lui, după dorul și părerea mea, e; ca să deschidă o grădină nouă tinerimii române, și să o învețe a culege flori neatînse până acum de mâni profane, de vânturi sauromatice; *slava și nădejdea și vecii veciilor* să rămână pentru bozínade (?) de cele ce se tipăresc la Tamburini, și pentru ceice fac versuri în pedeapsă, și pentru miniștrii idolor barbarismului străin, cari nu vor să aducă ardere de tot curată pe altarul cel sfânt al naționalității noastre; ear pontificele grațiilor românești, când va cânta în biserica limbii străbunilor noștri, să nu le mai supere umbrele cu sunete barbare, pentrucă biserica aceasta nu e barbară, ma română.

Valete și nu uitați a-mi trimite Mihul.

Bărnuițu

= 19 =

Al. Papiu către vărul său Ios. Hodoș. Cum se călătoreă mai demult din Viena în Italia.

Trieste, 3 Nov. 1852.

Vere Ioji. — Astăzi între 10—11 ore de dimineață am ajuns aici, și cu toate că-s mai morbos (aproape bolnav), totuș mă proper (grăbesc) a-ți scrie cum am venit pân' aci. Două nopți mai n'am închis ochii de loc; dar, mai ales astă noapte, eram să pier de frig; asta ți-o însemnez pentru aceea, ca de acasă să te îmbraci bine... In două locuri pân' la Trieste vei veni cu *Post-wagen*, întâia oară ai grijă să nu șezi înainte în căruț, ci înlontrul căruțului, pentrucă nici nu e așa frig, apoi mai poți închide și ochii puțin; ci, când te vei sui în căruț dela *Laibach* încoace, e mai bine să șezi înainte, mai ales de vei fi și bine îmbrăcat, căci numai șezând înainte, poți să vezi bine locurile cele romantice; și mai vârtos în stațiunea ultimă pân' la Triest, poți să vezi într'adevăr, ca într'o panoramă reală, teritoriul triestin și marea — din

AL. PAPIU ILARIANU
1827—1877

depărtare, o vedere de minune frumoasă... Să-ți scoți bilete de drum și pentru ladă (plină mai ales de cărți) deodată pân' la Triest, ca să-ți iei o grijă și să nu mai ai învăluială pe drum... (Urmează lista cărților cerute)... Pân' ce te afli încă în Viena, ocupă-te cu limba italiană, că vei să aibi necaz pe drum... Să cruțăm banii ca lumina ochilor, că va să ne iee dr... în Italia fără bani, că pe aicea toate cele sânt mai scumpe ca în Viena. Și știi că la nîme, nici chiar la muntele pietății, nu te poți duce spre a-ți fi în ajutor. Io am intrat în chibzuri... Până voi scrie mai pe larg poimâne din Padua, spune salutarea mea la toți frații din Viena.

IOS. HODOȘ
1829—1880

Alesandru m. p.

= 20 =

Al. Papiu lui Ios. Hodoș la Viena. Despre Simeon Bărnățu.

Padova, 10 Nov. 1852

... În momentul acesta primii o scrisoare dela (Bărn)ățu; el îmi scrie că, după multe dificultăți ce i s'a(u) pus, în urmă fu primit supt condițiune ca să depună examene din studiile ascultate în Viena. Din scrisoarea lui Bărnățu îți însemnez următorul pasaj:

„că n'am venit în Italia numai ca să învățăm Corpus Juris și il Codice austriaco, ci, afară de acestea, ca să vedem cu ochii noștri, ca să putem aduce și noi de aici câte un surcel la vetrele noastre din Dacia, și să ținem focul naționalității noastre, ca să nu-l stângă boarea getică și sarmatică”... „Să vină Hodoș cât mai curând”...

A. Papiu m. p.

Despre August Treboniu Laurianu, profesor la Iași și inspector general peste școalele moldovene, reținem un fragment dintr'o scrisoare al cărei sfârșit lipsește, scrisă probabil de Ion Rațiu.

Viena, 24 Dec. 1852.

Frate Hodoș, — Despre cearta între profesori (dîn Iași) și Laurianu știți și v'am scris și eu, acesta s'a potolit, unul dintre profesori s'a depus (destituit), ceilalți s'au rugat de ier-

AUG. TREB. LAURIANU 1810—1881

tare. Vodă (Grigore Ghica) e om bun, părtinește tare pe Laurianu, dar mi se pare că numa(i) acesta e pentru el, toți ceilalți atât români, cât și străini în contra lui. Despre intrigile (a)cestor dîn urmă scrie Hormuzachi dîn Moldova cătră frate său dîn Viena în următorul înțeles: Consulul muscălesc de aici (dîn Moldova) a înștiințat pe consulul general muscălesc dîn București despre Laurianu că e director peste școalele Moldovei, un om revoluționar, care a împrăștiat idei daco-romane între români, cu un cuvânt un om periculos. „Consulul dîn București a scris Vodei cum de a cutezat a pune în capul școalelor pe un atare om revoluționar și periculos”. Vodă i-a răspuns că toate acestea nu-s adevărate, — l-au escuzat că nu e revoluțio-

tare. Vodă (Grigore Ghica) e om bun, părtinește tare pe Laurianu, dar mi se pare că numa(i) acesta e pentru el, toți ceilalți atât români, cât și străini în contra lui. Despre intrigile (a)cestor dîn urmă scrie Hormuzachi dîn Moldova cătră frate său dîn Viena în următorul înțeles: Consulul muscălesc de aici (dîn Moldova) a înștiințat pe consulul general muscălesc dîn București despre Laurianu că e director peste școalele Moldovei, un

nar, nici periculos pentru p(rincipa)te, ci mai mult amic a(l) lor, bătându-se în contra ungurilor, ca și ei (rușii) și fiind cel mai mare apărător a(l) cauzei Austriei, și venind și aici cu concesiunea guvernului austriac. Ce au mai urmat, nu se știe, dar ne temem că Laurianu nu o va scoate. Vedeți cum se mestecă Meazănoapte în trebile interne ale p(rincipa)telor, — dacă și în unele ca acestea, îți poți face concludsiune și despre celelalte...

= 22 =

Moroianu, — numit de colegii săi latinizatori Maronianu, poate dela numele poetului Virgilius Maro, — iscălește scrisorile sale: „Ciprian”. Lui Papiu și Hodoș la Padova scrie:

Viena, 27 Dec. 1852.

Fraților! — Voi în Italia? în patria străbunilor noștri?... De trei ori fericiților!...

Sânt 12 ore noptiale (miezul noptii). Tocmai acum mă despărțiiu de Peter, Onu (Rațiu) și Șipotariu. Fuserăm la Leeb — nu la bătrânul profesor, ci la *Leeb* din *Freihaus*, la birt; mâncarăm, beurăm, și desbăturăm cauza națională la pahare... „Gazetta Transilvaniei” va avea dela 1 Ianuar un concurent; Bunyevác (Șaguna) va iscrăși (?) un jurnal cu numele „*Telegrafulu Romanu*”. Cetirăm cu toții programul la Leeb în birt. Acum pe noapte, o să-l trãmitem și vouă, până atunci eacă un pasaj din el:

„*Telegrafulu Romanu*”, (cu cirile :) gazetă politică, industrială, comercială și literară.

Introducerea, ca la toate jurnalele; arată folosul, învățatura, luminarea, binecuvântarea... și altele cu care se încarcă un popor prin legea (citirea) jurnalelor. Tendința-i va fi „a împărtăși poporului român din politică, industrie, comerț și literatură idei și cunoștințe practice (actuale), potrivite cu timpul și amăsurate (conforme) trebuințelor poporului român”. *Telegraful* va ieși cu slove, dorește însă ca publicul să-și dea părerea și atunci, de va cere, va ieși cu litere. — Programul nu e scris rău, ba tocmai miroase à însuflețire națională. Redactor responsabil: *Aaron Florian*. Editura și tiparul *Tipografie diecezane*.

FLORIAN AARON
1805—1887

Noi sântem de părerea că și Blasianii (blăjenii) vor da un organ, ca să nu lase numai pe Șaguna să joace, și apoi vom avea trei gazete în Transilvania, — ce vi se pare?...

Frate Alexandre! Istoria ta s'a oprit în Brașov, am vorbit cu Mureșanu la plecarea mea încoace, el fu chemat în mai multe rânduri la poliție, i se porunci ca să nu mai vândă nici un exemplar, însă toate exemplarele sânt încă la el, nu s'a confiscat, poate că ear le vor da iertare...

Ciprianu m. p.

= 23 =

Acelaș cătră Hodoș, despre Șaguna.

Viena, 21 Ianuar 1853.

Frate Giuseppe! să-ți scriu „ce trecere are Bunyevaczul în Ardeal?” Cu poporul am fost puțin în contact, unde am vorbit despre el cu oameni proști... are vaza mare, dar nu-l iubesc, fug de el ca de un despot... Secelenii îl prețuesc mult, mai ales de când e Excelență și baron... Eram în România. Mă întâlnii cu un unchi al meu, foarte avut, poate să aibă 12—15 mii # (galbini). De ici, de colo, veni vorba de Șaguna. „Hei, că Șaguna e om mare, eacă are cavalaria (decorație), e excelență și încă și Baron”... „el face mult pentru neamul românesc”... (La contrazicerea lui Moroianu, „unchiul” răspunde:) „Apoi ce zic popii noștri că el (Șaguna) face mult pentru români?”... „Dar oare, nepoate, ce seminar e ala dela Sibiu, la care adună Episcopul bani?... că și eu am dat 50 fl(orini) m. c.?”... (Incolo, Moroianu continuă a face critică „Bunyevaczu-lui” și Secelenilor, nu mai puțin diredătorilor „șerpuitori” români din acel timp).

Ciprianu m. p.

Notă. — Atât la venirea sa în Ardeal, cât și în primii ani de păstorire, Șaguna a întâmpinat nu puțină neîncredere în mijlocul multor cărturari, ardeleni și bănățeni, mireni și preoți, cum se poate vedea din scrisorile contimporanilor, cari nu-l slăbesc din titlul de „Bunyevác”, despot, unealtă sârbească și alte expresiuni și bănueli.

Cum e Românul, rău de gură și bun de inimă — așa se spune, — nici Șaguna n'a scăpat de „cînstea“ de-a fi cântat în versuri-cuplete, ca d. e. cele mai de jos, găsite în hârtii rămase de pe atunci :

„A lui Schaguna

De vrei să fi preuteasă,
Vinde-ți tot ce ai în casă;
Vinde-ți oi și vinde-ți boi,
Și trimite-aici la noi“.

Aceiași cărturari însă, înțelegem pe cei ortodocși, și-au schimbat cu mersul vremii tot mai mult opiniile rele și, din neîncrezători, au devenit aderenții și admiratorii ierarhului dela Sibiu. — (E. H.)

= 24 =

Acelaș cătră Hodoș și Papiu. Impresiuni, între altele, din Principatele Române.

Viena, 11 Oct. 1853.

Fraților, — Ieri am sosit aici. Am fost în România (Muntenia), ba și în Moldavia. O, fraților, cu cât e mai bine acolo, decât în Europa cea cultivată. Acolo, în acele țări și popoare semibarbare, se mișcă și răsuflă omul cu mult mai liber decât în țările și între popoarele cele civilizate ale Europei occidentale; acolo nu e nici umbră, nici urmă de despotismul și poliția cea rafinată din statele cele civilizate... În România (Muntenia) merg trebile bine, poporul e deștept, nenumăratele neazuri l-a(u) învățat a fi și diplomat. Crucea și vorbele cele sante (sfinte) ale generosului proteptoriu (protector, rusc), nu mai au căutare, el e judecat du(pă fapte). În Moldova e mare mizeria... În T(ransilva)nia e de perit. Biurocrația te omoară... În Galați am văzut vreo cincizeci de exemplare din Istoria ta, frate Ales., — are trecere. În Arad la poliție, acum în trecerea mea, am văzut patru teancuri... Fraților! vă trimit 40 fl. m. c., până una alta... împărțiți-i amândoi... Bătrânul ce face (Bărnuf)? îl salut de o mie de ori, că complimente știu că nu primește. Valet!

Ciprianu m. p.

= 25 =

Acelaș cătră Papiu și Hodoș la Padova. In cauza stipendiilor. Poliția vieneză cercetează, în legătură cu atentatul comis asupra împăratului, și pe studentul român Moroianu.

Viena, 21 Febr. 1853.

Fraților! — ... Despre infernalul atentat, asupra Majestății Sale prea bunului nostru Monarh (Francisc Iosif), veți fi știind din gazete. Noaptea după atentat mă cercetă și pe mine Poliția: un comisar, un jandarm și un soldat de siguranță. Era la 1 oră. Mă întrebă de nume, de naționalitate și de pass (pașaport). I spusei, că-s Morojan, român, și-i arătai passul, toate a(u) fost bune, și eu mă aruncaî de novo în brațele somnului...

Vedeți, pentru un p... de c... sufăr și cei mai credincioși ai sacratissimului Tron. Dar nici nu se poate alt fel, binele Statului cere ca să se cunoască cei buni din cei răi...

Fiți sănătoși.

Al. Maronianu m. p.

= 26 =

Bărnăuț lui Hodoș, condoleanțe. Dintr'o scrisoare copie; manuscrisul original e la Academia Română.

Pavia, 9 Dec. 1853.

Frate, — Cu durere am perceput (primit) (a)nunțul despre moartea Tătâne-teu că n'au ajuns ca să te vadă și absolut cu onoare și laureat, ma se vor bucură cei vii în locul morților, și Câmpia va prinde augurii nouă de letisime speranțe, văzând că resar preste ea luminele Calianilor și Maiorilor; cum n'am dorî ca să ne vadă progresele moșii și părinții carii au dorit ca să nu fie mai învățați decât noi pe dealurile și văile noastre, ma noi nu le putem mută cele ce le-au statorit ursita cu decret absolut, și cu putere nestrămutată, numai atâta putem ca să luminăm cu științele noastre mormintele părinților, da' dacă nu-i putem necî îmbucură, necî ajuta pe cei morți, să-i ajutăm

pe cei vii ca avocați și învățători, și să facem și noi ceva pentru glorificarea timpului nostru, de unde să poată lua îndemn viitorii cum luăm și noi dela Maimarii noștri cei ce au strălucit oarecând în patria noastră cu știința și cu virtuțile lor . . .

B(ărnuf).

Adresa: Al Sigr Giuseppe Hodosiu a Padova.

= 27 =

Bărnuf către Papiu și Hodoș.

Pavia, 10 Ian. 1854.

Fraților, — Numa la 1 după amiază căpătai scrisoarea. V'am fost scris că numai 40 f. am la mine, 5 i-am fost spendit (cheltuit) pe vipt (mâncare) de 10 zile, pe 31 f. am cumpărat aceste bancnote = 35 f. (36 f.), mi-au mai rămas 4 f.; 1 îl dau îndată pe lemne cu care mă ajung în 10 zile, fiindcă nu fac foc decât seara. Indată să-mi trimiteți bani cât(ă) ce ajungeți în Viena, că cei dela Maior(escu) și dacă-mi vor sosi, numa pe vipt îmi vor fi până la rigoas. Am fost scris lui Balint, ma n'am cerut nimic, numai i-am răspuns că am recept banii. Aveți grijă de faceți economie cât veți putea, ca să mă ajutați și pe mine. Valet.

B(ărnuf).

= 28 =

Bărnuf către Hodoș sau Papiu.

Pavia, 22 Ian. 1854.

Frate, — Am recept tesile, gratulațiunile, 15 fnii, și scrisoarea din 20; asta numa acum la 2 ore; cred că te va ajunge încă în Padua scrisoarea asta, io n'am alta să-ți scriu decât că voi pune al doilea exam(e)n în 7 Febr., io gândeam că nu va fi așa mare scumpete în Viena ca aici în Italia; aş fi dorit și io să ne întâlnim în Milan; beserecă ca domul din Milan nu vede omul nici în vis; nu te mai sature a te uita la ea; scrie-mi

când vei plecà, bine e să mergi pe la Treviso ca să mai vezi nu numai calea Triestului. Scrieți-mi și din Viena, ca să știu și io ce idei au nemții de acolo, că nu leg gazetele Vienei. Ma, ante omnia, cum v'am mai scris faceți economie cât veți putea, ca să mă răscumpărați și pe mine de aici. Numa de ar fi țara în pace ca să pot finì odată și io. Maiorescu zice că pe un Episcop unit îl pun în Sabiniu (Sibiu), ma în Gazetta uffle di Milano Nr. 9 (din) 1854 stă expresse că în *Armenopoli* (Gherla), și Papa-i numește pe Români tot Valaci (cu cirile: Valahî) în allocațiunea sa din 19 Oct. 1853.

B(ărnuf).

(La sfârșitul paginei prime scrie: Verte, ear pe a doua pagină continuă):

Dacă veți ajunge în Viena, faceți-le vizite la toți, — Dobran, Maiorescu, și alții carii vor fi acolo. D. Hormuzachi cred că nu mai e acolo, — ca să nu vă judece dacă nu i-ați cercetă, că deveți (trebuie) să fiți Procuratori și să aveți cunoștință, și mână bună cu toți; în dispute știu că nu vă veți lăsa, că nici n'ar folosi nimic.

Dacă te vei întâlni cu D. Mag(heru), spune salutare; dorul nostru al tuturor îl va însoți pe undele Arhipelagului, și fiindcă nu putem ajuta altmîntre, vom rugă zeii nemuritori carii priveghează asupra României, *ca să creeze o inimă și o unire în toți Români pentru scăparea patriei!* (Sublinierea noastră).

= 29 =

Gheorghe Magheru fost în 1848 căpitan general al trupelor neregulate și inspector al gardelor naționale din România mică, retras la Sibiu, apoi la Viena, — scrie lui Papiu și Hodoș la Padua, prin mijlocirea unei doamne, următoarele:

Viena, 1853 Genariu 18/30.

Salutare amicilor!

Epistola Dvoastră am primit-o. Vestea că sânteți sănătoși, m'a bucurat foarte, având mare dorință a află și de acum înainte tot asemenea știre, fiind una din cele mai de căpetenie.

Toate celelalte se pot surmentă (birui). Viață numai să fie, și n'aveți nici o grijă, că toate, curând sau mai târziu, se vor împlini după dorința-ne.

Epistola la G. îi voi trimite-o; de ei nu mai știu nici eu nimic, căci încă mai demult le-am fost rămas dator cu răspunsuri.

Noutăți de pe-aici, nici una până acum îmbucurătoare. Despre istorie (cartea lui Papiu) știți că s'a poprit, — s'a poprit în marea noastră părere de rău! Dar, cum zic, bun e Domnul, nu vor țineă nici relele totdeauna. Pentru cărțile la Opran, știu că în Moldova le-a trecut.

Eată vă trimit, cu venirea aici a Dnei Arceascăi, cinci cărți ce mi-a dat D. Rațiu a vă trimite. Dna Arceasca aici, cred a nu se socoti de tot străină când sânteți Dv. aici.

Nu mai puțin aș fi dorit să fi putut veni și noi, după cum ați crezut, dar multe și prea multe circumstări mă popriră. Cu întoarcerea Dnei Arceascăi îmi puteți scrie apoi ori ce-ți mai avea.

Primiți îmbrățișarea mea cea de părinte; — dela copiii mei salutări. Și să auzim de bine.

G. Maghieru m. p.

P. S. — Când scrieți lui Dl Bărnuț, scrieți-i și din parte-mi complimente.

Adresa: Domnilor Domni Papiu Ilarianu și Castorianu Hodoșiu. La Padua, Piazza dei fruttì No. 519. Italia.

= 30 =

Ioan Rațiu către Papiu, la Padua. Trimite cărți.

Viena, 30 Ian. 1853.

Frate Sandule! — Aseară dupăce ți-am primit scrisoarea, m'am întâlnit cu D. Malghera (Maghieru) și mi-a zis că nu merge la Veneția. La scrisoarea ce i-ai trimis, îți va răspunde cât de curând. D. Maiorescu e sănătos, are mult de lucru; se promise că vă va scrie atât vouă, cât și Bătrânului (Bărnuț); ziceă că mai ales Bătrânului are mult de a-i scrie.

Mâne, adecă în 31 Ianuarie pleacă cocoana ce ședeă la D. Malghera cătră Milano, în Trieste va rămâneă o zi, în Veneția trei sau patru. Calculați pe când va sosi în Veneția și vă puteți întâlni cu dânsa; altmîntea va merge și la Padua. Vă trimit prin dânsa pe Ran(ke) tom. I și II, și partea I din finanțe, Gramatica lui Alexi și documentele lui Lau(rianu). V'aș fi trimis și celelalte cărți cu ocaziunea aceasta, dar nu eră loc pentru mai multe. Aș fi fost mai voios a vă trimite pe Roteck în loc de Ran(ke) apucându-mă tocmai acum a învăța din acesta; însă după zisa românului; de pe calul altuia atunci trebuie să sari jos, când te călărești mai bine... Când se va da ocaziune, vi le-oî trimite și celelalte toate...

Fiți sănătoși.

O(nu).

= 31 =

Bărnuț cătră Papiu și Hodoș, la Padova. Ingrijat de soartea unei scrisori. Zvonuri și sfaturi.

Pavia, 15 Ian. 1854.

În 10 Ian., adecă Marți, la 6 ore după ameazi, am pus pe poștă o epistolă cu treizeci și cinci f(iorini) în hârtie, pe lângă rețepusă, care au putut ajunge acolo cel puțin în 12, adecă Joi, și Joi mi-ați (fi) putut și răspunde, așa cât ieri aș fi putut căpăta scrisoarea, ma (dar) n'am căpătat nici azi, adecă Duminecă; sânt îngrijat că nu au sosit banii; în scrisoarea din urmă mi-ați promis, că în 11, adecă Miercuri ce a trecut, veți pune pe poștă tezele (de doctorat) și gratulațiunile, nici aste n'au sosit; răspundeți-mi îndată.

B(ărnuț).

N. b. Dl Maiorescu (Ion) mi-au scris că Șaguna au mișcat toată peatra ca să vă dechiare (declare) de politic(este) ver-dächtig (trecuți pe lista suspecților), și Șuluț s'au adoperat(?) până v'au scos stîpendiile. Veți află mai bine în Viena *). Cum

*) După atitudinea naționalistă a foștilor tribuni în Transilvania anilor 1848/49, și după cazul decorării lui Papiu în Ianuar 1851, cei doi studenți români, dela universitatea padovană, puteau să fie rău notați, în anumite cercuri, și fără o pretînsă „mișcare de pietre” din partea lui Șaguna.

v'am scris, n'aveți lipsă nici de o dojeană, cum să vă purtați în raporturi politice, fiind românii ex principio addicti Austriei, și neapropiați de nici un prepus; totuși aveți grijă cum vorbiți, și cu cine, ca să nu dați ocaziune la prepusuri fără de nici un temei; ce socotiți, pentruce au cerut îndărăt passul? (pașaportul). Scrisorile nefolositoare, — cum a fost ceea în care v'am scris de Procuratori în Roma, — nu le mai țineți, nu le duceți peste mare.

= 32 =

Alex. Papiu către Iosif Hodoș la Padua. — Colegul și amicul lor din Italia, Andrea Petri, scrie pe contrapagina acestei scrisori, — (se vede că Hodoș nu era în Padua, ci tocmai plecase de-acolo către sfârșitul lui Ianuar 1854), — adresându-se lui „Mio caro Giuseppe”, că-i trimite epistola la Viena. — Papiu scrie următoarele :

Viena, 30 Ian. 1854.

Frate, — Toate leterele (epistolele) tale le recepui (primii). Io nu știu cum greșii data scrisorii din 24, decât greșala asta n'are nici o însemnătate. Astăzi e 30 Ianuar, 12 ore meazăzi. In 25 Ian. îți spedii (trimisei) o leteră recomandată cu 20 f. m. c. — o vei fi recept. Nu știu dacă te vei înduplecă a plecà cu acest adaos de 20 f. Io numai despre atât te pot asecurà, că e de totuluitot cu neputință a-ți mai puteà tràmite ceva. Io (urmează scris cu cirilice) nu am neci ce să mânc; numai dela Dobr(an) puteam împrumutà, acum nu mai pot neci dela dânsul. Studentii toți fără nici un crucer; ceilalți sau n'au, sau nu vreau să ne împrumute cu nimica. Am cercat destul pe la toți și ieri, și alaltăieri, și în toată ziua, și totdeauna în deșert. Dar, dintre toate, nu mai putem scoate romanțaiană (bursa dela Blaj), până ce nu ne vom înscrie la advocatură). Io încă nu m'am înscriș pân' ce vei veni tu.

Ți-am scris ca să nu plătești lui Andrei (Andrea Petri), și ca să vii spre a nu mai mări speșele. Că din zi în zi sântem mai săraci. Dacă nu este altă scăpare, adecă dacă nu poți plecà altmintre, fă așa cu Andrei, și pleacă către Viena.

Crepuscolo (Il, ziar politic) încă nu sosi.

Alesandru m. p.

(Nota amintită a lui *Andrea Petri* are data de: Padova, 1 Febbrajo 1854, — ziua când sosise scrisoarea dela Papiu).

= 33 =

Papiu către Hodoș la Padova. In drum spre Viena.

Trieste, 14 Ian. 1854.

Frate, — Azi la 2 ore ajunseși aici. Azi dimineață la 6 plecarăm dela Venezia. Atât ce m'au secat necazurile cele ordinare pân' ce mi se vidimă acum la 4 ore pașaportul. La 8 ore voi pleca. Luni dimineața la 9 ore voi fi în Viena. Voi scrie îndată... la toți amicii italieni, la bătrânul (Bărnuț) etc. Mai am încă pe cale un aur de a lui Bunaparte. Salutare la neuitații noștri amici din Padova... Iți scrisei, ca să știi că-s viu încă.

Alesandru m. p.

= 34 =

Al. Papiu către Hodoș. Sfaturi de drum și altele.

Viena, 17 Ian. 1854.

Frate, — Moneta (de primit) e securissima. Azi, mâne, de ici, sau de colea. Scriu în cancelaria lui Maiorescu... Ieri prânziram la Gen. Magh(ieru). El e chemat de Sultan. Așteaptă ca să te vază și pe tine, și apol pleacă îndată prin Trieste, Adria, Mediter(ană). Mă poștește și pe mine; se 'nțelege că nu mă poci duce... Aseară ținurăm consiliu mare, și rezultatul fu ca să vii și tu prin Trieste: a) pentruca să poți ajunge mai curând; b) ca să nu spenzi (cheltuești) în deșert banii cari nu-i avem; c) pentrucă nu e stradă (cale) ferată pe la Milan, Tirol; d) și dintre toate, pentrucă acum earna de secur (sigur) vei îngheța prin munți. Io încă sânt morbos (bolnav) de frigul ce am suferit. In Viena frig și scumpete, scumpete, scumpete. Cu 60 adecă șasezeci f. m. c. numai miserabilmente o poți scoate pe lună. — Nu pot mai multe, pentru-că mă așteaptă Magh(ieru). Adio la toți. Vino îndată.

Alesandru m. p.

Adresa: Al Chiarissimo Signore Giuseppe Dr. Hodosiu, Padova, ferma în posta.

= 35 =

Alex. Papiu către Iosif Hodoș în Padua. Trimitere de bani și povețe.

Viena, 27 Ian. 1854.

Frate, — În astă dîmîneață la 10 ore îți primii letera (epistola); îți scriu la 11. Imi pare foarte rău că n'am mai mult de 10 f., că ți-aș trămite și 1000, numai să te văd odată plecat... Am spedit lui B(ărnuț) 50, ție 20, la Maniu 150... când aș putea, ți-aș trămite crucerul cel din urmă ce l-aș putea câștiga pe verce (orce) cale. Toate sânt cu neputință, precum te vei convinge dacă sosind vei vedeà inimele cele înghețate de aici. Io sper că dacă vei urmă ca un bărbat care știe prețui împrejurările, și se știe dominà pe sine însuși, vei putea ieși cum se cade. Uu bărbat cuminte totdeauna caută să se afle în stare a învinge împrejurările și a predomni simțămintele cele trecătoare; singur un astfel de om poate simți bucuria îndestulării, mulțămirii cu sine însuși.

(Urmează vreo zece șire, în italienește, către „Amico Petri”, pe care îl roagă să ajute pe „Giuseppe”, ca să plece neîntârziat).

Alesandru m. p.

= 36 =

Alex. Papiu către Dr. Iosif Hodoș în Bandu. Cu privire la istorie.

Viena, 20 Aug. 1854.

Frate, — Fiindcă în orele-mi libere mă ocup parte cu Istoria din 48, parte cu comentarea vechilor și nouălor legi despre raporturile între țărani și Domni, comparând starea țăranilor noștri, de astăzi și de pân' acum, cu starea țăranilor nemțești după normele respectivelor lor legislațiuni, dar mai ales cu starea țăranilor din principatele române și cu legislațiunea relativă, veche și nouă — : mă văd constrâns a-ți scrie următoarele... (cere, dela Hodoș și dela alți tineri colegi vienezi, să i se trimită: cărțile, corespondența, documentele istorice și alte acte, lăsate spre păstrare în lăzi și pachete, la diverse gazde din Viena).

Ceice se pricep la istorie, zic cumcă adevărul istoric nici odată nu e în stare istoricul a-l reproduce, și cumcă istoriile, mult- puțin, toate-s false, sau cel puțin imperfecte. Cauza e că-i cu neputință istoricului a avea cunoștința exactă despre motivele cele adevărate ale autorilor faptelor, ale agenților istorici; eară faptele fără motivele lor, așa nu se pot concepe ca (o) cauză fără efect. Io din parte-mi mă aflu în acea pusețiune fericită, că cunoșteam de aproape pe agenții principali ai istoriei mele, nu numai în persoană pe cea mai mare parte, ci, pe toți, chiar și după motivele lor cele mai ascunse ce le depuseseră dânșii în epistolele lor, care apoi veniseră în posesiunea mea. Știți că documentele istorice adese ori sânt numai minciuni diplomatice, dară epistolile private sânt mai totdeauna receptaculul cel mai fidel, cel mai elocvent al motivelor și simțemintelor celor mai sincere, celor mai secrete. Și eată io chiar aceste epistole, aceste documente veridice, în care mi se înfățișă(u) în fisionomia lor cea genuină toți Româniî din diversele părți ale Aust(riei), nu le aflu! — (Se arată, pe scurt, conținutul mai multor core-spondențe).

Vale, Valete.

Alesandru m. p.

= 37 =

*Alex. Papiu către Iosif Hodoș la Bandul din Câmpia Transilvană.
Dorul de mamă și de casă.*

Viena, 25 Sept. 1854.

Frate, ... primii în zilele acestea dela cumnatu(l) meu o scrisoare tristă, o cât de tristă! Dacă nu mi se rumpe întru adevăr inima de această scrisoare, altă cauză nu e, făr' numai aceea că necazurile inimii mi-s împărțite. El îmi descrie starea familiei și mă cheamă acasă. Și cine ar dorî mai mult decât mine să mă duc acasă. Copilul cel crescut între lupi, dupăce l-am întors cu puterea în mijlocul oamenilor, în momentul ce a învățat limbă omenească, i s'a rupt inima de dorul lupilor și silbelor (codrilor) între care petrecuse primele zile ale vieții, și muri de dor! Mie încă mi-e dor de casă. Și când aş putea să mă duc, și apoi îndată să mă și întorc, acum, în momentul

acesta, aș și pleca cătră casă. Aceasta însă nu se poate! Pe tine însă te rog ca de poți îndată la primirea acesteia să mergi la mama acasă, să mângâi pe mama și pe surori, și să întărești inima cumnatu-meu Vasilie. Toate să le faci cu o manieră potrivită, și așa ca și când io singur aș fi fost în mijlocul lor...

Alesandru m. p.

Aceeaș scrisoare, a lui Alex. Papiu din Viena, cătră Hodoș la Band se sfârșește cu un Postscript: Despre fostul prefect de legiune dela 1848/49 Mikeș zis și Micaș Florian, răposat la Bistrița în 1876; născut pe la 1824 în Jucul de jos.

P. S. — In zilele acestea petrecu pe aici un Beamter — român! — din Ardeal. Spunea multe de toate... (Despre Iancu); el putea să fie până acum, de ar fi avut minte, cu titlu de baron și de general, cu bani mulți, cu omînie la Impăratul. Și alte asemenea. L-am ascultat pân' în capăt cu inima sângerată, dar n'am aflat cu cale a-i răspunde nici un cuvânt.

Tot acel Beamter mai spuneă că astă-primăvară trecuse prin Turda; se afla prânzând la un birt, când eată că se pune la masă lângă el un bărbat ca de 30 ani, avea în cap o șapcă românească, cu șerpar peste mijloc, cu un zsaskău (pungă) într'însul de (cu) tabac, în spate cu țundră și pe umeri cu sbici, cu cioareci de pe sate, și cu ciobote mari întinate în picioare. Fața bărboasă, deși smolită, dar nu desperată; el iș bătea joc de noi, beamterii, și se lăudă și se credeă mai fericit el ca econom, decât noi ca beamteri, și se credeă mai bun român el retras de toată lumea, decât noi beamterii cei ocupați cu trebile țării! Știi și credere-ai cine era acesta? mă întrebă Beamterul. Acesta, zice, era Mikeș, fostul membru al Comitetului (național) și fostul Prefect. Vezi, zice, unde ajunge omul dacă n'are prudență! Zisei și io, așa sânt unii oameni, originali de tot; — mie însă îmi pare bine că nu e desperat și crede în viitor. — Ai păcătuî dacă nu l-ai cercetă. Spune-i salutare din parte-mi*). Te va întreba mama; când mă voi înturna io acasă. Tu vei răspunde cum vei afla mai înțelepțește.

*) Iosif Sterea Șuluțiu serie despre Micaș Florian: „Intors acasă — după revoluție — s'a susținut în mare sărăcie ca instructor”. (Enciclopedia Română, Sibiu, 1901, pag. 268). Lucrul nu pare a fi adevărat, după cele comunicate în scrisoarea lui Papiu.

= 38 =

Simeon Balint scriind lui Iosif Hodoș, comentează o călătorie în ținutul Abrudului, cu satele și oamenii lor. Amintește de comuna Iosași, în apropierea căreia în 1849 conducătorul honvezilor Hatvani, pus pe fugă de Moți, a spânzurat de-o salcie pe Ion Buteanu, prefectul luat prizonier. „Veți fi lăcrimat, — zice scrisoarea, — când ați sosit la puntea dela Iosași și ați văzut salcea, a(l) căreia numai trunchiu(l) mai stă”. — Urmează „noutăți” din munți și alte știri. Ear despre necazul cu bursa dela Blaj, așteptată de Papiu și Hodoș la Viena, scrisoarea zice :

Roșia, 5 Dec. 1854.

Domnule! ... Cele în urmă scrise din Viena (probabil neprimirea bursei din fundațiunea Ramonțianu), mă întristară mult; — pentru ce să veniți (în Ardeal) re infecta, ca să vă rădă golani; de ce nu-mi scrii apriat (exact) cum stă lucrul cu Blajul și fundațiunea, ca să știu, că aș scrie și eu la Șuluț; — tocmai veni și Provizorul lui (administrator de bunuri) în zilele aceste la mine, de i-am schimbat niște galbeni cari trebuie să-i trimită pe Bule la Roma, (Provizorul adecă a dat bani hârtie și a primit în schimb galbeni). I-am zis să spuie lui Șuluț, să nu lase capitularii săi (canonicii, consilierii) a-și face de cap și să vă facă de bat(jocu)ră acuma, în capăt; — el zise că îi va spune... Scrie-mi cum stă lucrul fundațiunii, dar nu te clăti de acolo.

... pe la noi nea (zăpadă) de un cot, dar șteampurile (măcinătoarele) tot mai sfârâie, că nu-i frig tare, — băi (mine) bune nu avem, firezul (fierăstrăul) nu l-am pornit, lemnele nu le putem scoate din pădure că e nea mare...

Al Domniei Tale stimător

Simeon m. p.

Adresa scrisorii, sosite în Viena la 18 Decembrie, — plecase din Abrud în 10 Decembrie — :

Egregio ac erudito Domino Iosepho Hodos juris utriusque Doctori Domino singulariter Colendo. Viennae. In Theresianum.

Liviu Andrei Pop (1816—1898), unul dintre fruntașii bisericii greco-catolice, canonic în Lugoj și prelat papal, ear în anii 1850 profesor la gimnaziul romano-catolic din Șimleu, apoi la cel din Sibiu, — comunică din Oradea știri privitoare la episcopii bisericii sale de atunci.

Urbea Mare, 26 Dec. 1854.

Mult estimaților Domni !

Io am plecat din Szolnok (venind dela Viena) în 21 Decemvrie la o oră după prânz și abea am ajuns în 24 noaptea în Urbea Mare (Oradea) cu carul cel iute a lui Biazini. Ce cale e din Szolnok până în Urbea Mare, să ferească Dumnezeu. În 25 Decemvrie, adică Luni, mi-am făcut cuvenita vizită mai întâi la D. Episcop *Erdelyi*, apoi la D. Episcop *Alexi* și D. Episcop *Dobra*, — de aici apoi la ceilalți DD. Canonici. Cu toții m'au primit foarte bine... Domnul Episcop *Alexi* mi-a spus apriat (lămurit), că cum voi sosi acasă (la Blaj), numai decât să-i scriu, că cum sânt content (mulțumit) acolo, și el mă va primi când voi voi io să trec în dieceza Ilustrității Sale (Gherla). El mi-a spus că cugetul lui e acela ca numai bărbați de omenie și dexteri (harnici) să primească lângă sine; — a lui cuget este tare (e hotărât) ca astfel să guverneze) Clerul său, cât fiecare om de omenie să fie content de guvernarea sa.

D. Episcop *Alexi* a conlucrat, cât gimnaziul din Szilagy-Somlyo (Șimleu sau Șumleu) s'a și deschis cu 3 clase; însă nefiind profesori, — munul (? sarcina, oficiul) de profesură îl duc acolo D. vicar *Koroian* (Coroian), parohul romano-catolic, și un armean, posesor (proprietar) de acolo din Șumleu, până se vor oferi profesori, cu începutul semestrului al doilea.

A întrebat de mine, că ce face D. *Bărnuț* și unde se află. Mi-a zis, că foarte s'ar bucură când D. *Bărnuț*, ca preot, s'ar resolvă a intra în vreo Dieceză de astea nouă.

D. Episcop *Dobra* (al Lugojului) încă m'a primit foarte bine, și mi-a zis: Să fii secur (sigur), Domnule, că noi avem lipsă de bărbați cu moralitate, cu purtare bună și lucrători, și cu bună seamă nu ne vom uita de Domniata. — Inșă io n'am po-menit nice unuia cauza mea.

Mâne, în 27 Decembrie, la 7 ore dimineața, plec cu foșpant (Vorspann, transport) către *Blaj* mai încolo, din *Blaj* vă voi scrie toate apriat, ce s'au întâmplat cu mine, numai fratele *Hodoș* să cerce la poștă.

Io din parte-mi vă mulțumesc pentru amicabila cuprindere cu care m'ați îmbrățișat până am fost (în) *Viena*. Sânt departe de *Domniilevoastre*, însă fiți securi că totdeauna vă voi purta în sinul meu ca pe niște adevărați și sinceri amici. Amicabilei cunoștințe recomandându-mă și îmbrățișându-vă pe toți trei (*Hodoș*, *Papiu*, *Bărnățiu*?) rămân cu distinsă onoare:

Al mult estimați *Dvoastre*

sincer amic

Liviu m. p.

Adresa: Clarissimo Domino *Iosepho Hodos*, jurium Doctori, Domino colendissimo. Poste restante; zu: *Wien*.

= 40 =

Acelaș, Liviu Andrei Pop, tot la adresa de mai 'nainte, se plânge de neînțelegerile dintre Românii „uniți“ și cei „neuniți“, — și de scumpetea traiului în Ardeal.

Nagy-Ág (Săcărâmbu), 24 Februar 1855.

Mult amate amice *Iosife* și *Alexandre*!

Vă scrisăram, pre scurt, din *Urbea-Mare*, călătoria mea din *Viena* până aci. In 1 Ianuar am ajuns în *Blaj*, în 2 Ianuar mi-am făcut vizita la *Episcop*; și în loc de a mă lăsa de profesor în *Blaj*, mă trimise de paroh și vice-arhidiacon în *Săcărâmbu*, unde nu am nici o sferă de a lucra, fiindcă tot tractul meu stă din 7 parohii, ear fiecare parohie stă din 30 până 34 de căși (case), — fiindcă sânt comunitățile, ca în *Munți*, foarte mici, și poporul mestecat, uniți și neuniți.

Fraților! io mi-am pierdut speranța că *Românul* să mai aibă ceva venitor (viitor!)

Atâta e de stricat(?) poporul nostru pre aici prin *Popi* (!), cât ori cu care națiune străină mai bine simpatizează, și mai curând se fac amici, ca ei între sine, adecă: ca uniții cu neuniții, și vice versa, Ba nice că se mai numesc unii pre alții români, ci neuniții îi numesc pre uniți: *popistași*, și uniții pre

neuniți *muscali*. Cine e de vină? Voi știți ca și mine. Nu e de lipsă să vă scriu mai pre larg.

Tot venitul meu în Nagyág e; 200 fl. m. c. dela erar, ca paroh, și 40 fl. m. c. din cassa clerului din Blaj, ca vice-protopop. Cu ăștia trăește și te îmbracă. Apoi să știți că aici toate, mai cu seamă în Săcărâmbu, unde sântem rupți de toată comunicațiunea, toate sânt cu mult mai scumpe ca în Viena. Și ca să vă convingeți, eată: In Viena un Schlafrock (halat) de carton simplu il poți cumpăra cu 5 fl. m. c., aici în Săcărâmbu mi-am făcut unul, numai din carton simplu, și am plătit pentru el 8 fl. c. m.

Când se va mai întâmpla ceva schimbare cu mine, atunci vă voi înștiința.

Pe voi, fraților, vă rog, faceți bunătate și mă înștiințați, de au plecat Domnul Bărnuț, sau ba.

Nu știu dacă ați căpătat Fundațiunea (bursa ramonțiană) sau ba, — fiindcă în Blaj nu auzii ceva favoritor în privința fundațiunii voastre, ci tocmai din contră.

Fiiți sănătoși, și nu vă uitați de tot nice de mine.

Al vostru sincer amic

A. Liviu m. p.

vice-arhidiacon în Nagyág.

Când mi-ți scrie, îmi adresați epistola per Szegedin—Deva, zu Nagyág.

= 41 =

Simeon Balint către Iosif Hodoș la Viena. Neodihnă pentru soar-tea lui Papiu, și încurajare pentru starea de mâhnire și desperare a vărului acestuia.

Roșia, 13 Martie 1855.

Domnul meu! — Tocmai în minutul acesta primii litera (epistola) Domniei Tale din 2 Martie, care mă întristă prea mult, pentrucă o văd scrisă în un mod atât de desperat; — te lamentezi pentru depărtarea Bătrânului (Bărnuț), care mi-ai fost scris că s'a dus în 24 Decemvrie a. tr. (1854); apoi de Papiu numai atâta că nu-i în Viena, — dar că ce s'a ales, murit-a? au s'a dus în România, au ce infortunii i s'au întâmplat? nu-mi spui.

Această îmi cauză mare neodihnă, până ce voi ști ce s'a ales cu dânsul. Apoi de soartea nației te plângi, — lasă-o pe aceasta, nu-ți sfârmă capul, fără ca să poți ceva a-i ajuta de praesenti; că va veni timpul, când după stare și puțință îi vei și ajuta, — poate că mai are păcate străbune neexpiate.

Un bărbat ca Domnia ta, solid (matur, întreg), trecut acum prin criza atâtor faturi (năpaste), nu trebuie să despereze...

Eu așteptam să-mi scrii cum îți merge cu praxa (practica) și în al cui advoca(ț)al-birou te afli, ce procese te gătești a lucra, ba și de fortepiano până unde ai mers, — dar de aceste nici o pomenire, nemult, nepuțin...

Cărțile, dacă voești a le trimite la mine, să le pui în 1 sau 2 lăzi, de cele în care vine negoțul dela Viena, și le adresează la: Herr Georg Barbu, Kaufmann in Carlsburg, — apoi cu acesta m'oi înțelege eu. Vezi de o gazetă germană, care ar fi acomodată pentru fomei (femei) și să o trimiți dela 1 April pe numele Nettii (Balint), apoi banii îi voi trimite eu cu altă ocașiune.

...După care primește etc. și sânt, așteptând cu nerăbdare știrea de Papiu,

Al D-Tale

Cel mai sincer în lume

Simeon m. p.

(Sigilul Poștelor: *Karlsburg* 15 Martie, *Klausenburg* 17 Martie, și *Viena* 23 Martie).

== 42 ==

Intre aceiași. Banii și poșta dela Alba-Iulia.

Roșia, a treia zi a Invierii Domnului 1855, seara la 8 ore.

Domnul meu! — Am recept epistolele Domniei tale, din 25 Martie și alta din 1 April. Cea din 25 o am recept în 3 April, care mă întristă tare, văzând că n'au mai sosit paralele; și așa, cu poșta de Miercuri, 4 April, și scrisei Barbului o epistolă fulminatorie, în care îl provocai ca, în timp de 48 de ore, să cerceteze ...că banii nu s'au primit în Viena, apoi să-mi scrie... A doua epistolă — cea din 1 April — o primii astăzi...

Eu, prin Barbu la Viena, am trimis în anii trecuți mai multe sute (de) fiorini, parte la Domniile Voastre, parte la Bătrânul (Bărnuf), și nici cea mai mică umbră de indolență, neglijență, necurăție, de suspicie nu am cunoscut, nu am observat... Dacă nu eră săptămâna mare de o parte și sărbătorile, m'aș fi dus eu cu capul la Alba, dar n'am putut; — acum, mâne, la 5 ore dimineața, trebuie să mă duc la pădure *si fractus illabatur orbis*, sau în zisa Maghiarului: *ha tsákányos eső is lesz* *), — dar nu-i (ploaie), că pe la noi earăș ninge...

Te rog ca nu cumva să socoți, că vorba mea la Barbu în 16 Februar a fost vorbă goală, eu am pus *in paratis et numeratis* 200 fl. m. c. și am revers dela mâna lui din aceeaș zi...

După care sânt etc. Al DTale

Simeon m. p.

= 43 =

Intre aceiași. Sosirea lui Papiu la Roșia Abrudului. Surprindere. Melancolie.

Roșia, 21 April 1755.

Domnule! — In 19 a c(urentei) luni (în zi de Joi), deși cam bolnav de un catar și obosit de o strapață (trudă) ce făcusem pe la pădure, mă puse Ionu dr... de mă făcui și nănaș. Și când eră să plecăm după ameazăzi la cununie, eată că pică și dl Papiu cu straița într'o mornă (?) de bătă, și mantelul (mantaua) de desupt ca să nu-i taie umărul, dar' ganz original românește; morna o voi țineă până când vei veni, ca s'o vezi și să te minunezi; eu, ce e drept, îl învltai să vie cu noi la ospăț; — ...dar, precum văzui, nu-i veni gust de ospăț, sau mai clar nu-i șmuculi (nu-i plăcù) ospățul, una că de acolo s'a reîntors malcontent, alta că, după cum îmi spuse, dela Iosași (pe la Hălmajul Zărandului) veni tot per pedes Apostolorum, eră hămisit și hilipit de foame, că din Brad unde prânzi Miercuri... nu mai primì la gușă (?).

Acum nu știu ce să zic, cu toate că mă străduesc ca să-i alin melancolia, e tot moros, — din peatră și din fier vei rășări, dar din Domnia Sa nu; tot jalbe peste jalbe, — în zădar îi zic să nu mă îmbete cu apă, că va fi mai bine, nu-l pot

*) De-ar fi și ploaie cu ciocane.

mângăia; — tomna (tocmai) acuma mai ieși prin livadă la preumblare, când îți scriu această epistolă, dându-mi amână aceasta aici închisă, sigilată, cum o vezi, ca să o trimit pe George la poștă, — eu socot că-ți va fi scris toată călătoria pe lung și lat.

In zilele aceste vom merge la Alba-Iulia, și voi luă pe Barbu la trei parale (în treaba unor bani meniți să fie trimiși cu poșta de acolo)...

Al Domniei Tale

sincer stimător
Simeon m. p.

= 44 =

Simeon Balint către Iosif Hodoș la Band. In partea dela sfârșitul acestei scrisori se statorește o marșrută pentru călătorul doritor să ajungă, — din Câmpia Ardealului în Munții săi apuseni, până la Roșia de lângă Abrud, — pe calea cea mai scurtă.

Roșia, 11 Sept. 1855.

Domnul meu!

... Acuma apuca-m'oi să-ți fac *marșruta*... De marșruta pe la Alba nu-ți scriu, că o știi și firește e pe de două ori mai departe; dar la Turda (e) mai îndemână, apoi din Turda călare, pe la Petridul de mijloc, — tatăl lui Bariț, — de acolo la podul Burului, aici popas la Mitrofan Mihai lângă pod, apoi tot pe Arieș în sus până la Poșaga; de acolo, de va fi timpul (bun) pe vale în sus până la firezu în Leș, per Orești; dar, de va fi ploios și rece, atunci din Poșaga la Sălcuia la vărul Popa Todor; apoi Șarteș și Brăzești, Offenbaia, la Paloș, Lupșa la Vădanu, Musca, Popa Gligor, Roșia popa Balint, cum zic unii creștini. Asta e calea cea mai scurtă și mai sigură. Dacă vei fi Vinerea seara sau Sâmbătă dimineața în Turda, zici cătră un calabas (?); măi, nu pune bucate numai două fěrdele sau una pe sama ta, și ne du pe noi până în Roșia ori, dacă nu, și Lupșa, și îți dăm de un cal 2 fl. m. c., că bucuros se pleacă, sau cel mult 6 fl.

... Al D-Tale sincer

Simeon m. p.

Adresa: D. D. Iosif Hodoș. Doctor de drepturi, per Maroș Vásárhely, Mező-Bánd.

= 45 =

Simeon Balint lui Iosif Hodoș în Viena. Intre alte știri, amintește impresiunea plecării din Ardeal a „Bătrânului” Bărnuf.

Roșia, 5 Dec. 1854.

Domnule, — ... Așadară pe Domnu(l) venerandul Bătrân Bărnufiu îl perdem din Impărăția și Patria noastră, — astfel este lumea, nu e vina lui, dar mai mult a noastră. Angelu (îngerul) Domnului să-l povățuească în noua intrândă Patrie și să-l scape Dumnezeu de rău și de ceice n'au Dumnezeu. Spune-i, de va mai fi pe acolo, salutare dela mine și călătorie fericită...

Al Domniei Tale

stimător

Simeon m. p.

= 46 =

Invitare lui Iosif Hodoș să ocupe catedră de profesor la Academia Eșului sau din Iassy.

Iași, 7 Marte 1857.

(Cu chirile :) Onorabil Dsale Doctor Iosif Hodoșu, — Pentru catedra de limba și literatura română în clasele superioare și în cele de filosofie din Academia Eșului, urmând (având) nevoie de un profesor capabil, Mi(nistrul) Depart. acesta al Cultului și al Instrucției publice, înștiințat prin D(nia)lui Inspectorul General a Școalelor că Dta ai fi persoana, care ai putea purta cu onoare asemenea îndatorire, are onoare a te invita, ca dacă ești dispus a veni în Moldova, și a servi în postul propus cu onorariul de 10.000 lei adică 170 ₰ 10 lei pe an, prevăzut prin Biudgetul Școlariu; apoi să binevoiești a-i face cunoscut despre suma de bani ce va avea a se triîmeti pentru cheltuelile venirii Dtale, și a te prepara pentru aceasta cât mai curând.

(Două subscrieri).

Secția I-a.

T. Balș și ?

No. 1373

1857, Mart. 7 zile (st. v.).

Adresa: Domnului D-or Iosefu Hodosiu în casa Domnului Protopop Simeon Balint, per Abrud-bánya, *Verespatak*, în

Transilvania. No. 1373. (Scrisoarea, „Recomandirt“, are sigilele poștale: Iassy 24, 3; Seret 25, 3; Clausenburg 28, 3; Karlsburg 30, 3).

= 47 =

Ioan Maior, „concepist“ la Ministerul de justiție din Viena, în urmă avocat în Lugoj, comunică lui Simeon Balint știri vieneze. Publicăm pe cele privitoare la Ioan și Titu Maiorescu.

Viena, 29 Iulie 1857.

Domnule Balint! — ... DI M(aiorescu) a fost plecat în 16 Iunie la Istria și s'a întors în 26 Iulie. Scopul călătoriei lui a fost limba. Acum șede de vreo câteva zile la mine până ce își va căpăta locuință. Doamne, ce mai pace am cu el în casă, toată noaptea nu dormim; apoi dimineața se scoală înainte de revărsatul zilei, se duce la fântână și mă omoară cu apa. Nu-mi dă pace până ce nu-i beau io lui câte două trei păhare de apă rece pe nemâncat. Ris-am de multe ori... mai ales când ne aducem aminte cum mă îmbătrânise el cu mămăliguța lui înainte de vr'o 7 ani, când am fost la DTa în Roșia. (Când adevă I. Maiorescu întocmea raportul lui Balint din 1848/49, mâncarea sa de seară era de obicei mămăligă cu lapte).

IOAN MAIORESCU
1811—1864

În 27 Iulie am fost la cetirea clasificărilor în Teresian. S'au ținut 6 orațiuni în 6 limbi: întâi în cea latină, apoi francească, italiană, englezească, maghiară și în urmă în cea germană.

Titu Maiorescului a perorat (a rostit cuvântul) în limba italiană. El e în a 7. clasă, eminens distinctus, face onoare Românilor. Ieri a plecat la Brașov, la mamă-sa. Tată-so mai rămâne în Viena pe vr'o câteva luni... (Restul lipsește).

TITU L. MAIORESCU
1840—1917

= 48 =

*Bărnuf către Balint. Documente naționale privitoare la Români
ardeleni și bănățeni,*

Iași, 15 Aug. 1857.

Reverendissime Domine! — Dev (trebuie) să mă escus, și nu știu dacă voi fi escusat, că de când sânt aici în Moldova, nici nu ți-am scris nemica, nici nu am răspuns la obligațiunea cu care mai oblegat cu atâta generositate; acum aș fi în stare să răspund măcar pe jumătate, totuși îmi cer încă dilațiune (amânare) până la începutul cursului scolastic viitor, și atunci nu știu ce va mai fi cu noi.

Am auzit că Papiu și-au scos pașaport pentru Ardeal, dacă ar voi să redice documentele naționali ce sânt depuse la D-ta, io cuget că ar fi lucru foarte periculos să se transporte acele docum. prin țări străine și să se înstrăineze dela Români Transilvani, a căroră proprietate sânt; sper că te vei uni întru acest cuget cu mine, și sper că se vor uni și alți amici ai noștri, fiindcă acele docum. nu sânt proprietatea D-lui Papiu, nici a mea, nici a altuia privat, ci sânt proprietate națională, că(c) de am și cules-o o parte io, alta Papiu mai ales dela Bănățeni, alta Dvoastră, de aci nu urmează că ar fi proprietatea noastră, ci dacă voim a fi sinceri, demu (trebuie) să le recunoaștem de proprietate națională, numai plenipotențe câte sânt între dânsule, care nu se pot despărți de celelalte, și cari nimene nu le poate ocupa, redica, transporta ca ale sale lucruri private. Papiu are meritul că le-au (sic) pus în ordine, însă prin aceasta și-a câștigat numai drept ad mercedem laboris sui, nu proprietate.

Așadară nu e nici mai drept, nici lucru mai național, decât să rămână documentele în Transilvania și anume la D-ta, până ce veți face altă dispusețiune pentru viitoarea lor securitate, așa va putea să le consulte ori care Român ar voi să lucre ceva dintr' inșele și se vor putea înmulți, eară dacă le va esporta cineva în țări străine, se espun la pericol, și nici un Român cu judecată sănătoasă nu le va putea folosi.

Eartă, Rme Dne! că te incomodez cu această pretensiune care o țin de inomisse necesară.

Spune-i familiei D-tale cele mai cordiale salutări din parte-mi, și închinățiuni la toți amicii noștri, și dacă vei avea timp scrie-mi câteva litere și despre fratele nostru Avram (Iancu) ce face, cum trăește?

Al D-tale

frate

S. Barnutiu m. p.

(Papiu a păstrat totuș la sine documentele, — trecute apoi la Academia Română).

= 49 =

Iosif Hodoș către Matei Nicola la Abrud. Admiterea celui dintâi, la examenul de avocat, este împreunată cu piedeci de natură politică.

Sibiu, 13 Sept. 1857.

Frate Nicola,

... Mă vei iertă că nu ți-am răspuns până acum. Io m'am cufundat cu totul în paragrafi și definițiuni de o parte; de altă parte am fost, și sânt încă, foarte rău dispus, că până în ziua de astăzi nu știu ce s'a ales din cererea mea, care am dat-o acum mai bine de o lună la tribunalul suprem de aici; și așa, frate, în aste cercustări cari de-o parte îmi rechemau tot timpul, ear de altă parte mă disgestau până la desperare, nu e minune dacă uitam tot ce se întâmplă în jurul meu și nu-mi venea nici să mai iau peana în mână ca să scriu la unii și alții...

Ție văd că ți s'a defipt (fixat) ziua pentru depunerea examenului pe 1 Decemvrie; mie încă nu mi-a venit nici albă, nici neagră pe cerere, și mă tem că nici nu-mi va veni curând, pentrucă pe ea, săraca! a transpus-o și la guvern pentru informare despre purtarea mea politică; după aceea încă or mai trimite-o și pân' la Viena la ministeriu, — și, așa, trecând prin atâtea focuri și prin atâtea ape, cine știe, dacă nu va arde, sau se va îneca undevă; — destul că io foarte târziu voi căpăta-o earăș la mână, și și atuncia, cine știe, arsă, ori udă, ori curată ca aurul voi căpăta-o... De altminterea domnii toți dela tribunalul suprem, și mai dela toate forurile de aici, începând dela cei mai mari până la cei mai mici, nu-ți spun nimic, păs-

trează un secret în lucrările lor până la exces, — secret dîre-gătoresc, — și nu poți să afli ceva, de care să te ții... Io-s aici... și abea în săptămîna trecută am aflat că — cererea mea — transpusă la locotenență...

(Urmează alte știri. Partea a doua a scrisorii lipsește).

= 50 =

Iosif Hodoș și Simeon Balint către cei de acasă în Roșia.

Viena, 23 Nov. 1858.

Noi încă tot în Viena sîntem și nu știu pînă cînd vom mai fi încă; precum ni se arată, poate și pînă de azi într'o săptămîna tot aici vom fi, că împăratul nu vine acasă pînă poimîne, — joi — seara, și precum se spune, nu va da audiență pînă luni ce vine, adecă în 29 Noemvrie. Io din parte-mi am făcut ale mele încă în Vînerea trecută, precum v'am scris în epistola noastră cea mai din urmă din 17 Nov.; și am umblat bine, s(ânt) indestulit cu succesul vizitelor mele. Vorbirile mele, pe unde am umblat, și răspunsurile și speranțele ce mi le-au dat, vi le voi spune după ce voi ajunge acasă. Tot în acea Vînere, cînd umblam io dela un domn la altul, Tatî (Simeon Balint) a pontificat în biserica Sta Bărbara, fiindcă eră chiar ziua de naștere a Impărătesei. După aceea ne-am întîlnit cu tinerii dela facultățile de aici și cu clericii, și ne-am petrecut de ni-a mai trecut de urât. Tatî mai mergea și merge în toate zilele, pînă la Lemenyi, (mama lui Balint era din familie lemeniască), și așa a trecut o zi după alta, pînă ce am ajuns astăzi la a opta zi a petrecerei noastre în Viena.

(Urmează scrisul lui Balint): dar urātu(l) întru atâta ne-au cuprins, încât gîndim că nu vom mai scăpa de aici... sătura-tu-m'am și de bere și de melanj (cafea cu lapte), și de franc-furter, de abiă apucăm să mai devenim odată la mămăliguța noastră... (După îndrumări gospodărești, continuă); îndată plec acuma și eu la Minîstru(l) justiției și șefii de acolo, la vizită. Fiți sănătoase poftesc

Ai voștri

Simeon m. p. și
Iosivu m. p.

Adresa: Pentru Doamna Carolina Balinth în Roșia.

= 51 =

Simeon Mihali, profesor, scrie lui Simeon Balint, la Roșia, în cauza înzestrării muzeului de istorie naturală dela gimnaziul din Blaj.

Blaj, a doua zi de Crăciun 1858.

Mult Stimate Tisule *), Nănașule!

... Din aici alăturata scrisoare germană, a d(lui) comisar de finanțe și secretar la Societatea transilvană pentru științele naturale din Sabiniu (Sibiu), vei binevoi a vedea cumcă gimnaziului nostru i se dă ocaziune a-și putea câștiga o colecțiune de conchilii, — scoici de râu, de lac și de mare, — foarte frumoasă și, respective, foarte ieftină.

Asemenea un decret guvernial din luna trecută ne îndreaptă la cumpărarea unei Botanici cu table de plante nu depicte (pictate), ci naturale, ce poate ținea secolii de ani, cu o sumă de 120 fl. m. c.

Dacă și aceste gimnaziul nostru le-ar putea câștiga, atunci muzeul lui s'ar putea numi restaurat, deși nu tocmai avut deocamdată, din partea a totor trele împărățiile naturii.

Aceste două rubrici cer una sumă de, sau peste, 300 fl. m. c.

In(altul) c. r. ministeriu ni-a donat câteva lucruri frumoase pe seama muzeului. Acum se cere să facem și noi, ce putem.

Fundul școlastic nu se află singur în stare a număra sus numita sumă. De unde, prin această scrisoare, e îndemnat a recurge la marinimitatea Românilor, și mai cu seamă la aceleora cari în timpul de față se află mai favoriți de soarte.

Dintr'o epistolă a frate-mio din zilele trecute am înțeles cumcă Dvoastră, vre-o câți(va) Români, tot de ai noștri, ați avut rara fortună a căpăta în timp de 3 luni aproape un centenar (majă) de aur.

Mi-aduc aminte de datina Românului băieș (miner) cumcă, când îl dăruiește pe el Dumnezeu, dăruiește și el pe seama bisericii și a binelui comun, bucuros.

Dăruiți și Dvoastră din ce v'a dat Dumnezeu, pe seama școalei aceleia, din care cea mai mare parte, v'ați luminat și care v'a condus la starea prezentă.

*) Tis = omonim.

Deci dară: Aibi bunătate a deschide o Listă de subscriere spre scopul atins, al cărei înscris să fie cam așa: „Listă de conferire (contribuire) la Fundul școl. al Gimn. din Blaj, spre a putea cumpără una colecțiune de conchilii în preț de 180-200 fl. — și una carte de Botanică cu table de plante naturale uscate, — în pr. de 120 fl. m. c”.

Dupăce se va adună ceva, vom trimite chitanță pentru bani, subscrisă de Direcțiune, și vom publica prin Gazetă; care cât a dat, și ce s'a făcut cu banii.

La Cernăuți încă am trimis o asemenea provocațiune prin Iliescu, și sperăm ceva, măcar dela părinții tinerilor cari au învățat și actu(al) învață aici.

Aici, în Blaj, încă va circula o listă, însă aici s'a mai făcut o colectă bunișoară numai dela capitulariști (canonici) pentru o bibliotecă diecezană, ce se puse în picioare ast' toamnă, la care Excel. Sa dede 100 fl. m. c.

Di Teocu încă ar putea figura în lista mai sus amintită cu o sumă bunicică, cu atât mai vârtos, căci feciorii lui, numai pentrucă-s ai lui Teocu, au lunecat și mai alunecă dintr'o clasă într'alta... Inșă aceste sub rosa.

Intru asemenea și D. Remetei, aducă-și aminte că e Român, și că, cea mai mare parte, dela Români îi curge mursa în buze, deși a mai preferit a-și trimite feciorul la Aiud la școală, decât aici, etc., etc. Argumente cam de-acestea veți fi știind și Dv. mai multe și mai aromate.

Inainte de rezultat ne rugăm să fim înștiințați cam ce sperare ne surâde; ca să ne putem pune în conțelegere cu respectivii despre cumpărarea celor menționate. Ce va lipsi din suma adunată, se va nevoi a suplini fundul scolastic, măcar împrumutându-se.

Pe lângă aceste, salutând pe confratele Hodoș, și poftindu-ți cu începutul anului nou mulți ani noi sănătos a ajunge, mă însemn

Al Domniei tale

sincer fin

Simeon Mihali m. p.

= 52 =

In aceeaș cauză.

Blaj, 22 Mai 1859.

Stimate Domnule Nănaș!

Abea așteptăm ca să vină afinele Dtale, Cımonea, la sfințire, socotind că ne aduce puțini bani, promiși de pe acolo pentru muzeu, sau măcar ceva știri că adunatu-s'a ceva, au (sau) nu. Insa toată așteptarea fu goală.

Noi întru sperarea dată de pe acolo, pe unde ne-am adresat, am cumpărat conchologia (conchiliogia) din Sibiu cu 180 fl. m. c., constătătoare din 10.000 fruste de scoice, și am făcut banii până la 100 fl., la care Metropolitul a conferit 20 fl., Casa seminarială 10 fl.; din Fundul școlar s'au mai rupt 50 fl. etc. Cei adunați cu balul s'au dat pe instrumente fizicale, pe un ierbar, și pe paseri la vânători, pe material de umplut (împăiat) etc. — 80 (fl.) nu ne ajung. Colecțiunea stă în Sibiu... Așadară fă bunătate și, dacă s'a adunat ceva, ne trimite cât de puțin, măcar 10—20 fl., cât vor fi; au de nu-s nici atâția, fă bine și-mi scrie, ca să nu mai așteptăm. Mi-am băgat capul, și acum stă asupra-mi responsabilitatea. Io cred cum că oamenii în timpul de acum nu-s prea plecați a conferi, nici pot mulți conferi. De aceea, de cumva a conferit cineva ceva mai înainte, să ni se trimită aceea.

Iliescu încă ne-a tot purtat cu vorba, dându-ne cea mai mare sperare, până acum, — ci s'a dus la Moldova, zicând, că dupăce se va reîntoarce, va răspunde decisiv, și va trimite ce s'a fi adunat. Insa când dr... se va mai întoarce el de acolo?

Așteptând un răspuns bun, rău, cum va fi, rămân
Al DVoastre

stimător
S. Mihali m. p.

Adresa: Reverendissimului Domn Simeon Balint, Protopop și paroh român, cu adâncă onoare în Roșia m(ontană).

= 53 =

Simeon Mihali către Iosif Hodoș. Tot în ale muzeului.

Blaj, 22 Nov. 1859.

Mult Stimate Domnule!

Cu ocaziunea reîntoarcerii Dtale dela Sânmartin pe aici, avuseși bunătatea a ne spune când ne despărțeam, cumcă s'au adunat și acolo între munți peste 20 fl. pentru muzeul nostru fizic-matematic (și de) naturalii. Acum, fiindcă ni se dă ocaziune a cumpără dela un neguțător de naturalii, — Naturalien Händler, — din Sebeș una colecțiune mică de paseri exotice americane, în preț de 30 fl. v. a., și cassa muzeului nu are mai mult ca 10 fl., ne rugăm să aibi bunătate a trimite banii adunați, cât mai curând, de nu se va află alt modru, prin poștă; pentrucă altm(inter) scăpăm, de nu vom grăbi, colecțiunea din mână, precum mai scăparăm una mai mare și ieftină, numai cu 40 fl., tot dela acelaș. Pentru asta însă m'am rugat să ne aștepte măcar 2—3 săptămâni. De cumva nu primește poșta din Abrud bani, — ceasta de aici (dîn Blaj) acceptează până la 100 fl. dela un individ, — atunci să se trimită prin cineva ce va fi mergând la Alba(Iulia), ca să-i pună acolo în poștă.

Mă rog spuneți fratelui Begnescu, că nu i-am aflat sigilul Dsale, carele zice că l-a pierdut aici... Reversul, pentru banii cari i-a lăsat să-i trimit țesătorului — tocaciului — dîn Aniud (Aiud, ung. Enyed), îl va fi căpătat pân' acum.

Soluțațiunea Nănașului („tisului” Simeon) și altor cunoșcuți. Dtale îmbrățișare sinceră, pe lângă cari mă subînsemn

Al Domnieitale

onorator

S. Mihali m. p.

(P. S.) Mitropolitul (Șuluț) sosește mâne dela Viena. Astăzi, Marți, au plecat cu caii înainte-i la Alba-Iulia. Idem.

Adresa: Onorat Dsale Domnului Dr. Iosif Hodosiu, practicant de advocationă, în Abrud.

=

(In 7 Dec. 1859 Iosif Hodoș trimite, cu poșta din Abrud lui Simeon Mihali în Blaj, scrisoare cu 43 fl. v. a. în bancnote. — Notă pusă de Hodoș: *Vezi Foaia din 1859, Nr. 43.* — Lista contribuitorilor conține și numele lui *Teocu*, din Câmpeni cu 2 fl., precum și al lui *Remetei* din Abrud, cu 1 fl. Această listă, purtată de practicantul advocațional, constată numele și contribuțiile următoare:

Simeon Balint din Roșia 5 fl., Dr. Iosif Hodoș 5 fl. Petru Murășanu 2 fl., Cocu Mihai 5 fl., Boer Nicolau 1 fl., Ioan Barbu 2 fl., Baziliu de Boșota Moș Dâmbul 4 fl., B. Duca 5 fl. Elias de Zoppa 2 fl., Remetei 1 fl., Nic. Moldovanu 2 fl., Dioniziu Tobiaș 2 fl., Amos Frâncu 3 fl., și Const. Cumanu 2 fl., — toți din Abrud; Tioc Teodor (cu cirile) din Câmpeni, 2 fl. — La olaltă: 43 florini).

= 54 =

Simeon Mihali către Iosif Hodoș. Știri locale.

Blaj, 21 Martie 1860.

Stimate Domnule Cumetre! — Vreau a te înștiința, spre orientare, cumcă aici s'a ales o comisiune stătătoare din 4 membri, profesori gimnaziali, spre a pertractă toate perceputele și erogațiunile școlastice de orice clasă. La această „Comisiune școlastică” să trimiteți așadar banii adunați pentru muzeul nostru, sub adresa... director(ului) D. canonic T. Cîpariu.

De unăzi dederăm numai o parte mai mică din banii trimiși de Dv. pentru paserile exotice, din cauză că neguțatorul nostru, (în) cea mai mare parte, le vânduse, până i-am trimis noi banii. Ceilalți bani rămași i-am dat pentru un instrument fizical: aparat inductiv... care ne-a costat 35 fl. m. c.

Spune Nănașului, că am pus de mămăligă cu lucrurile noastre, (n'am izbutit?). Capitulu Bobbian s'a reîntărit în toate prerogativele sale, adaosul salariilor li s'a asemnat canonicilor Bobiani dela 1855 începând. De ceilalți nu e vorbă. Concursurile toate s'au trimis îndărăt dela Ministeriu...

(Scrisoarea se termină cu alte știri mărunte din partea locului).
Pe lângă aceste rămân, cu toată onoarea

Al Domnieitale

stimător

S. Mihali m. p.

Adresa: Onorat Dsale Domnului Dr. Iosif Hodosiu, practi-
cant de advocație. Cu onoare, la Abrud.

= 55 =

*Simeon Bărnuf lui Iosif Hodoș, despre deschiderea unor mine de
fier și cărbuni în Moldova.*

Eși, 26 Dec. 1859

Domnule! — Domnul Ministrul lucrărilor publice, voind a deschide baie de fier și de cărbuni aici în Moldova, m'a întreat, dacă cunosc pe cineva din românii ardeleni care ar avea și practică spre a drege atare operă, și plăcere a veni în Moldova pentru acest scop; io am răspuns, că neavând corespondență cu românii din Ardeal, nu cunosc, dar voi întrebă, și atunci voi răspunde. Deci Te rog, să ai bunătate a întrebă pe domni montaniști români cari vor fi acolo la băi (mine), care dintre Domniile lor ar avea plăcerea a luă asupra-și această sarcină? Direptorele (directorul) acestei opere ar avea pe lună onorarul de 1500 lei, anualmente 18.000 lei, cari, în cursul vistieriei după care se solb (plătesc) deregătorii statului, fac 556 galbini.

Adjuncții directorului, doi sau trei, cari eară ar fi montaniști ardeleni, ar avea fiecare 12.000 lei pe an; viaticul încă s'ar da

SIMEON BĂRNUȚIU
1808—1864

din cassa statului Moldovei. Mai întâi însă ar fi neapărat, ca directorul să vină în Moldova spre a cercetă unde ar fi locul mai acomodat spre a se deschide atari băi, pentru ca apoi să se poată lua măsurile necesare. Repețesc rogamentul ca să binevoești a face această întrebare și a mă înștiința cât mai curând vei putea.

Al DTale

obligatîsim, devotîsim serbitor

S. Barnutiu m. p.

(Petru Boieru, dela minele din Săcărâmbul Ardealului, într'o scrisoare din 14 Febr. 1860, declară că primește însărcinarea, — dar cere să i se mijlocească, la guvernul austriac, un concediu de mai multe luni).

= 56 =

Papiu din Berlin către Hodoș la Abrud.

Frate Iosive, — Am primit scrisoarea ta, la care am să-ți răspund mai pre larg, mâne poimâne. Deocamdată eată-ți alătur un pachet cu 10, adecă zece, galbini imperiali. Te rog să-i schimbi în bani de hârtie, și apoi să-i trimiți mamei prin o ocașiune care o vei află tu mai sigură. Aș dori ca mama să primească banii în mână dela acela, prin care i vei trimite. Mai mult nu pot deocamdată, fiindcă sânt și eu în împrejurări de așa. Vei spune la ai mei salutări și că sânt bine și sănătos. Inainte de a face vre un pas decisiv în cauza ta, mi-ar părea bine dacă m'ai înștiința mai întâi. Așteaptă altă scrisoare. Valetе. Sărutare.

Alesandru m. p.

Berlin, 18 Mart. s. n. 1860.

Adresa: Herrn Dr. Ioseph Hodosiu zu Abrud-banya, in Siebenbürgen. Anliegend: Ein Kästchen markirt: I. H. Gehalt 10 Dukaten... Berlin, Potsdamer Bahnh. 18. 3. 6—7. = (Notița lui Hodoș: am trimis 65 fl.)

Gheorghe Bariț către Iasif Hodoș. In cauza petiției românilor monarhiei austriace către senatorii imperiali la Viena.

Domnule și Dorite Amice! — Maghiarii au petiționat de mult pentru: „Restaurarea drepturilor vechi“; sașii le-au urmat înaintea cu 6 săptămâni; galizianii (?) întocma, precum veți fi văzut din unele jurnale. A sosit timpul ca să spargem și noi (gheața de) tristă tăcere de ani zece.

Românii din Țara Bârsei înaintară tocma cu poșta de astăzi o petițiune către Senatorii imperiali, ale cărei puncturi (puncte) pregătite de mai înainte sânt însărcinat a vi le comunica și DVoastră, pentruca dacă cumva aflați și DV. de o *absolută* *) trebuință a subșterne (înaintă) o asemenea rugăminte „Cătră Înaltul Senat imperial“ la Viena, să cunoașteți ce am cerut noi, pentruca în mijlocul acestei întunecimi să nu ne contrazicem... Incolo, noi la compunerea rugămînții observăm următoarele reguli:

Din gravamime am ales numai pe cele fundamentale. Am pus la călcâi numai vreo 60 subscripțiuni, însă tot alese bine... Am cruțat pe sărmanii amployații noștri c. r. (cesaro-regali), pentruca nici unul din ei să nu se compromită fără trebuință și fără timp, că și așa ni-i avem puțini; sântem noi destui pe dinafară.

Dv. ați mai aveà să observați: 1. O grabă mare, pentruca nu cumvã Senatul să se închiză fără veste. — 2. Să tăiați *toate* acele puncturi care nu vă ating și pe DV. imediate, și să puneți altele, de ex.: Cauza munților DV., *dacă* aceea încă nu e terminată, ceea ce noi nu știm. (Să lăsați afară de ex.: pp — punctele — însemnate cu *Non* la margine, — scrie în paranteze Bariț). — 3. Să nu vă prea întindeți la comune multe, două, trei mai mari vecine sânt de ajuns, care apoi să fie reprezentate cel mult de 50 subscripțiuni *fruntașe*. — 4. Rugămîntea să se compună *astădată* în limba germană; An den Hohen Reichsrath der Oesterreichischen Monarchie. — 5. Să se trimită la un amic, carele să o dea dea-

GH. BARIȚ
1812—1893

*) Toate sublinierile aparțin lui Bariț,

dreptul la mâna Arhiducelui Președinte. — 6. Aici nu s'a făcut osebite între uniți și neuniți; dacă însă pe la Dv., — ceeace noi earăș nu știm, — din o cumplită nenorocire ați fi constrânși a vă separa, fie, — să dea unii și alții separați, numai uniții apoi să avizeze pe Dl Andrei Mocioni Senatorul împ., ear neuniții pe Episcopul A. Schaguna (sic), ca pe Senator. — 7. Să se păzească cea mai severă discrețiune față cu toți născuții noștri opponenți, până când veți fi siguri că actul Dv. va fi ajuns și că a fost primit; va veni apoi timpul, când se va putea publica și prin jurnale. — 8. Punctele suplicei la nici un caz să nu se pună în ordinea în care le-am pus noi, ci Dv. ați putea începe de ex. tocma cu p. 17-lea ca punct 1. — 9. Punctul din urmă să se elabore(ze) și mai pe larg. Să punem tot pondul pe Constituțiunea reprezentativă cu un cenț ca de 10 f(torini) v. a. contribuțiune direaptă și să o cerem ca să ni se dea cât mai curând. Noi românii numai în o dietă, în carea să fim reprezentați și noi după ținuturi și — firește după majoritatea poporimii, — ne vom putea înțelege și cu guvernul, și cu compatrioții noștri unguri și sași, numai în dietă reprezentativă, sau nici-decum.

La Alba Carolina (Alba-Iulia, Karlsburg) încă s'a trimis o copie ca cea /. (alăturată), eară pe airea în părțile Dv. nu. Pe bunul nostru Domn Grigoriu Mihali, protopopul din Zlatna, nu am îndrăznit a-l supăra în doliul în care se află; ci DTA vei avea bunătatea de a-i comunica după împrejurări și a vă consulta.

Cu stima cordială cu care am fost totdeauna, rămân
Al Domniei Tale

Brașov, 1860 Iunie 18/6.

frate și amic
Georgie m. p.

= 58 =

In aceeaș cauză se trimite din Lăpușul unguresc, cu data de 1 August 1860, un act: „Pentru D. Doctoru Hodosiu în Abrudu”. Actul spune:

In 1 Aug. a. c. s'a su(b)scris de românii noștri, în fruntea căroră 4 Protopopi traptuali (din tracte), o adresă de mulțămită

cătră Es. B. de Siaguna la Viena, în care fu(ră) între alte multe și punctele următoare :

(Urmează zece puncte, din care publicăm pe al 4-lea, unde se scrie :)

4. În pieptul fiecărui Român, ear deosebit în a(l) celui de relegea neunită, jace (zace) cea mai fierbinte dorință ca neatâr-narea Beserecei Gr. orientale în T(ransilva)nia să fie și pe viitor mai sigură, să se mijlocească ridicarea aceleiaș eară la starea în care au fost până în timpurile Mitropolitului Athanasiu, și din care numai prin injuria timpului a decăzut, prin urmare să se ridice eară la rangul de Mitropolie, cu totul neatârnatăoare dela orî și ce Patriarcat de limbă străină, și acestei Mitropolii să se supună și episcopiile române a(le) Monarhiei de acea religîune.

Cu privire la aceasta să se mijlocească pentru Mitropolit din fondul statului un salar amăsurat (conform) acestui post, eară banii sidoxiali să rămână și pe viitor cu scop de a susține din suma aceea tineri români la vreo academie juridică a Monarhiei, sau spre a se întoarce în alt modru pentru educațiune.

Ca însă ridicarea Mitropoliei să ne aducă rezultatul dorit, să se mijlocească acreditare și diplomă împăratească, ca Mitropolitul, totdeauna episcop, și pe viitor se va alege de Cler; căci, pierzându-ne acest drept, ni s'ar înfige o rană de moarte.

— 59 —

Ilie Măcelariu din Sibiu cătră Iosif Hodoș în Abrud. Primirea, ca mitropolit, a lui Șaguna. Un congres.

Frate Iosife!... Veî fi auzit că Mitropolitul Ș(aguna) au sosit în Dumineca trecută, și că s'a primit ca un domnitor. Vro 40 călăreți — juriști — (studenți ai Academiei sibiene de drepturi) și 10 carete îl întâmpinară la Cristian, unde îl aștepta careta cea de gală a Episcopului Șag(una). Seara serenadă grandioasă — 200 făclii —; tot cu această ocaziune și un scandal, că doi magy(ari) voind să treacă cu sania printre conduct, îl (ii) salutară tinerii cu flambola (făcliile) de-l (ii) pârliră cum se cade

și așa fu(ră) silit (siliți) a se întoarce cu pudore. S'a oblicit și ceea, că magh(iarii) vreau să-i facă mitropo(litului) muzică de pisici (Katzenmusik), dară brava tinerime rumână se poartă minunat, în toată noaptea străjuesc pe strada Cisnădiei (astăzi strada Regina Maria), unde se află Mitrop., 40 inși; alții, 50—70, așteaptă aviso la Seminar, și de vor cuteză ceva acei nerușinați,

Mitr. A. ȘAGUNA, 1808—1873

îș vor și primi plata. — Mitropolitul va rămâne aicea până după anul nou, (stilul vechi), căci în ziua de a(nul) nou vom avea aicea congres național... La ținerea acestui congres ne-au îndemnat: denumirea Cancelarului, Gubernatorelui, Consilierilor dela Curte și Gubern, — între aceștia Alduleanu și Dunca dintre Români, — incorporarea Banatului și Voivodinei cu Ungaria, și declararea limbii magy. de limbă diplomatică. Membri vor fi ceva peste 50 din una, și 50 din cealaltă confesiune, preoți și mireni. Neuniții se vor denumi de-adreptul de cătră Eppul; ear uniții, în urma unui circular metropolitan, prin protopopi. (Cere să nu lipsească dela congres: Hodoș, Balint, Tobiasș, Coman, — Cumanu, — Boșota și Amos Frâncu, — toți din Munții Apuseni)...

Al tău

sincer amic

I. Măcelariu m. p.

3 Ianuar 1861 (st. n.)

= 60 =

Iosif Hodoș exprimă, într'o adresă către Șaguna, bucuria Zărăndenilor pentru faptul restaurării vechei Mitropolii transilvane și pentru numirea întâiului ei mitropolit. (Conceptul lui Hodoș, n'are dată, nici subscriere).

Excelența Ta... Și la noi, la cei mai depărtați fii ai fostei dieceze transilvane, a ajuns îmbucurătoarea știre:... Restaurarea vechei noastre metropolii, coordonarea ei cu cea dela Carloveț... și scoaterea aceleiași de sub cea sârbească... Și cine a meritat mai mult (decât) chiar Excelența Ta, să ajungă (în fruntea ei). Și cine eară se poate bucura mai mult decât noi?... Cu toate aceste, sincer și precum e inima Românuului, fiu credincios precum al națiunii, de asemenea și al bisericii sale, nu ne putem reține a nu ne exprimă părerea și convingerea că actul denumirii Excelenței Tale mai bucuros, și mai convenient cu instituțiile noastre bisericești, l-am fi vrut înființându-se prin alegere liberă în sinod general. Sperăm însă că Excelența Ta, în care s'ar fi unit și se unește votul a toată biserica, și care atâta Te-ai luptat pentru autonomia bisericii noastre și drepturile ei, vei ști asigura acel drept pe viitor...

= 61 =

Din corespondența lui Amos Frâncu și Iosif Hodoș, câteva pasagii. — Strămutat dela Abrud la o diregătorie din Deva, Amos Frâncu se arată foarte nemulțumit și, între multe altele, în scrisoarea sa, cu data Deva, 20 Oct. 1859, face—cum se zice — haz de necaz, și scrie:

Veni-va timpul și acuma este când fiii oamenilor să-și lase pe ai lor și să rătăcească prin peșteri și pustii, zice arh. Cleophon în cartea către golani, cap pagubă, vers sărăcie. — Și:

Măcar în cătro mă duc,
Pare că-s cu păr de lup;
Măcar în cătro mă trag,
Pare că-s cu păr de drac, —

zice românul obosit de necaz...

Frate Hodoș, — nu cred că tu, când te-ai dus la Italia, te-ai simțit și aflat așa străin ca eu aici (în Deva)... afară de Crainic din Dobra... om mai de Doamne-ajută e Feti, Bezirksadjunkt, care te cunoaște și îl cunoști de când fuseserăm la Turnu Roșu, — el e copil sdraven, român bun și fidel...

(In colo) lumea, pe aici, e plină de mișei...

= 62 =

Din altă scrisoare :

Deva, 8 Febr. 1860.

Cumetre Hodoș,

„Unți-vă în cuget, unți-vă 'n simțiri“, zice Mureșanu, pe care noi vrem și trebuie să-l ascultăm...

Vino dar pe Sâmbăta viitoare — 11 Februar — la Alba-Iulia, la bal, unde o să fie adunată o părticică frumoasă a Românilor, — cam poți socoti care: Măcellariu, Acseste, Nicola, Caietanu (Găitanu, dela Aiud), Ladoi, Borgovanu, cu o grămadă de ofițeri de-ai noștri și alții de prin prejur; de aici mă duc eu cu Feti și Ciacianu. Sperăm o zi, sau noapte, frumoasă. Apoi o întâlnire, pe care alții atâta ponderositate pun, ar fi și la noi de mare interes și la timpul său...

Din reuniunea (intrunirea?) cunoscută din Alba rezultară până acum peste 200 fl. pentru muzeul din Blaj, și nu știu ce ar mai rezultă și din balul, la care sântem cu toții invitați... dela Sibiu vin 12 juriști (studenți ai Academiei de drepturi)... mișcă și pe nenea Balint, și poate mai pe cineva...

(Urmează o rugare în cauză de moștenire).

Al tău sincer
Frâncu m. p.

Adresa : Onor. Domn Dr. Iosif Hodoș, în Abrud.

Amos Frâncu către Iosif Hodoș la Abrud. Il invită să primească a reprezentă Zărândul în parlamentul din Pesta. Inițiativă pentru ridicarea unui monument fostului prefect de legiune Ion Buteanu, ș. a.

Frate Hodoș... înainte de toate și mai presant (cu zor) am să te întreb ca să-mi răspunzi curând: dacă nu te-ai putea decide să mergi deputat pentru Zărând, de n'om avea în cotro și la Peșta sau Buda; pentrucă Zărândeni — Români — sânt tare pentru tine, și ar vrea să-ți știe voea de timpuriu, ca să nu rămânem pe jos. Apoi am să-ți împărtășesc, că nici astăzi nu avem știre sigură când ne va sosi Comitele (prefectul Ion Pipoș, numit pentru Zărând); noi de altmintrelea îl vom primi cam în înțelesul zis de tine. Incât îmi vor ieși planurile peste tot, nu știu, că avem o inteligență (clasă cultă) și spirit cam mic, — deși nu pot nega că sânt câțiva căror până acum numai impusul li-a lipsit, — cu cari ne temem până acum față cu frații maghiari cât de bine. Ce s'a întâmplat la conferința noastră cea dintâi comună (cu ungurii) și la balul... de am ploați, când pe aceștia i-am petrecut cu marșul lui Cuza, și la cel maghiar când aceștia și-au împănat sala cu 4 steaguri naționale române și cu portretul lui Mihai (Viteazul), — vei ști. De atunci, și anume în 15 Febr. a. c. (1861) cu ocasiunea unei adunări mici la prota (protopopol) Moldovan din Hălmaș, am deschis o colectă pentru ridicarea unui monument lui *Buteanu*, la care s'au strâns de loc (îndată) 40 fl(orini) v. a. In ziua următoare cam vreo 15—20 înși aduserăm următoarele concluze:

I. Pentru Buteanu și cei 800 Români picați la Târnavă (lângă Vața de jos, în Noemvrie 1848) să se ridice un monument mareț pe câmpul bătăliei, a Târnavei, unde vor avea de a se aduce osemintele lui Buteanu din Ungaria (dela Iosaș, unde l-a spânzurat Hatvani);

II. Apoi alte 2 monumente, mai mici, unul la Hălmaș în memoria l(tui) *Kendi* (tribunul Chendi, omorât de unguri după lupta dela Târnavă), și altul la Baia de Criș în memoria lui *Nobili* (tribunul Nemeș, omorât ca și Chendi) cu cei ce se mai află împrejur;

III. Spre acest scop o colectă, la care să se provoace (invite) și abrudenii (să contribuie) și poate vor concură (sprijini) și alții;

IV. Spre îngrijire de toate s'a ales un comitet din 10 membri, cu protopopii Moğa și Moldovan în frunte (unul ortodox, altul unit), după ce pe aceștia, ca cei mai mari inimici, i-am adus până la sărutate;

V. ... (afacere de administrație locală);

VI. O adresă către Comisiunea permanentă, în care Zărandenii își descoperă că n'au luat parte la Conferința din Sibiu (în Ianuar 1861) și se declară pentru decisiunile aceleia.

Toate aste adrese merg cu poșta de mâne.

Pe Dumineca trecută au fost conchemat frații maghiari o conferință comună la care Românii, din mai multe cauze, nu s'au dus; și așa au rămas pe jos frații cu lucrurile lor...

Baia de Criș, 14 Martie 1861.

Frâncu m. p.

= 64 =

Acelaș cătră Iosif Hodoș. Il cheamă de urgență la Baia de Criș.

Frate Hodoș, — Nu mă eartă timpul ca să-ți descriu primirea Comitetului nostru subprem (sic!), nici să-ți arăt criza în care ne aflăm împreună cu comitele (Ion Pipoș) despre puseciunea (cu raport la situația) comitatului nostru (Zarand).

Atâta e drept (e adevărat) că după mai lungi desbateri ce tocmai acum curg, fiindcă mâne avem conferință preliminară, ne aflăm în confusiunea cea mai mare, *din care cu toții credem că numai poate tu ne vei putea scoate*. Comitele împreună cu noi toți te rugăm dară ca de loc (îndată) și nesmintit (neapărat) să te arunci până la mine, ca să ne consultăm mai mulți; — cauza națiunii, a patriei și în specie a Zarandului te cheamă, nu te îndoii și vino spre scăparea noastră. Te roagă mulți, mulți, prin al tău sincer amic

Frâncu m. p.

Baia de Criș, 21/3, 1861.

= 65 =

Acelaș cătră Iosif Hodoș la Abrud.

Baia Crișului, 7 April 1861.

Frate Hodoș, — Din lipsa timpului, scurt și bine: Îți gratulez din inimă la postul cel nou (de Vicecomite al Zarandului). Comitele suprem au pornit înaintea Comisiunii până la Deva, unde au fost avizat telegrafice, pare-mi-se că s'au speriat Comisiunea. Tu să vii nesmintit (neapărat)... Maghiarii de aici, parte ca să demonstreze în contra-ne, parte înspăimântați de Axente, — (sosit atunci în Baia de Criș), — cu Domnul cel mare (Impăratul) dela Viena, cum zic ei, au părăsit și părăsesc mai toți Zarandul... Al tău

Frâncu m. p.

P. S. ...să vii, că alt fel ni s'ar pierde cauza, căci mă tem că D. C(omite) S(uprem) nu se va putea țineă singur, — el zicea că se teme să nu ne închidă, sau altele.

= 66 =

Acelaș cătră Iosif Hodoș în Roșia.

Abrud, 17 April 1861.

Frate Hodoș, ... (afaceri particulare). Papp Laczi (Ladislau Papp, funcționar în comitat) îmi scrie că C(omitele S(uprem) Pipoș ar vrea a-și da dimisiunea, și ne provoacă (îndeamnă) ca să compunem o petițiune la împăratu pentru un alt comite român, propunându-i mai mulți cu numele, între alții și pe tine. Eu i-am scris că înainte de a ști de sigur despre demisiune — (nu putem face asemenea pași), — cred că și tu ești de părerea mea. Îți voi scrie de acasă (din Baia de Criș) despre starea lucrului...

Frâncu m. p.

= 67 =

Dr. Ioan Rațiu către Iosif Hodoș. Greutăți și formalități, în-tâmpinate de candidații români, pe timpul absolutismului austriac, pentru a dobândi decretul de practică de avocat în Transilvania

Cluj, 6 Iunie 1860.

Frate Hodoș!

Mi-a părut rău, că nu ne-am întâlnit în Alba ori în Abrud. Io aseară am sosit acasă dela Huedin, și mă apuc să-ți scriu toate care te pot interesă la cenzură (examen de avocat). Pre mine încă n'au vrut să mă lase cu toată inima la cenzură, ci au aflat cu cale a mă suci câțva timp, ca să considerez concesiunea dată în urmă ca o grație.

În sesiunea când s'a decis, dacă am drept ori ba să depun cenzura, numai trei au fost în contra, adică: Nahlik și Zeu *) — și presidentul chiar pe aceștia mi i-a ordonat de cenzori. Cel dintâi, fiind la el înainte de examen, mi-a spus că pe mine, ca doctor, mă va examina mai riguros decât pe alții cari n'au dignitatea aceasta. Vorba lui s'a și împlinit, nu pentru că mi-a dat întrebări dificile, ci pentru că se cerea ca să fi memorizat ca un gramatist, — apoi, mai cu seamă, pentru că la unele întrebări nu știam dacă mă întreabă partea albă ori neagră a cazului.

Examenul s'a început cu cazul criminal, adică cu apelațiunea în contra judecății pentru crima furtului. Acesta e ușor, și ca să fie de tot ușor, se cere să știi bine crimele și teoria despre *dovezi*, ori mai bine paragrafii despre dovezi din procedura criminală. Referintele, care mi-a dat cazul — Zeu —, mi l-a spus cu o zi mai înainte, și între altele mi-a zis, că crima e dovedită și că io, ca avocat, nu am alta de-a face, decât a cere grație, provocându-mă la împrejurările ce ușurează pedeapsa. Io însă, cetind actele, nu m'am putut convinge despre constatarea și dovedirea crimei, — el făcuse judecată în contra omului, — și m'am silit a răsturna toate motivele aduse de el. Până astăzi sânt convins că el n'a avut drept. De părerea asta a fost și dl Bologa (Iacob). În(tru) cât au fost ceilalți în sesiune mulțămii, nu știu.

*) Poate Zay. Al treilea va fi fost Füger.

Cazul civil a fost următorul: N. a exarendat dreptul eschisiv de crișmărit dela comunitatea B. pe 5 ani. In contract s'a stîpulat relasațiune (reducere, scădere), pentru cazul când obiectul exarendat, din cauza unei foamete, ori altor calamități generale, ori din cauza unor legi generale, nu ar aduce venitul ordinar. In anul din urmă a(l) arendeii fabricantul X. și-a făcut, cu concesiunea ministrului, în comunitatea B. un depozitoriu de *spirt*, și a și vîndut spirt la săteni, cari mestecându-l cu apă, își produceau vînars (rachiu) mai lezne (mai ieftin) decât eră a(l) arendatorului. Din cauza aceasta N. s'a păgubit și cere relasațiune de 1200 fl. Io, în înțelesul legii și contractului, i-am judecat (admis) relasațiunea cerută. Eră însă ca să mă provoc la o ordinațiune din anul 1858; — dar dracul a putut ceti toate legile câte le-au fabricat ei de zece ani încoace. Mi-aduceam aminte, că există atare ordinațiune, dar n'am aflat-o nici decât în timpul prînzului, și așa am judecat și lucrat cazul după legi, nu ordinațiuni. Acum se începù examenul verbal; întrebările de frunte ți le descriu aci în limba germană ca să te poți orienta mai bine.

Nahlík a început a mă examina în următorul mod:

1. Halten Sie mir einen Vortrag über die Bestandverträge.

2. Worin besteht der Unterschied zwischen Mieth- und Pachtvertrag?

3. Haben Sie Ihr schriftliches Thema als einen Pachtgegenstand behandelt?

(Șirul întrebărilor merge până la 39, apoi continuă:)

Cam la 20 de întrebări nu-mi vin aminte, și mai multe exemple.

Cenzura mea a ținut, în contra legii, 2 ore și un pătrar.

Füger numai atunci mi-a pus întrebări, când vedeă că vreau să mă confunde, ori nu pricep întrebarea.

După examen numai atâta am aflat dela protocolist, a cărui datorie e să scrie toate întrebările într'un protocol, cumcă examenul meu a avut rezultat bun.

A treia zi, fiind la Füger, mi-a gratulat; — dar încă până astăzi nu știu ce calcul am căpătat, fiindcă rezoluțiune în scris încă n'am primit.

După examen, a doua și a treia zi, protocolul cu întrebările se circulează pe la toți referenții, ca să calculeze fiecare întrebările, ori mai bine răspunsurile.

După aceea prezidentul determină un referent, care re-
ferează în ședință plenară rezultatul examenelor, verbale și
scripturistice, și aci se decide calculul.

Dupăce comisiunea a primit examenul de bun, e raritate
ca sesiunea să-l reprobeze.

Numai 4 întrebări le-am răspuns pe 1-a., 13 pe C., ear
celelalte foarte ori prea bine, — dar totuși nu voi căpătă decât
„gut”, fiindcă ei nu vor fi avut atâta cunoștință, câtă am avut
io, când mi-am calculat răspunsurile. Asta însă nu-mi pasă. —
numai să-mi capăt odată decretul.

După primirea decretului voi face pași pentru căsătorie.

Io numai din următoarele m'am pregătit la cenzură : Dreptul
civil și procedura, Dreptul criminal și procedura, Dreptul ma-
ghiar cambial, ordinea concursului, procedura împăciuirii cri-
datarului, competența. Din altele nici nu prea întrebă. Din
dreptul criminal : numai crimele, delictele le cetește.

Ordinațiuni speciale n'am cetit decât una, din anul 1858
luna lui Mai, prin care s'au făcut mai multe modificări în pro-
cedura criminală, — io nu o am, — vei afla-o la pretura
de acolo.

N'aș vrea să fiu în pielea ta ; — O, ce săcături seci
nem(țești).

Cel puțin două vorbe îmi scrie, pe când ai căpătat alt
termin.

Paciență și sărutare dela

amicul tău

Ratiu m. p.

P. S. La Censori să le faci vizită înainte de examen. Mergi
la dl Bologa, ca să-ți dee instrucțiuni în privința aceasta.

Idem.

In Noemvrie 1860 s'a deschis la Abrud o listă de subscrieri pentru ajutorul studenților români dela Academia juridică din Sibiu. — Lista, purtată de Iosif Hodoș, arată că s'au semnat 57 fl., trimiși în 29 Decemvrie 1860 la adresa lui Ilie Măcelariu în Sibiu. Au contribuit următoarele persoane din Abrud:

Leontin Lucchi, pretore, Sabina Tobiaș văduvă, Amos Tobiaș protopop, Dr. Iosif Hodoș avocat, B. Boșota cancelist, câte 10 fl., B. Duca cancelist 5 fl., îndescifrabil 2 fl.

Lista are următoarea introducere:

Abrud, 25 Nov. 1860.

Lipsa de oameni versați în științe, și mai ales în *științele de drept*, o știm și o simțim cu toții. Tinerii noștri, pătrunși de această necesitate, aleargă din toate părțile la institutele de învățământ; și ar alerga și mai mulți, când starea materială i-ar ierta.

Astăzi avem 51 studenți-juriști în academia juridică din Sibiu; acești juristi însă, precum chiar mi se scrie, sânt (în) partea cea mai mare nu numai fără vesminte, — ci ei se luptă chiar și cu foamea, această inimică fatală a învățaturii; deci sânt rugat a mă adresa la generositatea românilor de aici, ca să properăm cu toții întru ajutorul acelor tineri; veniți dar, și din simțul național ce ne e propriu, din simțul creștinesc ce ne e înăscut, și chiar din simțul progresului și al fericirii noastre, — să conferim care cât putem la subsistența materială a tinerilor juristi din Sibiu. Lipsa e mare și urgentă, și cu cât vom conferi mai curând, cu atât am ajutat mai mult juriștilor și am făcut cu un paș mai mult întru ajungerea speranțelor și viitorului națiunii noastre...

Dr. Hodoș m. p.

= 69 =

Matei Nicola, dela Alba-Iulia, cătră Iosif Hodoș, la Abrud. In afaceri administrative și politice. — (Matei Nicola eră înrudit cu Vasile Ursu Nicola, zis Horia, cap de martir al răscoalei țărănești din 1784. Ca tribun, în legiunea prefectului Simeon Balint, Matei Nicola s'a distins prin acte de rară vitejie în luptele cu Hatvani și Kemény din jurul Abrudului la anul 1849. In viața culturală și politică, în deosebi ca apărător al Moșilor mulți și săraci, prin sufletul său larg s'a ridicat în șirurile celor mai buni fii ai țării Ardealului. Mort în 1905, a trăit 76 de ani). Scri-soarea e următoarea :

Alba-Iulia, în 3 April 1861.

Frate Hodoș! — Am auzit că ai fost, cu câțiva lângă tine, la Congregațiunea marcală (adunarea comitatului) în Zarand, și nu vei crede câtă bucurie mi-a cauzat acest paș din parte-ți prea bine nimerit, pentrucă eram îngrijat, din mil de cauze; — destul atâta, că românul, când vine lucrul la frângerea pâinii, sboară în toate părțile pentru apărarea cauzei lui.

Noi, chiar atuncea când erați voi în Zarand, am fost în Sibiu, și asta fu cauza de nu mă putui duce și eu la Zarand.

Da' acuma a venit rândul pe noi. — Axente s'a fost dus, ca petrecând pe Babeș până acolo, apoi voi să vă înțelegeți despre Congregațiunea marcală și restaurarea acestui comitat. Ce ați făcut, nu știu; atâta știu că mucusul ne arde pe deget.

Aud că fratele Severu (Axente) a trecut peste Vulcan cătră Baia Crișului, de unde curând nu se va putea întoarce, ... pentru aceea, din conchiusul (hotărârea) mai multora îți scriu ție că, pentru o definitivă coințelegere în cauza sus atinsă, cu mai mulți lângă tine, dintre cari Unchiul — socer tuus — nu poate lipsi, pe Sâmbătă seara următoare, adecă (în) 6-lea l. c., să coborâți până aicea. Tot pe acea zi sântem avizați și din partea Blajului, de unde încă vor veni mai mulți, firește cu votul zelosului nostru metropolit (Șuluț) încă înstruiți.

Frate! Dacă au fost cauze presante până acuma, această înțelegere este cea mai presantă și singură la ordinea zilei; deci, convins din parte-mi că cunoașteți ponderositatea ei, sper și aceea că nici decât nu vă supără cercustarea (împrejurarea)

că noi vă chemăm încoace, și mergem acolo; — de-ar și fi poate cineva să nu-i placă această invitațiune, inima ta cea devotată și cuvintele tale, care storc și din piatră ulei, sânt în stare a face ca să dispară tot din antea (în fața) plecării. (Știri din familie).

Al vostru

iubitor unchi
Nicola m. p.

= 70 =

Administratorul protopopesc din Câmpeni, Ioan Patița, către Iosif Hodoș la Abrud sau Baia de Criș. In chestiunea pădurilor, — pricina lungă și supărătoare din țara Moșilor.

Mult onorate Domnule!

Oficiile silvanali din Câmpeni au făcut o arătare falsă către guvern, și acelaș către Maiestatea Sa Impăratul, că oamenii noștri, prin nenumărate prevaricațiuni, prădează cu totul și stârpesc pădurile Fiscului. După care arătare au stors dela Maiestatea Sa putere (de) a pedepsi în tot modul pe aceia ce vor intra în pădure fiscoșească, — de ex.: să ia vitele din pădure, să-l ducă rob (aresteze) pe acela, pe care îl va găsi cu securea în astfel de păduri; ear dacă n'ar putea prin astfel de mijloace a împedecă prevaricațiile, (să se întrebuinteze) chiar și *statarium* (legea rășboiului).

Noi sântem în stare a dovedi cum că oficialii silvanali au prădat pădurile vânzându-le pe bani la speculanți; și eu sânt de părerea... să formăm o deputațiune (și să o trimitem) la Maiestatea Sa Impăratul, — din fiecare comună câte un om din poporul de rând, din 10 comune 10 oameni, și în fruntea lor un avocat ca Domniata; care deputațiune, între altele, să ceară dela Maiestatea Sa o comisiune prin care să se lămuirească cine a prădat pădurile Fiscului.

Și, pentruca prin aceasta, să ne putem escuză (desvinovăți) și recăștiga dreptul nostru în păduri, mi-am luat îndrăzneală a cere dela Domniata sfat în acest obiect, cât s'ar putea de grabă.

Al Preacinstit D-tale gata spre servire:

Câmpeni, 8 Oct. 1861.

Ioan Patița m. p.
Adm. protopop.

= 71 =

Gheorghe Candrea, slujbaş sătesc în Neagra din Munții Apuseni, împreună cu 21 localnici, către Iosif Hodoș în Baia de Criș. Tot pădurile.

Neagra, 17 Febr. 1862.

Mult onorate D. avocat Hodoș!

... în treaba pădurii, subscriși n'au putut cunoaște un... om care să le poată purta... cererea, ca Onor. Dv.

Acum vedem că locuința On. Dv. s'a schimbat (dela Abrud la Baia de Criș), — așa concurgem (ne îndreptăm), ca la omul nostru, cu umilita rugămintă precum (că): Noi ne vedem, din partea oficianților silvanali, astăzi trași (despoiați) de vase (e vorbă de Moșii ciubărari) pe drumuri; — și acelea, vasele, nu ni se mai dau înapoi... Cu un cuvânt, cu pădurea ne merge astăzi... rău.

Acum, ilustre Domnule, prin acești doi trimiși ai noștri, (reprezentând) comuna întregă, ne rugăm să ne faci de nou o suplică la înaltul guvern al nostru, ca după atâtea rugări ce am făcut în treaba pădurii, ... acela să se îndure prin o comisiune să hotărască treaba noastră...

Al venerandului Domn

aplecați servi

George Candrea m. p.

jude,

și alte 21 subscrieri.

Adresa: Mult venerandului D. D. I. Hodoș, cu înaltă stimă, spre bună aflare să i se dea în mână, la Baia Crișului.

= 72 =

Mitropolitul dela Blaj, Alexandru Sterca Șuluț, invită pe Iosif Hodoș la o conferință și consultațiune, pe ziua de 6 April n. 1862, în Sibiu.

Nr. 182/1862.

Prea Stimate Domnule!

Prea știut lucru este, că Universitatea (Obștea) Națiunii săsești, înainte de aceasta cu vreo câteva săptămâni, s'a adunat, — și consulează și hotărăște despre așa momentuoase lucruri,

carî afund tale nu numai în treburile politice carî s'ar atinge de întreaga patrie, da'și de viața și coordonarea politică a națiunii noastre în patrie, și mai ales pe Fundul Regesc.

Asemenea conferințe au ținut în săptămânile trecute, în două rânduri, — precum am înțeles din izvor sigur, — și aristocrația cea mare maghiară în Cluj, în carî s'a consultat asupra celor mai momentuoase întrebări politice, carî asemenea se țin de întreaga patrie, și mai vârtos de situațiunea și relațiunile carî vor trebui și putea diversele naționalități, și așa și națiunea noastră, să le ocupe în reprezentațiunea comitetelor prin comitate și în Dieta țării, după rezultatul nouălor Instrucțiuni.

Toate acestea conferințe și consultațiuni, — foarte tare atingând întrebarea cea mai mare a vieții și a situațiunii politice a națiunii noastre române, în toate drepturile politice și civile în patrie, în comitate și în Fundul Regesc, — trebuie să deștepte tare atențiunea, și mai înainte îngrijirea și a națiunii noastre, ca de timpuriu și națiunea noastră, batăr prin unicul său organ, să se consulteze, să hotărască, și prin aceea să deie întregii națiuni prin inteligența (cărturărima) sa, și prin alte organe publice ale sale, un îndreptar cuvîncios (potrivit) împrejurărilor de față, cum ar trebui fățiș cu consultările și cu rezultatele din aceste consultări ale sașilor și fraților (!) maghiari, a se ținea, și a lucra așa, cât susținându-și și apărându-și fățiș cu celelalte co(n)-lăcuitoare națiuni egalitatea tuturor drepturilor politice și civile în toate, să poată națiunea noastră a deveni la o bună și frățească cointelegere cu celelalte surori collăcuitoare națiuni, ca așa cu unite puteri să ne silim a dobândi constituționala autonomie, și fericirea întregii pre-charei (prea iubitei) și comunei noastre patrii, care și până aci încă, și de aci înainte eară, trebuie să fie unicul scop, și a(l) năzuințelor, și a(l) luptelor noastre politice de până acuma.

Pentru un așa prea salutar scop dară, am aflat de totului a fi de lipsă ca, în absența Excelenței Sale Episcopului D. Șaguna, să conchiem Eu la o conferință și consultațiune pe 25 Martie (6 April) a. c. în Sibiu pe toți membrii a(i) permanentei Comisiuni naționale române, unde, dacă îmi va păstră Dumnezeu puțina sănătate, mă voi afla și Eu; — pe care ter-

Mitr. AL. ST. ȘULȚ
de la Blaj, † 1867

min... și la care loc, spre zisul salutar scop, și bine național, am onoare și pe Prea Stimat D-Ta a te invita și pofti.

Mai pe urmă: Cred că nu am lipsă să vă fac atenți, că doară înțelepciunea ar pofti ca să nu se facă înainte, — până nu se va înființa, din adunarea Comisiunii noastre permanente, — publicitate.

Prea Stimatei D-Tale

de bine voitor

Blaj, 7/19 Martie 1862.

Metropolitul Alexandru m. p.

= 73 =

Dr. Ioan Maniu din Șimleu (unul din naționaliștii activi ai Sela-jului, n. în 1833, rep. în 1895), către Dr. Iosif Hodoș în Baia de Criș. Cere procedare uniformă și solidară în apărarea autonomiei Transilvaniei.

Mult Stimate Domnule, — Ca Român din părțile rupte de Transilvania îmi iau permisiune a vă scrie, respective a vă ruga să lucrați după puteri, ca pașii care îi vor face Români din așa numitele „părți” spre a-și conserva integritatea și autonomia patriei lor Transilvania, să se facă în unire și conțelegere cu toate municipiile nelegalminte anexate.

Știm cu toții, că Dvoastră, Zărândeni, ați lucrat mult pentru susținerea autonomiei mamei patrie, ma (dar) nu destul în conțelegere cu celelalte părți cointeresate; aceasta poate nu din culpa (vina) Dvoastră, ci pentru injuria cercostărilor (nedreptățirea vremii) cari totdeauna ne apăsă. Am voi dară ca de aci înainte — după ce în toate municipiile anexate se află inteligenți (cărturari) români aplicați mai bine ca în anul trecut, — să facem cu toții tot aceiași pași, în uniformitate, ca cu atât să aibă pond mai mare și cu atât să ajungem mai sigur la rezultatul dorit. Noi, Români din comitatul Crasnei, auzind că cauza părților de nou a venit pe tapet, sântem cuprinși de o grijă mare pentru viitorul acestor „părți”. O comisiune ar fi destinată dela locurile mai înalte, ca anexiunea părților să o efeptueze (săvârșească) cu toată solemnitatea și nesprijiniți de dietă (parlament) sau ceilalți bărbați ai românilor; și, după a mea părere, până când vom lucra separați, tot acela rezultat și fruct a(l) ostene-

lelor noastre îl vom seceră, care l-am secerat în anul trecut. Vedeți dară, și cercați, domnilor, ca acțiunile noastre toate, și în specie cele pentru reîncorporarea părților cătră Transilvania, să fie uniforme și concorde. Aceasta cred numai așa va putea fi, dacă inteligenții (clasa cultă) din Zarand vor înștiința pe cei din Crasna, Solnoc și Chioar despre cele făcânde în ăst respect (în această privire). Dumnezeu și dreptatea a voit, ca și comitatul Crasnei să aibe între diregătorii săi câțiva și de sânge, și de inimă Români; pentru aceea conțelegerea de aci înainte nu va fi așa cu greu, numai voie reciprocă să avem. Frica doar că sântem funcționari publici, încă nu ne poate împedecă, de oarece inima și sufletul nostru e odihnit, nefăcând alta ce, decât aceea, pe ce am jurat cu toții, adecă credință cătră monarhul nostru și cătră patria noastră. Când apărăm întregitatea patriei noastre, cred că nu violăm jurământul făcut.

Nu întârziați dară, scrieți-ne, ce va fi mai oportun să facem cu ocașiunea ajungerii menționatei comisiuni pe la noi. Ați putea scrie și fraților din Solnoc și Chioar. Rămân cu toată stîma al Dvoastre adict *Dr. Ioan Maniu*, m. p. asesore. Dat în Șimleul Silvaniei, în Aprilie 29, 1862.

= 74 =

Dimitrie Boeriu, „președintele Sedriei com. în Abrud”, cătră noul protopop Simeon Balint. Alături de felicitări, câteva observări despre organizarea bisericească a vremii de atunci.

Baia de Abrud, 13 Nov. st. n. 1862.

Mult Onorate Domnule Protă! — Înțelegând ieri dela parohul din Bistra, cumcă prea onoratul Scaun Metropolitan au încuviințat alegerea de Protopop, a(l) tractului de Zlagna, concentrată, din partea parohilor acestui tract, asupra persoanei Domniei Voastre, mă aflu îndemnat a vă face gratulare, ori mai bine, a vă descoperi adevărata și nepătata bucurie ce m'au cuprins pentru această (în)tâmplare istorică și re'nviaătoare de reminiscenții dureroase istorice a(le) religiunii și națiunii noastre în Ardeal, în care, prin înlocarea M. O. Dvoastră în chemarea, făcută după alegerea, celor singur îndreptățiți la dânsa, pare că

ar începe a picură ceva speranță mângăetoare și atât de mult dorită.

Bucuria mea are două fontane (izvoare), una este stimarea care (o) am pentru persoana Dumneavoastră, și care îmi face totdeauna bucurie adevărată, de câte ori văd cumcă vi se respectează meritele ce aveți. Alta este: simțul meu pentru, și alipirea mea cătră, drepturile competente beserecii, care a stătut ca faptor (factor) de căpetenie, în nedreptatea și persecuțiunea trecutului, pentru conservarea și apărarea naționalității noastre de perire cu stângere.

Denumirea dumneavoastră de Protopop, întemeiată pe dreptul de alegere a(l) parohilor, pentru această deregătorie ierarhică, deși nu-mi dă drept pentru o deplină speranță re'nlocării acestui drept canonic al Clerului, pretutindenea, și pentru restaurarea principiului de alegere, — ca temei legal a(l) constituțiunii ierarhice în această beserecă, — totuși am, cel puțin, drept cuvânt, a salută acest act complinit ca începătura reînviării drepturilor canonice ale beserecii și ale clerului dânzei, sau cel puțin ca pe una faptă, făcută trup după înțelesul, cererea și respectarea a singur adevăratelor drepturi canonice ale acestei besereci.

Orce va aduce viitorul cu sine, atâta este constatat, cum că am drept a vă salută ca pe un adevărat Protopop legal, ca pe un adevărat și legiuit succesor a(l) celor 42, patruzecișidoi, protopopi antici ai beserecii de rital oriental în Transilvania, și ca pe unul care în (timpul) de față n'ai soț, n'ai asemenea.

Nu știu, fost-au lucrare precugetată, ori (în)tâmplare, aceea ce s'au urmat la acest caz; atâta însă rămâne faptă, cumcă actul acesta este prea bine nimerit, încât pentru persoana, caracterul și convîngerea ce aveți despre drepturile canonice ale beserecii de a cărei ierarhie vă țineți.

Puțini muritori pot fi atât de fericiți ca să-și poată vedea realizate luptele și dorințele pentru respectarea drepturilor călcate, chiar în persoana sa, cum vi s'au (în)tâmplat însă prin susatinsa denumire, care, nu mă îndoesc, vă va fi de'npintenare și statornicie în lupta pe viitor, urmând tot p'acea cărare, până la reușire cu re'nlocarea tuturor drepturilor beserecești.

Nemuritorul Petru Maior a debut (trebuit) să iese din patrie, — pentru apărarea acestor drepturi (din cauză că apărase drepturile acestea). O zic cu siguranță, cumcă s'ar fi bu-

curat prea mult de acest caz, când ar mai fi părtaș la această viață pământească, și cumcă se bucură acolo, în viața cerească unde petrece, văzând că cel puțin opul său canonic-juridic, anume: protopopadichia, s'a respectat, barem cazualmente.

Cred tot odată, cumcă toți cari sânt de asemenea convingere și luptă, se bucură pentru acest caz și, încurajați printr'insul, vor înalță și senină trista lor frunte, se vor înșiră în jurul bătrânului Simeon, în jurul Arhiereului, care au dat acest început, și cu puteri unite vor re'nlocă toate drepturile beserecii, (ale) acestei; peatră din capul unghiului pentru susținerea și conservarea naționalității, — adăugând, ca ajutoare de căpetenie pentru această chemare specială a dânzei, realizarea (înființarea) școlilor populare și științifice (practice?), care pe viitor au să facă; peatra, pe care nu vor putea-o surupă (sic!) porțile iadului politic.

Deregătoriile mai înalte, atât cele de stat și comunale, cât și cele ierarhice, dau în adevăr drepturi și putere, deschid un câmp larg de lucrare, însă tot odată încarcă o grea răspundere pe umerii celor însărcinați cu dânzele, și trag după sine un șir nenumărat de piedice și greutăți care nu lasă să ajungă la scopul prefipt (fixat).

Lumea de dinafară nu vrea să știe, ba de multe ori nici nu cunoaște luptele și ostenețile puse, ci judecă numai după urmări; apoi când nu vede, nu pipăe ceva efect, este nedreaptă în judecata sa, este nemulțămitoare nu numai, ci de multe ori osânditoare.

Dacă soartea, poate, a vrut ca să nu izbutiți, și să vă vedeți în urmă cupleșiți de imputări, io vă rog de una numai, adevă: să vă aduceți aminte cumcă asta este soartea mai a tuturor cari se luptă pentru realizarea binelui public. Prin urmare să purtați grijă ca să vă rămână cunoștința (conștiința) liniștită, spunându-vă cumcă ați făcut tot cât v'a stat prin putință, și cumcă la nici una (in)tâmplare să nu vă supărați pe binele public care voiți a-l câștiga, deoarece păcatele indivizilor nu se pot imputa nici națiunii, nici beserecii...

Al mult onorat Domniei Voastre

sincer stimător

Boér m. p.

Notă. Despre profesorul *Demetru Boer*, implicat în 1843, alături de Bărnuț, în procesul cu Lemènyi dela Blaj, scrie G.

Bogdan-Duică în „Viața și ideile lui S. Bărnățiu”, ed. Acad. Rom. 1924, pag. 64 și u. — Va fi acest Boer identic cu „președintele sedriei” dela Abrud?

= 75 =

Alexandru Romanu cere dela Iosif Hodoș sprijinire pentru ziarul „Concordia”.

Pesta, 26 Dec. 1863.

Stimate Domnule și frate! — Am scris I(lustră)ții Sale Dlui supr. comite Pipoș, ca să binevoască a ne însărcină cu publicarea decisiunilor, licitațiunilor, concurselor etc, ce cad în sfera inserțiunilor, anunțuri. Am cugetat în astă privință a cere sprijinirea unui vechi amic, cunoscându-ți atât înflăcăratele simțăminte naționale, cât și influința ce o ai ca v. comite într'un comitat.

Știi ce sânt inserțiunile pentru un jurnal, n'am lipsă să-ți spun, știi și aceea că jurnalele noastre bazându-se mai cu seamă pe prenumerațiuni (abonamente) numai cu multe greutate și lipse o pot scoate la cale.

Deci fă aceasta pentru jurnalul nostru, grăește și I(lustră)ții Sale. Dela anul nou ne vom îngriji ca de loc (îmediat) după publicare să se spezeze și conta (socoteala). Îți mulțămesc pentru cele de până acū, și te rog a urmă și pe viitor trămițând câte o corespondență pentru Concordia, ale căreia coloane ți-s purure deschise.

Primește expresiunea simțemintelor de stimă și de amicitie dela

fratele

Alexandru Romanu m. p.

Profesor și Redactor.

= 76 =

Craiovenii cătră Hodoș, despre impresiunea ce li-a produs cuvântul rostît, în parlamentul ungar, în 11/23 Febr. 1866.

Craiova, 29 Martie 1866.

Domnule, — Cuvântul Dtale rostît la 23 Febr. a. c. în dieta dîn Pesta, pentru integritatea și autonomia Transilvaniei,

centrul și prin urmare punctul cel mai însemnat al Daciei, a străbătut adânc în inimile noastre... N'a rămas un suflet adevărat român, pe care să nu-l atingă. Prin o minunată coincidență el fu aruncat în fața inamicilor naționalității române chiar în aceea zi (11 Febr. st. v.), în care dincoace mai mulți bravi Bruți, Cassii și Catoni scuturară jugul sclăviei... *]

Dta, împreună cu colegul Dtale, dl Borlea, luciți pe orizon(t)ul Daciei subjugate ca ai doilea Castor și Pollux. Inainte dar! Inainte! fii bravi ai Daciei centrale, quia longus est post vos ordo, idem petentium decus.

Primiți șcl.

(Urmează 42 subscrieri, între care se află numele: Simeon Mihali, C. Olteanu, Calloianu, Bombăcilă, G. Magheru, Theodorini ș. a.)

= 77 =

Brașovenii către Hodoș în aceeaș cauză.

Prea Onorate Domnule Vice-Comite! — In aceste timpuri triste, de calamitate socială și de prosternațiune politico-națională, un singur punct în întregul orizont al vieții noastre naționale ne încurajează și ne redică inimile; acesta este: lupta națională din Pesta.

Devotamentul... curajul... istețimea... și zelul... cu care bravii deputați români apără cauza națională în dleta din Pesta, ne face să sperăm (și să nu ne temem) de perire!

Noi, subscrișii Români din Brașov... nu ne simțim... nici competenți, nici destoinici de-a aduce mulțămire pentru atâtea merite. Acele merite obligă pe Românii dela Tisa până la Carpați, și noi lăsăm marea și... plăcuta povară, a unei demne recompense, națiunii române care nici odată nu s'a arătat ne-recunoscătoare către binefăcătorii săi.

Memorabilul cuvânt, prin care în ședința din 23 Faur a. c. ați apărat Autonomia și întregitatea dulcii noastre patrii, a aflat în inimile tuturor Românilor transilvăneni cel mai mare răsunset... Prin desmembrarea părților anexe de către Transilvania... și prin unirea Transilvaniei cu Ungaria (ni) s'a făcut

*) Răsturnarea din domnie a lui Cuza Vodă.

cea mai mare nedreptate, deoarece (anexarea și unirea) s'a(u) făcut contra voinței *majorității* locuitorilor din Transilvania; dar, că acele acte sânt în contra legilor sustătătoare (actuale), prin urmare nelegale și nevalide, rămăsese să o spună (în parlament) unul dintre cei mai bravi și isteți fii ai Transilvaniei sumeților reprezentanți maghiari, documentând acest adevăr cu profundă înțelegere și neinvinsă logică.

Primiți scl.

Brașov, Martie 30, anul 1866.

devotați compatrioți :

Urmează 75 subscrieri, între care sânt : Iosif Baracu, protopop, I. T. Poppovits ; profesorii : David Almășanu, G. I. Munteanu, Dr. V. Glodariu, Dr. I. Meșota, I. Lengeru, I. Ionașiu, I. Popea ; — C. Iuga, Christea Orghidan, G. I. Teclu, Bellissimus, Diamandi Manole, Const. I. Poppassu, Ioan Ursikă, I. P. Mailat, G. B. Popp, Nic. I. Baboianu, Andrei A. Popovici (cu chirile), Ioan Dușoiu, D. Cioflec, I. A. Navrea, N. Garoiu, I. B. Popp, G. Brătianu, Ludovic Roman
c. r. căpitan, ș. a.

= 78 =

*Papiu trimite lui Hodoș indemnul și felicitările Bucureștenilor.
Scrisoarea poartă aproape una sută de semnături.*

București, 2 Aprilie st. v. 1866.

Prea onorabilul nostru Domn și Apărător, . . . toți Români adevărați sânt deplin convinși că Transilvania, liberă și independentă, e unica scăpare a naționalității române în Dacia superioară.

Lupta dar ce susțineți în această cauză mare și sântă, e o luptă de onoare și de viață pentru întregă națiunea română.

Provedința anume v'a ales, prea onorabilul nostru Domn, ca acolo, în mijlocul unguirilor și în fața lor, să proclamați și santitatea (sfințenia) drepturilor române, și falșitatea pretensiunilor fanatice a(le) inimicilor noștri.

Imprejurarea că numai demnul Vostru coleg, dl Borlea, s'a ridicat în susținerea Voastră și a românilor, e o nouă probă că locul românilor nu e în Pesta nici decum.

Înainte dar pe calea ce ați apucat; împiedecați din toate puterile mergerea transilvănenilor la Pesta; arătați-le cum vor să-i amăgească sub pretext de *Dietă de încoronare*; și fiți încredințați că veți secera binecuvântările a toată gîntea română.

Primiți șcl.

A. Treb. Laurianu, A. Papiu Ilarianu, M. Drocu, căpitan, Ioan de Crainic, Aaron Crainic, Eugen Crișianu, D. Laurianu fiul, D. Alessiu, G. Missail, I. G. Vârgolici, I. C. Massimu, N. Ionescu, E. Predescu, B. Alexandrescu Urechia etc.

Pe pagina din urmă scrie Papiu următoarele:

Frate Iosife! — Primește cordialele noastre felicitări. Cu mare bucurie și plăcere am cetit frumoasele articole publicate în *Concordia* sub — Dr. —, precum și adresa de felicitare a Doamnelor din Turda. Mergi înainte consecvent. Confederațiunea naționalităților, egale deplin în toate drepturile, ale regatului Ungariei, și independența Transilvaniei, să fie deviza voastră. Ardelenii, nici sub pretext de dietă de încoronare, să nu meargă cumvã la Pesta...

Eu sânt ocupat peste măsură; am de-a acuzã pre foștii miniștri, precum și pre Mitropolitul Moldaviei ca rebel. — Îți scriu din Parchetul Curții de Cassațiune, în cea mai mare grabã.

A. Papiu m. p.

= 79 =

Dela Academia sibianã de drepturi: Studenții români, între cari Nicolae P. Densușeanu și alti 31 colegi, cãtrã Hodoș. Urãri.

... În semn de recunoștință primește, Stimate Domnule, aceste orduri (rânduri), care curg din inimile noastre fragede și doritoare de fericirea patriei și națiunii noastre... Dumnezeuul cel etern care a salvat poporul nostru român din atâtea viscole ale veacurilor trecute, să mărească numărul bărbaților cari cu astfel de zel să apere cauza naționalã...

*Tinerimea română studiosã la academia
c. r. de drepturi din Sibiu.*

Sibiu, în 10 April 1866.

(Urmează 32 subscrieri).

= 80 =

Mitropolitul Alexandru St. Șuluț exprimă mulțămiri lui Hodoș pentru activitatea parlamentară dela Pesta.

Prea Stimate Domnule V-Comite și Deputate !

Cu poșta noastră de aseară primind și eu Numărul gazetei maghiare „Pesti Napló” Nr. 92 din 22 a lunei și a anului curente și cetindu-ți într'insa prea brava-ți cuvântare, ținută în Casa de jos a Ablegaților în ședința din 21 April, spre refrângerea cuvântării Înțeleptului maghiarilor (Deák Ferentz) în contra amandamentului suplinitor la referada Comitetului de 12 în cauza naționalităților exmis, de deputați români făcut și Casei subșternut (înaintat), — m'am umplut de mângăere și de o bucurie ! într'u atâta, cât nu mă pot conțeni ca să nu dau (expresiune) sentiului (sentimentului) aceluia prea plăcut, ce au fost ca un emphanstru (emplastru) pe rana inimii unui bătrân român, cu îngrijirea cea încordată, pentru soarta națiunii noastre în timpurile aceste critice, în inimă-i afund i-au fost săpată... Recunoștința cea mai cordială... pentru curatul acela spirit și zel de adevărat Român, cu care este plină memorata-ți și merito lăudata-ți cuvântare și care, durere ! nu pre toți fii(i) națiunii noastre îi caracterizează... Unele expresiuni din ea (din cuvântare), precum este — p. e. — aceea „a nemzetiségeknek nem a politikai nemzet kiegészítő részétül tekintem, hanem én azokat az Ország kiegészítő részétül tekintem” (naționalitățile Ungariei le consider ca părți întregitoare ale Țării, și nu ca părți întregitoare ale națiunii politice maghiare), pe câte cuvinte, pe atâtea balsamuri sânt în vătămata inima noastră... DTa... ai arătat, în cuvintele-ți mai sus citate, că națiunile nemaghiare, și cu dânsese și națiunea română, nu-i un complex, nici o fusiune în națiunea maghiară, — adecă încarnatul „Nemzetegység”-ul din art. 7-lea 1848, — ci sânt părți întregitoare și pe atâția factori egali cu națiunea maghiară a Ungariei și a coroanei S. Ștefan.

Pentru care primește, Stimatul meu domn, dela mine cea mai mare și mai cordială recunoștință și mulțămire, care — precum socotesc — nu va fi numai a mea, ci și a întregii noastre națiuni !

Spune, mă rog, multa mea recunoștință și acelor stimați domni și bravi fii a(i) națiunii, cari ți-au sprijinit cuvântarea!

Altmintrelea oftându-ți dela Atotputintele tot binele, și mai vărtos bună și statornică sănătate, cu osebită stimă rămân

Al mult stimat DTale

de binevoitor

Metropolitul Alexandru m. p.

Blaș, 26/14 April 1866 *).

= 81 =

Fruntașii Zarandului aduc deputatului „nostru“ Iosif Hodoș, mulțămiri, alăturându-se urărilor și dorințelor exprimate în adresele primite din toate părțile țării locuite de români, și spunând:

...discursul ținut în Camera Ungariei la 23 Faur a. c. și debutarea dela 21 April a. c. ni-a dat o (nouă) probă... despre inima adevărat română... ce am admirat și până acum în DVoastră... Sântem mândri... că facem parte, o mică parte, din națiunea română... sântem fericiți tot odată a vă ști că santeți ablegatul (deputatul)... nostru... Convingerile noastre au în Camera Ungariei un interpret firm și conștiincios... argumen-tări(le) contrare n'au putut clăti (principiile susținute), nu le-au putut răsturna; ci, durere, le-au știut numai majorisà!...

Baiadecriș 3/15 Mai 1866.

(Semnează, între cei 73, următorii:)

Amos Frâncu, I. Moșiu, Dr. Jac. Brendușianu, Ioan Frâncu, G. Secula, Daniel Papp, G. Moldovan, Moisi Bota, I. Birta protopop, I. Coșeriu, Al. Bașa, Simion Groza (tribunul din revoluție), Paul Truța, Petru Iorgovici și mai mulți preoți și învățători.

*) In „P. S.“ serie despre Gojdu ș. a.

= 82 =

Cler și popor din Urminiș, comitatul Solnocul de mijloc, cu totul 153 persoane, între care, după nume, și un preot maghiar, trimit deputatului Iosif Hodoș o adresă de recunoștință și venerație, terminată astfel:

Urminisiu, 17 Iunie 1866,

Domnule Deputat!... Recunoaștem și venerăm un caracter solid în purtarea D-tale, expunându-te, prin apărarea legalității, celor mai crâncene recriminațiuni care obvin (pornesc) din lagărul fusioniștilor pentru toți cari nu se supun orbește unei aroganțe terorisătoare, ...refuzând complimentele seducătoare din care se împletesc cununile (coroanele) pe mormintele renegeților... Domnule Deputat, ai făcut cu cât ai fost dator ca deputat și patriot bun, și cât se așteptă pe drept dela fiecare deputat onest, care se duce a reprezenta interesele patriei și a(le) poporului român...

= 83 =

Gheorghe Bariț împlinește însărcinarea de a înainta lui Hodoș „adresa scrisă de către 80 locuitori fruntași din națiunea română” din Brașov. Adresa poartă, afară de subscrierea trimițătorului, cam aceleași nume, ca și adresa precedentă (Nr. 77) a Brașovenilor din 1866. Câteva pasagii:

... În 8 Martie a. c., ... inspirat de simțul dreptății și întristat tot deodată... de măsura absolutistică ce se intentă (se plănuie) din nou asupra marelui Principat (al) Transilvaniei, ți-ai redicat din nou vocea în favoarea acestei țări nefericite... Vocea D-tale a vibrat (în inimile) noastre, a redicat speranțele și a pătruns în toate clasele societății transilvane, pe cei puțini în credință i-a întărit, pe renegați i-a rușinat.

Primește șcl.

Brașov, 22 Martie 1867 st. n.

= 84 =

Din Dobra Hunedorii, către acelaș, iscălesc 59 inși.

... Îți urăm ca Dumnezeuul dreptății să te inspire cu darul său cel sfânt și să te înimeze, ca totdeauna în interesul ... națiunii noastre să poți redică versul întru apărarea dreptății.

Nu puturăm trece cu vederea și a nu ne descoperi simțmintele noastre... către prea onorat DTa și a nu-Ți arată bucuria ce o avem cu toții, până și cel din coliba țăranu(lui), strigând: Să vieze deputatul. Hodoș, apărătorul cauzei noastre patriotice și naționale...

Dobra, 1867 Martie 18. st. v.

Nic. de Crainic m. p.
protop.—Șcl.

= 85 =

Glasul Făgărașului românesc.

... Cuvântarea rostită în ședința publică a dietei ungurene din 8 Martie... a stors frățearca noastră iubire, aprețuire și recunoștință... Fii incredințat, Domnule deputat (al Zarandului), că românimea acestui District (al Făgărașului)... împărtășește deplin ideile și convicțiunile DTale politice...

Făgăraș, 31 Martie 1867.

(Semnează:) *Ioan Antonelli*, vicar.

I. C. Drăgușianu, vice-căpîț.

I. Roman.

P. Popescu, prot.

Arone Densușianu, ș. a.

= 86 =

Rășinărenii către acelaș deputat.

... Deși prin nouăle măsuri absolutistice vocea țării noastre e înădușită și nu toți fiii cei buni ai națiunii au ocaziune d'a primi onorifica luptă legală pentru drepturile patriei și li-

bertatea națională, națlunea simte totuși mare mângăere, când unii din puținii ei fii, aflători azi în dieta din Pesta, dovediră din nou :

„Că simțul bărbăției, virtutea de Romani,
Și azi străluce 'n față la juni și veterani“.

Ca român și patriot... ai folosit în dieta pestană de acum toate ocaziunile spre descoperirea rătăcirilor, și combaterea măsurilor stângace și periculoase ce sânt a se pune la noi în lucrare... Cu deosebire în 8 Martie a. c. DTa ai apărat... autonomia și independența charei (iubitei) noastre patrii, Transilvania, și prin aceasta drepturile națiunii noastre... ai demonstrat (dovedit) că a fi într'o cameră legiuitoare depuțatul... cutărei națiuni, însemnează a te lăpădă de sine-ți și a luă crucea pentru drepturile acelei națiuni...

Rășinari, în 7 Aprilie st. n. 1867.

(Semnează :) *Dr. Nic. Stoia*, medic, *V. Drocu*, *Oprea Brote*, *Visarion Romanu*, exredactor și proprietar, *P. Băncilă*, *Maniu Drocu*, *N. Hoadrea*, *I. Drocu*, paroh, *N. Ciucianu*, *B. și P. Hoadrea*, *Bucur Cioranu*, *P. și Il. Dancăș*, *M. Tăpălagă*, *A. Cioranu*, paroh, *Maniu Vidrighin*, *Comșa Mitrea*, *Ioan Bratu*, paroh ș. a.

= 87 =

Gregoriu Viteazu nobile Zsadány, din Teaca, însărcinat de Români din partea locului, trimite o adresă, aceluiaș deputat, semnată de 51 preoți și alți cărturari.

Silivaș, 15 Mai 1867.

Prea stimate Domnule!... Energica apărare a autonomiei dulcei Tale patrii, în dieta din Pesta, a înflăcărat pe fiecare Român, — ni-a dat tuturora tăria în sperarea unui venitoriu (viitor) mai îmbucurător... Mergi mai departe pe cărarea începută, că(cî) națlunea este cu Tine... plini de entusiasm și admîrare, îți urăm tărie, bărbăție, ca lupta începută să-Ți fie încununată cu laurea (laurii) nemuririi... Să trăești!...

= 88 =

A. Tr. Laurianu către Iosif Hodoș la Baia de Criș. Intre altele, cere înfăptuirea ideii de a forma cabinete de lectură în partea locului.

București, 23 Nov. 1875.

Frate Hodosiu! — ... Bine ați face dacă ați forma cabinete de lectură la Baia de Criș, la Abrud și Alba-Iulia, la cari noi am fi parați (gata) a le tramite cărți gratis. Dicționare ai poate să le dai Dta din exemplarele ce ți se trimit. Cred că fratele Romanu a îngrijit pentru Pesta, Urbea-mare, Satu-mare, Beiuș, precum și D. Babeș pentru Viena, Arad, Temișoara, etc. — Înțelegeți-vă cu bărbații competenți, și puneți ideea în lucrare...

Al DTale sincer

A. Tr. Laurianu m. p.

Iosif Hodoș răspunde lui Laurianu în 1/13 Dec. 1875 și scrie:

Cabinete de lectură avem la Hălmaș, Brad, Abrud, etc. și vom mai forma; avem și (la) gimnaziul din Brad. Din dicționarele ce mi se trimit, am dat și până acum; dar nu mi-a(u) ajuns în tot locul, fiindcă nu-mi sânt complete exemplarele; multe fascicule lipsesc, altele mi s'au trâmisi de câte două ori. La anul, mergând la București, am să limpezesc și această afacere. — Primiți șcl.

= 89 =

August Horșa, unul dintre tinerii mai răsăriți ai Transilvaniei dela 1870, comunică lui Iosif Hodoș, la Baia de Criș, păreri în chestiuni de școală și biserică.

Hunedoara, 9 Febr. 1871.

(La începutul scrisorii sale A. Horșa cere îndrumare în afacerea de rescumpărare a așa numitelor „regalii”, — drepturi feudale, — la noi; — apoi urmează:)

Alt obiect, de foarte mare importanță pentru noi, și care aș voi a ți-l atinge cu astă ocaziune, este cestiunea scolast(ică). Prea bine știi că școalele noastre populare naționale confe-

s(ionale) nu numai nu corespund, — în foarte mare parte, — legii de instrucțiune publică, ci — ce este mai mult — ele mai peste tot nu corespund scopului lor. A înșiră cauzele, — aceleia care le cunoaște mai bine, cred că ar fi un lucru foarte de prisos. Ceea ce nu-Ți pot lăsa neamintit însă este că: școlile noastre populare (primare) nu stau nici într'o comună mai rău ca acolo, unde sânt două confesiuni: gr. or., și gr. cat., cum este cazul și aici, în Hunedoara, unde avem școală: gr. cat., și gr. or., rom. cat., și reform(ată) = 4, școlae, și totuș nici una școală!

M'am ocupat adeseori de cugetul: că oare, unde Românii sânt de 2 confes(iuni), n'ar putea să-și ridice și (să) susțină școală comună? Și aceasta este ideea la care îmi iau voia a-Ți atrage toată atențiunea. Știi foarte bine că nu numai la noi, ci și la popoare mai înaintate decât noi, se cearcă prea mult nu că *ce* a zis cineva, ci că *cine* a zis-o.

De aci urmează, că — chiar când s'ar află aci, acasă, inteligența și cunoștința necesară pentru a întreprinde cutare lucru, — oamenii totuș așteaptă inițiativa de — sus; cu atât mai vârtos când cele înșirate ca necesare nu se află acasă, trebuie a se face recurs acolo unde se află.

De unde este evident că, precum în alte lucruri momentuoase, așa și în cel atins, numai DVoastră puteți da direcțiunea cu prospect de ceva rezultat. Drept ce, sânt convins, că nu-mi veți lua în nume de rău dacă cutez a Vă ruga, ca — iertându-vă împrejurările — să binevoiți a cerne această întrebare și a lua măsurile cari le veți află cu cale.

Încă un cuvânt:

Prin moartea canonicului prepos(it) Rațiu, a devenit un stal canonic vacanț... Nu numai eu, fără toți ai noștri cu câți am putut să vorbesc despre aceasta, și în cât cunoaștem clerul nostru, am fost și sântem de părerea, că cel mai chemat de-a ocupa acel scaun vacant, este Tata Moș (Simeon Balint). Durere însă, lucrul nu atârnă dela noi; și și în acest obiect se poate face mai mult, — dacă nu tot, — numai — de sus, earăș dela Dv. Făcut-ați ceva pași? Punându-vă în conștelegere cu vărul Alexandru (Papiu) — al cărui cuvânt nu cred să nu-l asculte metr(opolitul) V(ance)a, și cu alții, cred că veți putea face ceva. Piedecele mai mari vor veni din altă parte, o știu

prea bine; însă, bune Doamne! nu tot cu pedece avem de lucru?

Pe lângă sărutare de mână pentru prea stimabila-Ți consoartă și complimente pentru vărul și cumnata, Vă salută cu sinceră iubire și profund respect:

August Horsia m. p.

= 90 =

Advocatul din Năsăud, Basiliu Axente, către Iosif Hodoș, la Baia de Criș. Intervine pentru un prieten. Post script: în cauză personală, cu o critică a strâmbătăților vremii.

Năsăud, 26 Febr. 1871.

Prea stimate Domnule și Frate! — Prin jurnalul „Federațiunea“ (dîn Pesta) venind la cunoștință despre întâmplarea fatală din 28 a l. tr. în Bereria de acolo, ne-am cutremurat tare, văzând ce pericol era să mai vie și asupra apărătorilor naționali ai noștri... Inșă... providența divină a abătut pericolul vieții dela Dv. Și, pentru aceasta, deosebit ne bucurăm... Bunul Dumnezeu... să facă să puteți cu succes continua lupta cu inimizii dreptății.

Cu ocaziunea aceasta permiteți-mi... a mă adresă... cu o modestă recomandare pentru un cunoscut al meu de aici, ca să binevoiți a-l ajuta la dobândirea unui post de profesură la nou ridicatul gimnaziu român din comitatul Zărandului.

Acest recomandat amic și cunoscut al meu este bravul profesor Niculau Pop, care dîn anul 1866 propune la gimnaziul de aici. Dânsul nu este născut dîn Districtul acesta; și, aici, cei cari nu sânt grănițeri, sânt cam pieziș văzuți, și... numai până atunci i vor suferi la gimnaziu, până iș vor crește sau califica profesori dîn așa numiții fii ai Districtului.

(Urmează lauda însușirilor celui recomandat).

Pe lângă acestea, am onoare a mă subscrie:

Al Preastimat Dv.

prea aplecat
Basiliu Axente m. p.
adv.

Post scriptum :

Ceva și pentru mine ; — presupun că nu ți-ai uitat, de când de odată am absolvat jura [drepturile] în Cluj, în 1848. Eu, după ce cu ocaziunea alegerilor în 1867 am rămas neales, în Ianuar 1869 am pus cenzura advocațională în Mureș Oșorhei, și de atunci funghez [funcționez] aici, în Năsăud, ca avocat.

Advocatura e frumoasă ; însă era justiția cu mult mai bună sub absolutism ; domnii ăștia, aleși, nu au acum nici o teamă de nime, fac strâmbătăți, à la cauza cu Apor, și nu ai unde te plânge. Comitetul e compus din preoți, juzi comunali, notari și alții, cari toți stau în conspirațiune [?] asupra dreptății. Apoi aici nu mai este vorbă a se face justiție după adevărul lucrului, — jus quod ex facto oritur, — fără aici legea stă scrisă în carte, și adevărul lucrului se încunjură, — și fac după placul lor ; așa, dreptatea este cum o fac oamenii ; și vai de loc !

Eu dar încă aş concurge la un post de asesor, în scaunul Mediașului, când va fi organizațiunea justiției. Ce zici : când și unde să aștern suplica ?

Axente m. p.

= 91 =

Nicolae Cosgarea, locotenent în pensiuine, cătră Iosif Hodoș, deputat la dieta din Pesta. Ceva despre școale grănițarești în ținutul Făgărașului.

Vadu, în 3 Martie 1871.

Stimate Domnule și amice !

... Școala din Ohaba, în timpul graniței, se administră prin compania respectivă, adecă a II-a. După desființarea graniței începură și școal[ele] a da îndărăt, așa de în anul 1854 căzură cu totul.

În anul 1860 au înviat eară, creindu-se, prin ținerea unui bal și prin alte daruri, un fond.

Tot odată comunele respective, adecă : Ohaba, Șinca veche, Vadu, Bucium se obligară a contribui, după trebuință, la spe-sele care încă nu le pot acoperi interesele fondului... Statutele se făcură în înțelesul acesta. Eforia cu Oficiolatul di-

strictual făcură apoi repartițiunea pe comune și luară de bază populațiunea : pe comunele care sânt mai mari, s'a repartizat mai mult.

În 27 Faur a. c. se ținū examenul semestral prin reverendisimul D. vicar Antonelli; și dupăce se gătase examenul cu două cântece : „Ce e patria română ?” și „Ca un glob de aur”, veni la rând o desbatere...

[Resultatul desbaterii a fost, că una dintre comune, Șinca veche, a ieșit din îndatorirea de a mai susține școala din Ohaba, — având a se îngriji mai mult de școala proprie].

Al DTale

plecat amic
Nicolae Cosgarea m. p.
 Locot. în pensiune

Adresa: Prea Onoratului Domn Iosif Hodoș, Doctor de drepturi și deputat la dietă în Peste—Pesth.

= 92 108 =

Fragmente din scrisorile lui Iosif Hodoș, trimise familiei, la Roșia, sau Baia de Criș. (1858—1878).

= 92 =

Cum se călătoreà, în 1858, din Munții apuseni la Peșta, Drumeți : S. Balint și Iosif Hodoș.

Peșta, 8 Nov. 1858.

...Joi dimineața (în 4 Nov.), la 6 ore, precum știți, am plecat din *Abrud*; de cafenit, ne-am fost cafenit încă Miercuri dimineața ca să ne fie și pe Joi, ziua plecării.

Joi seara am ajuns în *Hălmaj*, am durmit la dl Moga (parohul local); de aici am plecat mai departe Vineri dimineața; la amezai în *Iosași*, la ogină (cinișoară) în *Buteni*, seara în *Șilindia*, unde am și mas peste noapte...

Joi, în ziua cea dintâi, am avut timpul cel mai frumos, ne-am întâlnit cu mulți *Abrudenii* cari veneau dela Arad, și apoi

și cu unii Lupșeni cari se întorceau din Brad dela bulci (târg de țară)... Vineri încă am avut timp frumos, numai de cu seară începuse a picură și noaptea apoi, toată noaptea, a plouat...

Precum durmisem, Joi noaptea, la dl Moga, de domnește, pe atât am durmit de original în Șilindia, la crișmarul în casă, că odălle separate erau toate cuprinse; așa, cum zic, am durmit pe fața casei; o bundă am pus-o sub noi, cu cealaltă ne-am acoperit.

Dacă am avut Joi și Vineri timp frumos, — am avut apoi Sâmbătă toată ziua ploaie, ninsoare și vânt până în Arad, — plouatu-ni-o, ninsu-ni-o, și bătutu-ni-o vântul chiar ca pe puștele țării ungurești, cât socoteam că până-i lumăa nu vom ajunge la Arad; cu toate acestea seara am fost în Arad; — dar aici abia am putut căpăta cvartir, că(cu) cu prilejul târgului adunatu-s'o fost lume de oameni și cuprinsese acum mai toate cvartirele... Ziua Sâmbetei a fost fatală, că vântul ne suflase pălăriile, și a mea, și a lui Tati (Balint), în tină; ciubărul căraușului căzu dela loitră de unde era legat și roata a trecut peste el, de-l făcu tot doage, — șiregla se deslegă de vreo trei ori...

Ieri, Dumineca dimineata, am plecat din Arad, și aseară (la ora 9 și jum.) am fost aici, în Peșta. Ieri am avut zi bună, că venit-am ca vântul și ca gândul*) — numai mâncările și beuturile, puțin biată ce-am mâncat și beut, le-am plătit pipărate, că pe un șnitzel și o jemle (franzelă) și un meseleş ($\frac{1}{4}$ l) de vin tot câte 30 cr(ețari) căută să plătim, (aproape un florin).

...Din Viena, cum vom sosi, numai decât vom scrie...

= 93 =

Peșta 11. I. 1866.

...Ieri și astăzi am fost mai întâi în dieta ungurească (ca deputat al acestei camere). Aici merg disputele (discuțiile) ca și la noi, în adunările ce le țineam la noi la casa comitatului (Zarand), cu deosebire că aici (în Peșta) nu vorbesc tot io, ci sânt și alții cari să vorbească, dar de multe ori vorbesc mult mai neînțelepțește de cum vorbeam noi în adunările noastre.

*) Cu trenul.

= 94 =

Altă călătorie, în 1867, din Baia de Criș la Peșta. Drumeși: deputații Borlea și Hodoș, reprezentanți ai Zarandului în parlamentul ungar.

Peșta, 4 Iunie 1867.

... mă grăbesc a-ți scrie numai atâta că am sosit în pace aici.

Miercuri, când ne-ați petrecut și voi până la Vața, am venit până în *Hălmaș*, la Șuluț. De aici am plecat Joi dimineața la 5 ore, și în aceeași zi seara am ajuns în *Șiria*, la sora lui Borlea. Vineri am șezut în *Șiria* până după amiază la 4 ore, atunci am plecat la *Arad*, și am mas la Miron Romanu... Sâmbătă seara am ajuns aici (în Peșta). Miculescu a venit înaintea noastră, și ne-a dus la cvartirele ce ni-a aflat. Io șed pe strada cea mare vis-a-vis cu grădina lui Beleznay; am cvartir destul de bun; plătesc 23 fl. pe lună cu haine de de pat și cu serviciu cu tot.

Ieri și astăzi am fost tot în dietă. Se țin ședințe și înainte, și după amiază. Acum încă, mîntenăș (îndată) sînt 5 ore, pe când iară avem ședință. Se foarte grăbesc, ca să fie gata cu toate pe Sâmbătă, 8 a lunii curente, când se încep ceremoniile de încoronare (a regelui Francisc Iosif), și vor ținea 5-6 zile.

... Mi-i foarte urât aici singur. ... Poate după încoronare ne vor și trimete cătră casă.

= 95 =

Ceva despre parlament. Grija de ziare.

Peșta, 27 Martie 1868.

... nu știu dacă mă voi putea duce pe sărbători acasă, pentrucă se zice că deputații maghiari așteaptă și caută prilejul ca să fie cât se poate mai puțini deputați români de față aici, și atunci să iee în pripă cauza naționalităților și s'o isprăvească într'o singură zi. Inșă până la sărbători mai avem vreo două săptămâni, și io îți voi scrie, sau că mă duc, sau că nu mă pot duce.

Jurnalele care îmi merg acasă, să le (puneți) în rând, și scrie-mi dacă „Familia” și „Gura Satului” și celelalte vin regulat, sau ba. Vulcanu zice că totdeauna mi le-a trimis.

... Chiar când am încheiat această epistolă, am primit dela ministru-președintele Andrassy o invitație la souarea pe Duminecă, — poimâne seara.

= 96 =

Spre București, la ședințele Academiei.

București, 17 Aug. 1868.

Azi dimineața, la 7^{1/2} ore am sosit aici. Din Brașov am plecat ieri dimineața la 6^{1/2} ore. Va să zică am călătorit 25 de ore în continuu. Am avut o călătorie foarte ostenitoare, mai ostenitoare decât cea de an. Eram nu mai puțini de șase inși într'un cupeu; eram îndesuiți ca în teasc, de nici mișca nu ne puteam; de dormit nici vorbă... ..dela poștă, unde ne-am dat jos, am tras drept aici, la Papiu, care încă nu s'a întors acasă... Călătoria asta întinsă, mai de-o săptămână, m'a ostenit prea mult...

= 97 =

Sesiunea anuală a Societății academice. Alte știri din București.

București, 18/30 Sept. 1869.

În Lunia trecută am terminat ședințele noastre și s'a închis sesiunea anului curent. Negreșit tu mă vei fi crezut plecat atunci îndată cătră casă grăbind în brațele voastre. N'am plecat însă îndată. Eată, încă și astăzi sânt tot aici. Io, ca totdeauna, așa și în sesiunea acestui an, am fost cel mai ocupat cu lucrările societății. Io am redactat procesele verbale, care toate fac mai bine de 40 coale, scrise des, precum am obicei de a scrie io. Ședințe am ținut mai în toate zilele, încă și în zile de sărbători; ședințele țineau câte 5-6 ore pe toată ziua. Așa nu te miră, dacă ieri și alaltăieri m'am recreiat nițel. Eram

să plec astăzi; dar n'am căpătat loc pe diligență. M'am abonat pe mâne, Vineri, 1-a Octomvrie, când la 4 ore după amiază voi plecă cu Romanu spre Brașov. Romanu e cam morbos; el are friguri; și asta încă ne-a împedecat de a putea plecà până mâne. Sâmbătă, cam între 2 și 3 ore după amezăzi, vom fi în Brașov. Dacă voi putea, voi plecà îndată spre Sibiu, unde mă voi oprì o zi...

Spune lui Frâncu că am mijlocit pentru biblioteca gimnaziului din Brad să se trimită „Monitorul oficial” regulat, asemenea pentru casina română din Hălmaș și pentru cea din Abrud. Am mijlocit apoi să ni se trimită cărți școlastice, didactice, și legiuirile române toate. „Monitorul oficial” și „Moniteur roumain” îmi vor veni și mie, poate încă înainte de ce voi ajunge io acasă. „Romanulu” și „Traian” vor veni și de aci înainte sub adresa lui Moțu. Am speranță și de un ajutor în bani pentru gimnaziul nostru.

Mi se gată hârtia, și Papiu n'are alta...

— 98 —

Deputații Hodoș și Borlea în drum spre Budapesta.

Peșta, 11/23 Ian. 1870.

... Vineri dimineața am sosit (din Baia de Criș) la drumul de fier (la gara din Deva) cu 5 minute mai târziu; și așa a trebuit să ședem toată ziua în Deva. Nici n'am mers nicăiri, ci toată ziua am stat cu Borlea într'o odae ce ne luasem la otelul cel mare. Seara a(u) venit la noi Pipoș, Ciacłani și Petco, dar puțin au șezut, și la 8 ore ne-am și culcat. Noaptea a fost foarte lungă; dimineața ne-am sculat la jumătate pe 5 ore. ... Ciacłani trimisese căruța după noi... și la jumătate pe 7 am fost la drumul de fier (gară), punct la 7 am plecat, și nici nu ne-am dat jos... numai la Arad, unde am prânzit, și la Tegled unde am cînat, și aseară la 9 ore am fost aici acasă, unde mă aștepta casa caldă. Pe toată calea am fost și sânt sănătos și bine... Pe Romanu (deputat și redactor la „Federațiunea”) încă din Marția trecută, — Sfânta bobotează la noi, — l-a dus în arest la Vaț, (condamnat în proces de presă).

= 99 =

Când o foaie pestană, ce se numeà umoristică, își băteà joc de un deputat român, care în dietă pledase în favoarea unui fond de teatru românesc în Transilvania, cel atacat trimite câteva exemplare, din această publicație, la ai săi. Ea purta titlul „Borszem Iankó“, redactată de evreo-maghiari.

Peșta, 28 Martie 1870.

...Imi pare bine că ați primit toate ce v'am trimis prin dl Piciu. Și, va să zică, Alesandru a cunoscut că cine este acea caricatură de portret ce v'am trimis? Să n'o stricați; să o păstreze Alesandru pe când va fi mare; atunci va ști judeca ce însemnează a vinde caricatura portretului lui Tata-Hodoș pe stradele Pestei, la început cu câte 15 cr., în urmă cu 2 cr.*)

Io am trimis unul la vărù' Papiu și altul la Tata-moș (S. Balint).

...Io voi pleca de aici sau în 6, sau în 12 April, după cum adecă ne vor da drumul și banii mai curând sau mai târziu, și după cum voi căpăta răpunș dela prota (protopopul) Lazăr (din Brad) la o epistolă ce i-am scris ieri.

= 100 =

La Ploești „o mică răzmeriță“.

București, 21/9 Aug. 1870.

...Candiano la Ploești, precum se zice, a făcut o mică răzmeriță, în urma căreia aseară și astă noapte s'au făcut aici (în București) mai multe arestări; între arestați se află și frațele Hașdeu. Lumea e cam neliniștită pe aici; noi însă ne continuăm în pace lucrările la Academie, unde ținem ședințele în toate zilele dela 12 ore până la 5, afară de Dumineci și sărbători.

...A lui Hașdeu are o copilă; este de etatea lui Nerva nostru; copilă foarte sănătoasă și grasă (Iulia Hașdeu).

*) Crețari, cruceri.

= 101 =

București, 28/16 Aug. 1870.

...Hașdeu este încă (după o săptămână) tot arestat. Se lățise știrea că m'ar fi arestat și pe mine, și pe Papiu (unde sânt găzduit). Dar a fost numai știre. Căci Papiu, ca gardist, a fost într'o noapte la patrulă, și l-am însoțit și eu, dar la 12 noaptea am venit amândoi acasă.

(Din aceeaș scrisoare :) ... Alaltă ieri (în 26 Aug.) am făcut cu Crișianu o excursiune până la Giurgiu și de aici peste Dunare la Rusciuc în țara turcească. Am făcut această excursiune ... ca să văd cel dintâi drum de fier în Țara românească și să văd Dunărea, acest fluviu gigantic care desparte România de Turcia, și apoi să văd și un oraș turcesc ... Am plecat la 7 ore dimineața și la 9 ore am fost în Giurgiu ... Am plătit pe clasa a doua 9 lei și 45 bani — pentru mers și venit, cece face nu chiar 4 f(iorini) v. a. ... Un tânăr de acolo, cu numele Karkalechi, a stat garant pentru noi la prefectură și ni-a dat bilete pentru a putea trece la Rusciuc. Ne-am pus pe un vapor turcesc și într'o jumătate de oră am fost în Rusciuc. Tânărul încă venise cu noi și el ne-a fost ciceronele, călăuzul. Era zi de Vineri, cece la Turci este Duminecă. (Se face vizitarea orașului, cu „biserică” turcească, casarme, locuința pașei, tribunale și școale turcești, apoi înapoerea la Giurgiu, de aici la București, unde sosesc la ora 10 seara).

= 102 =

Grija de copii. — Invitarea la Deva, unde în Oct. 1870 urma să se țină adunarea generală a „Societății pentru fondul de teatru român”.

București, 4 Sept. 1870.

... Pe copii să-i duci la (Brad, la școală), precum au fost în anul trecut. La anul vom vedea ce vom face; în est an să mai rămână la Brad. Servitor pentru curățitul hainelor nu trebuie luat: și le pot curăți și ei. Io încă singur mi-am curățit hainele și cizmele, când eram la școală. Să nu se învețe nici gîngași, nici domnoși sau domnișori, căci cine știe ce pot ajunge.

... Io nu voi putea merge acasă (la Baia de Criș) până nu va trece adunarea din Deva, care o am convocat pe 4 Octomvrie. Ar fi bine ca pe atunci să vii și tu cu doamna Victi (Frâncu) la Deva. Spune lui tata-moș că să nu facă altminter, ci și dumnealui să vină la adunarea din Deva. Despre Frâncu nici nu mă îndoiesc că n'ar veni, precum cred că vor veni toți ai noștri din Zarand.

= 103 =

La sesiunea Academiei Române în 1871.

București, 14 Aug. 1871.

După o călătorie destul de ostenitoare de Marți seara de cum am plecat de acasă, abia ieri, la 10 ore înainte de amiază am sosit aici...

Miercuri dimineața am plecat din *Băiță* și am venit bine până la *Deva*... la 2 ore, după prânz am plecat mai departe, spre *Orăștie*, aici am ajuns la 4 ore. Din norocire am căpătat loc pe carul iute, dar numai până la *Sibiu*, unde abea în cealaltă zi, Joi, la 9 ore dimineața am putut sosi. De aici ni-am luat car privat, fiindcă poșta ori carul iute n'avea să plece decât numai în ziua următoare la 4 ore dimineața; eram patru inși: io, profesorii Costin și Feneșanu, și fratele lui Nemeș, care mă așteptase în Deva; cum zic, patru inși ni-am luat din Sibiu un car privat până la *Făgăraș* cu 24 fl., dar carul privat nu merge ca diligența, căci plecând la 12 ore de amiază abea am fost în *Făgăraș* la 12 ore din noapte. Din *Făgăraș* încă a trebuit să ne luăm car privat; dar aici, ca și în Baia de Criș, abea ni-am putut căpăta unul, cu care am plecat Vineri la 12 ore, și am ajuns la *Brașov* la 1 oră după miezul nopții; dimineața, Sâmbătă, ne-am sculat până în ziuă, ni-am căutat car, fiindcă diligența era ocupată pe cinci zile înainte, și aflând încă un soț, neamț, trei inși: io, neamțul și fratele lui Nemeș, ni-am luat eară car privat până la *Ploești*, și am plecat din Brașov Sâmbătă la 8 ore dimineața și în aceeași zi seara la 10 ore am ajuns în *Câmpina*, aici stând peste noapte, dimineața la 4 ore am plecat spre *Ploești*, de unde drumul de fier pleca la 7 și $\frac{1}{2}$

ore, și numai cu 5 minute am sosit înainte de plecarea trenului... m'am suit în vagon, unde am aflat pe Bariț, și în două ore am fost aici, în *București*. Io am tras la Papiu, care însă e dus, de vreo trei săptămâni la țară, — îl așteptăm însă în tot minutul.

= 104 =

Svonuri despre arondarea comitatelor. — G. Sion. — La dietă.

Baia de Criș, 15/3 Ian. 1874.

... În anul în care intrăm poate să se facă mari schimbări pe la noi. E vorba de arondarea comitatelor, și poate că Zarandul îl vor adnecta la Huniadoara. Atunci ne putem lua ca melciul cu casa în spate, și a ne căuta alt loc sau altă țară mai bună. Toată speranța ne este că sau va cădea ministeriul de acum, sau nu i se va primi proiectul de lege despre arondarea comitatelor. Vederremo.

Am primit de multșor o epistolă dela G. Sion din București, care o acclud aci. E vorba despre 30 exemplare din fabulele sale, ce ți-a trimis, („dlui protopop Balint“), spre vânzare, și zice că dacă le-ai vândut, să-i trămiți banii, ear dacă nu, atunci să i le trămiți îndărăt, fiindcă i se cer în alte părți.

... În luna trecută, Decemvrie, am fost io singur la Pesta. Acum nu mă mai duc, pân' nu va trece recrutarea, care abiă în Martie se va începe aici.

= 105 =

Știri din Zarand.

Baia de Criș, 15 Febr. 1874.

... Protonotarul (Sig. Borlea) îmi este dus de acasă; el e la camera deputaților în Pesta, și io sânt singur în cancelărie, ocupat pe zi câte 7-8 ore. Așa abea îmi mai rămâne timp se

pot, din când în când, corespunde cu părinții mei la Roșia și cu fiii mei la Brad, Belgrad, Brașov și București...

Timpu' la noi este cel mai bun; noaptea rece, ziua cald.

Sperăm a fi scutiți de boale epidemice; și poate vom avea o primăvară, vară, și toamnă mănoasă.

Se'nțelege, celor cari vor fi pe aici; căci încă tot pot domnii să ne alunge; și atunci vom merge, cum zice nu știu cine: *kiki a merre lát (care în cătro)*.

= 106 =

Dela înmormântarea lui Papiu Ilarianu, decedat în anul 1877
[și nu 1878, cum greșit scriu alții].

Sibiu, 27 Nov. 1877.

...Cununa (coroana) familiei Hodoș, imediat înaintea coștiugului lui Papiu, o a purtat Alexandru nostru, pe care Papiu atât îl iubea. Băieții n'au fost chiar toți la conductul funebral, pentru că dl B... așa s'a purtat, de, cu toate că Papiu murise într'o zi de Marți — 23 Octomvrie, — totuși în Sibiu n'a știut nimeni că a murit, până Joi — 25 Octomvrie —; chiar și mie mi-a telegrafat numai cu o zi înainte de înmormântare, așa cât fizice mi-a fost imposibil de-a ajunge (din Budapesta) în Sibiu la îngropăciune. Despre absența mea veți fi cetit ce am scris și publicat în „Gazetă” și „Telegraf” *).

Surorile lui Papiu au fost în zilele trecute aici la mine. Ele ar vrea ca numai decât să-și aibă partea din ce biată avere a rămas după fratele lor. Asta însă nu merge așa iute și așa ușor; și, precum mi se scrie dela București, vor trece 4—5 luni până să ajungă a pune mâna pe acea avere; căci și acolo, lucrurile la tribunale, merg foarte încet.

*) „Tel. Rom.” din 1877, Nr. 83, pag. 333.

= 107 =

Ce s'a serbat în Sibiu în preseara de Sf. Andrei în 1877?

Sibiu, 13/1 Dec. 1877.

... Alaltă seară am serbat aici — nu căderea Plevnei, — ci preseara S-tului Andrei; ieri am fost cu toții la biserică — nu ca să cântăm „Tedeum” pentru căderea Plevnei, — ci pentru ca să celebrăm memoria lui Andrei (mitropolitul). Îți însemn aceasta (lui Simeon Balint) numai ca să te știi orientă, când poate azi mâne vei ceti în jurnalele... turcești, că Valahii din Sibiu au iluminat orașul și au lăudat pe Dumnezeu, că a înfrânt domnia urmașilor lui Mahomed, celui cu dintele pierdut și cu capul spart.

Dumnezeu să ajute.

= 108 =

Colaborare la foaia lui Bariț, „Observatorul”.

Sibiu, 27/15 Ian. 1878.

... Despre colaboratori la „Observatorul” nu pot să-ți spun nimica, pentru că nu știu cine sânt. Știi că mulți vor crede că și eu aș fi unul dintre ei, fiindcă sânt aici, și fiindcă sânt amic personal și amic de principii cu redactorul. Dar D-Ta (S. Balint) știi că eu sânt cu mult mai modest, de cât să mă intrud cuiva, ori cine ar fi acesta; ear când mi s'ar da onoarea să fiu invitat a colabora, aceasta nu o aș putea face numai așa, de cinste. Am lucrat destul în cinste, și aș putea zice că am lucrat mai mult pentru alții decât pentru mine însumi și pentru ai mei, pe cari cu lucrul mânilor mele și cu brazda condeiului meu trebuie să-i susțin, aceasta fiindu-mi plugul în care asud. Ba, am redactat odată (în 1870) chiar un jurnal în cinste („Federațiunea” din Pesta); și am rămas cu cinstea pe frunte, și cu sărăcia în casă. Destul a fost.

= 109—110 =

Din corespondență străină: Ungurii despre războiul din munți.

I. Abrud, 14 Iunie *)

Iubite Francisc, — Îți scriu știri din munți; ca unul care am văzut cu ochii, ți-am scris tot ce s'a petrecut dela începutul campaniei noastre. In l. c. am ajuns la Deva, de aici am continuat marșul, ear când tabăra noastră se găsea la Brad, a sosit în 7 l. c. la armată colonelul nostru Kemény Farkas, — căruia

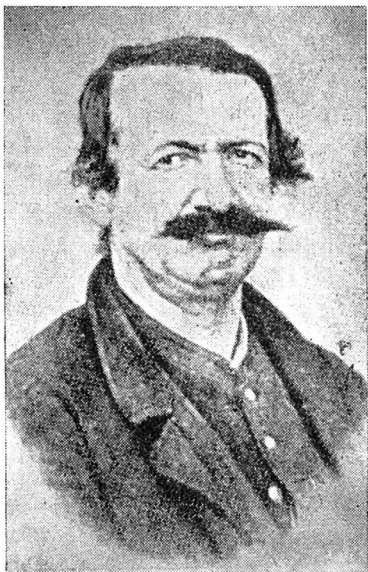
i se încredințase războiul împotriva Moților, — însoțit de câțiva husari și trecând prin Băița și respingând dușmanul, care năvălea mereu din fiecare tufiș.

Aici (în Brad) am aflat rănit pe colonelul Forró care, fără a-și băgă în seamă rana, luă cele mai strașnice măsuri. Dimineața, în 8 (Iunie), am pornit spre Abrud; abea înaintasem un ceas și jumătate, când Moții atacară avansposturile noastre; am dat câteva lovituri de tun și rachete; ni-am urmat marșul, și am sosit în 11 (Iunie), pe la ameză, în Abrud.

Să fi văzut voi marșul nostru! Întărituri cu pari, șanturi, stânci prăpăstioase, în dreapta și în stânga Moți veșnic nepăciui-

tori, drumuri cu adevărat de neumblat, peste care trebuia să ne purtăm tunurile; o parte din armată făcea drum, alta trăgea tunurile și carăle cu muniții sus pe dealuri, în vreme ce a treia se luptă. — Să fi văzut voi acest marș, ca să vă puteți face închipuire despre campania în munți!

*) Scrisoarea aceasta, și cea următoare (din 24 Iunie 1849), apărute în ziarul unguresc clujan, „Honvéd“, Nr. 147 și 154 din 1849, sânt publicate, în traducere germană în publicația dela 1850: „Die Rumänen der österreichischen Monarchie“, II. 204—210. Le dăm în traducere românească.

AVRAM IANCU
1824—1872.

Locuitorii din Abrud, scăpați cu fuga de spada Valahilor, vărsau lacrimi de bucurie la sosirea noastră; dar lacrimile bucuriei se schimbă curând în lacrimi de jale și groază.

Abea așezărăm tabăra afară de oraș, când dușmanul se ivi pe drumul Câmpenilor. Se dă alarmă: Sus pe dealuri! Și oamenii, cari la sosirea noastră plângeau de bucurie, izbucniră în lacrimi de spaimă, nu cumva să revie zilele sângeroase din vremea lui Hatvani.

Moșii ocupară un deal înalt și salutară de pe vârful, cu tunurile lor de 6 și 12 funți, pe honvezii noștri... Un glonț de 6 funți nemeri frânele dela calul colonelului Kemény (eră glonțul lui Jurca dela Roșia), tocmai în clipa când eră să încalece al doilea cal, și când își da pe cel dintâi husarului său; alt glonț, de 12 funți, sbură abea de-o palmă peste capul meu și al colonelului; gluma, în cele din urmă, începù a se îngroșă, când colonelul Kemény porni deodată honvezii la atac și cu vre-o trei (?) oameni împrăștiă dușmanul. *) Moșii fugiră, noi i-am urmărit, până ce s'au oprit pe creștetul unui deal mare, unde au format linie de bătae în regulă, îndărătul ei erau cetele lor, tunurile și tribunii, cari cu sabia în mână mânau Moșii în jos asupra noastră; gloanțele lor împroșcau atât de cumplit, încât pierdù speranța să-ți mai pot scrie vreodată. Dar rezistența lor fu în grabă frântă (?). Kemény mergea pretutindeni în frunte, o jumătate din companie din batalionul 11, cu puțini infanteriști secuî și botskaești, îi puseră pe fugă, și în ziua aceasta Moșii nu mai stăruiră. Noi am urmărit dușmanul până seara, la ora 8 fără un sfert, aproape pân' la Câmpeni. Au luat parte la această luptă: o jumătate companie a batalionului 11, o companie de secuî, o companie mică de botskaești (husari) și o companie de Zanini. Nu face numărul, iubite prietene; ci duhul și comandantul alcătuesc puterea armatei. Sub Hatvani, Valahii ne-ar fi sdrobît; Kemény îi scoate, cu câțiva soldați, din poziții care le ar putea ținea cu o singură companie împotriva unei miî întregi de oameni (când are norocul să găsească și un trădător, Nota noastră). Numărul dușmanului va fi fost zece mii; **) noi l-am alungat cu

*) Lăudăroșenie ungurească! Nota Editorului publicației vieneză.

**) Atâta vor fi fost în fantazia, îngroșată de frică, a Maghiarilor. Nota vieneză.

baioneta. Din partea noastră fu rănit un (?) honved; din partea valahă au căzut mai mulți, dar mișei și-au dus și morții.

În 13 s'a dat o nouă bătălie, la care eu n'am putut să iau parte, căci am fost trimis de două ori să aduc ajutoare, ear când am sosit cu husarii-Württemberg și cu trei tunuri, bravul nostru comandant terminase totul.

Ziua de astăzi fu mai fierbinte decât cea de alaltăieri. Căpitanul Szász Mózes năvăli asupra tunurilor dușmane de două ori cu husarii-Alexandru cari, recruți fiind, îl părăsiră în luptă, ear Valahii îl înconjurară; căpitanul are să-și mulțumească viața numai sabiei sale și Valahului aceluia, care n'a țintit cu 3 degete mai jos și i-a găurit numai șapca. De partea noastră au căzut 3 honvezi din batalionul 50, și un locotenent din husarii-Alexandru va muri, poate, peste un ceas. Dealurile și tufișurile sunt pline de Valahi morți, la unul dintre cei morți am găsit optsprezece înțepături de baionetă. Lui Kemény îi place baioneta. Tunurile și rachetele rămân de obicei înapoi. Kemény are o singură comandă: Înainte, copii, după mine! Cel ce nu vrea să înțeleagă comanda, să nu îndrăznească să i se arate după luptă, mai ales dacă este ofițer.

Adio! Nu mai am vreme de scris; de-oi trăi, am să-ți mai împărtășesc întâmplările de importanță, petrecute în drama munților.

II.

Bărăbaș (l. Alba-Iulia) 24 Iunie.

Continuarea istoriei războiului nostru în munți: În 15 (Iunie) ne atăcăm muntenii din 5 laturi, ne luptăm ziua întreagă de după amiază; la câte un post n'aveam decât abea o companie, pe când dușmanul roia în fiecare tufiș, în fiecare colină; dar, răbdarea soldaților noștri și pilda înălțătoare a conducătorului, ieșiră biruitoare în tot locul; Valahii risipiți, noi ajunserăm la ora 10 în Abrud, în orașul prefăcut în cenușă.

În 16 dimineața lupta se'reinși și dură până la ora 6; năvală nouă la ora 7; ne luptăm până la ora 9, și dușmanul fu respins.

Iubite prietene! Ți-am scris până acuma despre luptele noastre, — dar cât de mult am suferit într'insele, nu pot să-ți spun. Soldații noștri nu mai primără din 9 (Iunie) nici pâne, nici carne, și nici sare; ne hrăneam cu macriș. Văzui pe un honved la tiraliori cum căzu mort la pământ. Pe trupul său nu se descoperi nici o urmă de baionetă sau împunsătură, — foamea și istovirea îl doborâseră. Toată trupa este lipsită de încălțăminte; tinerii noștri urcă desculți coastele cele mai înalte, ear hainele lor sunt atât de sdrențuite, încât îmbrăcămintea Valahilor este, în asemănare, elegantă. Cu asemenea armată, comandantul nostru bătù(?) de cinci ori dușmanul; — dar, ca să o poată hrăni, trebuie scoasă din Abrud; alt fel, în 48 de ore, periam cu toții, ca muștile toamna. Foamea fu vrăjmașul nostru, și nu Moșii, cari în tot locul fură băuți și alungați. *)

Comunicația cătră Brad și Zlatna eră tăiată. Ca să nu murim de foame, trebuia să deschidem calea.

În 16 pornirăm spre Zlatna; dar abea apucarăm între munți, prietenii noștri, Moșii, se arătară și ne cinstiră cu focuri neîntrerupte, și ne însoțiră, până nimerirăm la un pod ce-l stricaseră mai înainte. Aici, mărturisesc, la vederea podului stricat, crezui că tunurile noastre sânt pierdute; dar colonelul Forró luă măsuri, ne arată calea pe unde să înconjurăm podul, săparăm ici și colo, adunarăm pietri și copaci, dar mai înainte de-a isprăvi lucrul, ni se raportă: Moșii se pregătesc să ne prindă tunurile aflătoare la centrul armatei. Trupele de pază de acolo începură a se clătina, când colonelul Kemény se aruncă asupra Moșilor (al căror gros încă nu sosise), omoară din ei nenumărați, și-i respinge. În vremea acestei lupte, colonelul Forró izbuti să treacă tunurile peste primejdiosul loc. Focul se înteeă; totuși am înaintat fără piedică până la Zlatna, unde intrarăm la ora 9. La depărtare de un sfert de oră dela Zlatna, întâlnirăm pe comisarul francez de proviant, cu 4000 de pâni și un butoi de rachiu. Avurăm mare noroc, că ne găsi; căci, dacă pătrundeă, cu escorta sa de 50 de oameni, în strămtoarea munților, n'ar mai fi avut puțința de-a ne stâmpără foamea.

Dela Zlatna am plecat în 18 la Ighiu, unde asemenea nu se găseă nici o provizie; de aici la Bărăbanț și în ținutul Alba-

*) Așa raportase din Zărând și Hatvani, că a bătut în tot locul pe Moși și că la urmă s'a retras.

Nota aceluiaș.

Iuliei. Indatăce vom avea proviziuni, muniție și îmbrăcămintea cea mai necesară, ne vom înapoia (!) în munți.

Să-mi fie permis să-ți declar, iubite prietene, că această campanie ar face onoare celui mai mare șef militar din lume. Și, în adevăr, ea aduce cinste colonelilor Kemény și Forró, dintre cari cel dintâi prin firea sa neînfricată, al doilea prin sângele rece și buna socoteală, au reparat greșala comisă mai înainte. Să nu crezi, amice, că războiul cu Moții ar fi un fel de vânătoare de șoareci. Insuși Napoleon avuse mult de furcă în guerila din Spania. Muntele este locul, unde fiecare tufă, fiecare dâlmă, fiecare stâncă trebuie cucerită una câte una, și după ce ai pus mâna pe ea, totuși nu-i încă a ta, căci dușmanul se strecoară pe căi lăturalnice, lui bine cunoscute, și răsare la spatele tale; astfel numai punctul acela îți aparține, în care te găsești pentru moment. Intre Zlatna și Abrud se află o trecătoare strâmtă; aceasta s'o vezi, ca să te încredințezi despre însemnătatea războiului cu Moții. Inchipuieste-ți o vale adâncă, împrejmuită de vârfuri înalte și lungă, cale de patru ceasuri, aruncă acolo baricade, poduri dărâmate, și după orce copac câte un Valah care îți pândește viața, și vei avea idee de războiul cu Moții.

Moții, după părerea ofițerilor noștri încercați, nu sânt lași, țin focul mai bine decât soldații lui Puchner, — dar toate acestea n'au să-i mântuească. Abrudul și Zlatna sânt ruine, sânt morminte uriașe, unde spiritele Maghiarilor uciși strigă răsbunare dela Dumnezeu și dela națiune. Cine a văzut odată Aiudul, Abrudul și Zlatna, trebuie să zică: Numai Valahii au fost de-stoinici să săvârșească astfel de vandalism. În sfârșit, — întocmai cum zicea bătrânul Cato: „**Hoc censeo, et Carthaginem esse delendam**“, — zic și eu: Să stărpim, fără milă, neamul răsvrătit!

Căpitanul **Gabányi**.

Dintr'o corespondență germană dela sfârșitul anului 1849.

În ziarul „*Südslavische Zeitung*“ Nr. 6 din 1850 se publică o corespondență, cu data Alba-Iulia 30 Dec. 1849, despre pierderile îndurate în 1848—1849 de Români din Transilvania.

Corespondența aceasta este reprodușă tot în publicația vieneză dela 1849, 1850 și 1851: „*Die Romänen der oesterr. Monarchie*“, Wien, Druck von Carl Gerold & Sohn, II. 231, o publicație despre care Gh. Bariș scriă (în Transilvania Nr. 2 dela 1877) că este astăzi așa de rară, încât anume fasc. I nu se mai poate câștiga cu nici un preț: folosul ce adusese Românilor acea publicație în anii 1850—1852, nu se poate cumpăni cu tot aurul cât s'a pierdut în războiul civil. Dăm, în traducere, următoarele părți:

Nu sântem încă în situație de a da lista exactă a Românilor omorâți în războiul civil din urmă, nici a localităților trecute prin foc și sabie.

Știm, din izvor vrednic de încredere, până acum, următoarele:

Omorâți: patru prefecți de legiune:

1. *Bătrâianu*, spânzurat în Cluj.
2. *Const. Roman*, sfâșiat în Tg.-Murăș.
3. *Petru Dobra*, împușcat în Abrud.
4. *Ioan Buteanu*, spânzurat în Zărând.

Doi subprefecți: *Simonis*, spânzurat în Cluj, *Todoran* sfâșiat în Sâncraia (l. Aiud).

Zece tribuni: *B. Papiu*, spânzurat în Tg. Murăș, *Gregorianu* și *Pauletti* împușcați în Sibiu, *Chendi* și *Telechi* cu alți cinci spânzurați în Zărând.

Numărul centurionilor și decurionilor e necunoscut, dar se poate pune, fără exagerare, la 100.

Dintre preoți, spânzurați, împușcați, sau sfâșiați: protopopul *Turcu* în Cluj, protopopul *Moldovan* în Tg. Murăș, preotul *Ion Papiu* din Budăi (tatăl lui *Alexandru Papiu Ilarianu*) în Turda, pr. *Albini* în Mănărade, pr. *Gregorianu*, tatăl tribunului, deodată cu fiul său, împușcați în Sibiu, pr. *Țirlea* din Teiuș la Uioara; în Zărând șase preoți; în *Hususău* un preot, cu 12 țărani, împușcați; în *Câmpie* vreo 40 de preoți omorâți.

Afară de aceștia :

La Cluj cam 300 Români, între cari 50 spânzurați, 250 împușcați. Acelaș număr la Uioara, unde osânditorii la moarte erau Kemény István, Pogány Gyuri și Károly, cu doi Miksa ; într'o singură zi au fost împușcați 150 de Români, și la fiecare împușcătură Maghiarii strigau în bătaie de joc românilor :

„Cântați, *Deșteaptă-te Române*” !

Au mai fost omorâți la Blaj (11), Sibiu (18), Cornățel (23), Iernut (26), Sânger pe Câmpie (100).

În numeroase sate Secuiei au omorât pe toți Români de sex bărbătesc, jăfuind tot ce au găsit.

Dacă la numărul acestor jertfe se adaug cei căzuți în lupte, 8—10 mii, pierderile în vieți omenеști la Români ardeleni se pot socoti cu 35—40 mii de morți, la o poporațiune de 1.200.000 de suflete.

Sate arse până la pământ cam o sută, arse în parte cam 230, cele mai multe în Zărand.

Socotind în termen mediu, 80 case în satele dintâi și 20 case în aceste din urmă, și fiecare casă în valoare de cel puțin 100 florini (200 lei), paguba face 1.260.000 florini ; mai socotind că fiecare familie românească (din 360 de mii câte erau) a pierdut cel puțin 50 fl. în bani, vite sau bucate, se mai adaugă suma de 18 milioane florini ; în sfârșit, luând în seamă, că între cei 40 mii de Români morți, cel puțin tot al patrulea era tată de familie sau susținatorul familiei, care pierde într'însul un capital de cel puțin 1000 fl., mai rezultă o pierdere de 10 milioane florini.

Astfel, pierderea totală a Românilor se urcă la 29.260.000 florini (sau peste 60 milioane lei în val. nedepreciată).

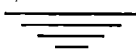

TABLA NUMELOR

A

Aaron Florian 37.
 Abrud 10, 13, 50, 56, 57, 65—
 68, 73—78, 81, 83, 84, 87, 90,
 99, 103, 114—119.
 Aiud (Aniud) 16, 17, 63, 65, 74,
 118, 119.
 Alba-Iulia (Alba-Carolina) 10, 11,
 15, 17, 23, 54, 55, 56, 60, 65,
 70, 77, 78, 99, 116, 117, 119.
 Albini 119.
 Albrecht 9.
 Alduleanu 72.
 Alesandru (Hodoș) 108, 112.
 Alessiu 93.
 Alexandrescu Urechia 93.
 Alexi 5, 44, 51.
 Almășanu D. 92.
 Andrassy 106,
 Andreica M. 10, 13, 16.
 Anglia 31.
 Antonelli 22, 97, 103.
 Apahida 10, 15.
 Apold 12.
 Apolone 32.
 Apor 102.
 Arad 21, 39, 99, 103—105, 107.
 Arceasca 43, 44.
 Ardeal 5, 6, 13, 38, 49, 50, 56,
 57, 59, 68, 87, 108.
 Ardeleanu Bazil 8.

Arhipelag 42.
 Arieș 16, 56.
 Aristos 26.
 Armenopoli 42.
 Athanasiu 71.
 Austria 29, 37, 45, 48.
 Axente Baziliu 101.
 Axente Severu 9, 16, 17, 74, 82.

B

Babeș Vincențiu 82, 99.
 Baboianu 92.
 Bach 26.
 Baia de Criș 9, 14, 20, 75—77,
 83, 84, 86, 95, 99, 101, 103,
 105, 107, 110, 111.
 Băița 8, 110, 114.
 Bălășescu 5, 6, 16.
 Balint Simeon 8, 10—13, 16—18,
 20, 24, 41, 50, 53—66, 74, 82,
 87, 100, 104, 108, 111, 113.
 Balint Carolina 61.
 Balint Netti 54.
 Balint V. Iosif 17, 19.
 Balș T. 57.
 Banat 72.
 Băncilă P. 98.
 Band 20, 47, 48, 49, 56.
 Bányfy 18.
 Bărăbanț 116, 117.
 Barac Iosif 92.
 Barbu G. 54, 55, 56.

- Bariș G. 18, 28, 56, 69, 96, 111, 113, 119.
 Bărnăț Simeon 5—7, 12, 14, 16, 22, 24, 25, 28, 29, 34, 35, 39-44, 46, 47, 51—53, 55, 57, 59, 60, 67, 68, 89, 90.
 Bașa Al. 95.
 Bătrânelanu 119.
 Begnescu 65.
 Beiuș 99.
 Beleznav 105.
 Belgrad vezi Alba-Iulia.
 Bellissimus 92.
 Berghia 20.
 Berlin 68.
 Bihor 5.
 Birta I. 95.
 Bistra 87.
 Bistrița 49.
 Blaj 6, 7, 16, 22, 23, 25, 27, 45, 50, 52, 53, 62—66, 74, 82, 84, 94, 95, 120.
 Boer D. 87—90.
 Boeriu 10.
 Boeriu Petru 68.
 Boer Nic. 66.
 Bogdan G. Duică 7, 90.
 Bologa 78, 80.
 Bombăcilă 91.
 Borgovanu 74.
 Borlea 91, 92, 105, 107, 111.
 „Borsszem Jankó” 108.
 Boșota Baziliu 66, 72, 81.
 Bota Moisi 95.
 Brad 8, 9, 13, 55, 99, 104, 108, 109, 112, 114, 117.
 Brad Petru 7, 8.
 Brașov 15, 16, 29, 58, 70, 91, 92, 96, 106, 107, 110, 112.
 Brătianu G. 92.
 Bratu Ion 98.
 Brăzești 56.
 Brendușianu 95.
 Brote O. 98.
 Bruți 91.
 Bucium 103.
 Bucium-Cerbu 14.
 Bucovina 6.
 București 7, 29, 36, 92, 99, 106, 108, 109, 111, 112.
 Buda 75.
 Bunaparte 46.
 Bunyevác 37, 38.
 Buteanu Ion 50, 119.
 Buteni 103.
- C**
- Caliani 40.
 Calloianu 91.
 Câmpești 9, 10, 13—15, 66, 83, 115, 119.
 Câmpie 16, 19, 48, 56, 120.
 Câmpina 110.
 Candrea Gh. 84.
 Candiano (Popescu) 108.
 Caransebeș 16, 17.
 Carlsburg vezi Alba-Iulia.
 Carpați 91.
 Carthaginem 118.
 Cassii 91.
 Castor 91.
 Castorianu (Iosif Hodoș) 43.
 Catoni 91.
 Cerberul 32.
 Cerbu 9.
 Cernăuți 63.
 Cetate (dela Roșia) 9.
 Cetatedebaltă 7, 8.
 Chendi 75, 119.
 Chioar 87.

Chomínszky 26.
 Christianu 5.
 Ciaclan(i) 74, 107.
 Címonea 64.
 CiofleC D.
 Cioran B. 98.
 Cíprianu 37, 38, 39.
 Ciucianu N. 98.
 Ciupe 26.
 Clausenburg vezi Cluj.
 Clein 22.
 Cluj 9, 10, 14, 15, 16, 18, 54,
 58, 78, 85, 102, 119, 120.
 Cluncer 10.
 Colimagni 24.
 Comşa Mitrea 98.
 „Concordia” 90, 93.
 Copand 18.
 Cornăţel 120.
 Cosgarea Nic. 102, 103.
 Coşeriu I. 95.
 Costande 17.
 Costin Const. 110.
 Crainic 74, 93, 97.
 Craiova 16, 90.
 Crasna 86, 87.
 „Crepuscolo” (II) 45.
 Crişianu Eugen 93, 109.
 Cristian 71.
 Cumanu (nu Coman) 66, 72.
 Cuza Vodă 75, 91.

D

Dacia 32, 33, 35, 91, 92.
 Dancăş II. 98.
 Dante Alighieri 31, 32.
 Darabant 10.
 Deák Ferentz 94.
 Dealu-mare 8.
 Densuşianu Arone 97.

Densuşianu N. 93.
 Detunata 9, 14.
 Deva 13, 14, 53, 73, 74, 107,
 109, 110, 114.
 Dobra ep. 51.
 Dobra (localitate) 74, 97.
 Dobra Petru 119.
 Dobran 42, 45.
 Dragavilma 18.
 Drăguşianu I. C. 97.
 Drocú M. 93, 98.
 Drocú V. 98.
 Duca B. 66, 81.
 Dunca Paul 26, 72.
 Duşoiu I. 92.

E

„Enciclopedia Română” 49.
 Eneida 31.
 Enyed vezi Aiud.
 Erdelyi 51.
 Europa 39.

F

Făgăraş 97, 110.
 „Familia” 106.
 Faur Ioan 22.
 „Federaţiunea” 101, 107, 113.
 Feneşanu (Art.) 110.
 Ferdinand V. 17.
 Fetí 74.
 „Foaia p. minte, inimă şi literatură” 29, 66.
 Forró 114, 117, 118.
 Francisc 114.
 Francisc Iosif I. 8, 13, 40, 105.
 Frâncu Amos 66, 72-77, 95, 107.
 Frâncu Ioan 95.
 Freihaus 37.
 Fundul Regesc 85.
 Füger 78, 79.

G

- Gabanyi 118.
 Găina 9, 13—15.
 Găitanu (nu Caietanu) 74.
 Galați 39.
 Garoiu N. 92.
 „Gazeta (Transilv.)” 24, 28, 29,
 37, 63, 112.
 „Gazetta uffle di Milano” 42.
 Gherla 42, 51.
 Ghica Grigore 36.
 Giurgiu 109.
 Glodariu V. 92.
 Gojdu 95.
 Görgey 29.
 Gregorianu 119.
 Groza Simeon 95.
 Groze 7, 8.
 Grüne 9.
 „Gura Satului” 106

H

- Hălmaĵ 13, 14, 55, 75, 99, 103, 105.
 Hașdeu 108, 109.
 Hatvani 50, 115, 117.
 Hoadrea 98.
 Hodoș E. 13, 16, 17.
 Hodoș Iosif 12, 19, 20—22, 24,
 29, 34—41, 49—57, 60, 61, 63,
 65—86, 90 ș. u.
 Hodoș Novic 20.
 Hodoș Vasile 19, 20.
 Honfi (Papfalvi) 12.
 „Honvéd” 114.
 Horia 82.
 Hormuzachi 36, 42.
 Horșa Aug. 99, 101.
 Huedin 78.
 Huniadoara 97, 100, 111.
 Hususău 119.

I

- Iancu Avram 5, 9, 10, 11, 13,
 14, 17, 19, 24, 28, 49, 60.
 Iași, Eș, Iassy 36, 57, 58, 59.
 Iernut 120.
 Ighiu 117.
 Ionașiu I. 92.
 Ionescu Nic. 93.
 Iorgovici P. 95.
 Iosași 50, 55, 75, 103.
 Istrati 29.
 Istria 58.
 Italia 22, 28, 29, 34, 43.
 Iuga C. I. 92.
 Ivacskovics 21.

J

- Jucul de jos 49.
 Jurca 115.

K

- Kaltenleutgeben 6.
 Karkalechi 109.
 Karlovetz 27.
 Karlsburg vezi Alba-Iulia
 Kemény Farkas 114, 115—118.
 Kemény István 120.
 Kengyelatz 21.
 Klausenburg vezi Cluj.
 Koroian 51.
 Kossuthiani 16.
 Krajnik S. 8.
 Kutfalvi 8.

L

- Ladoi 74.
 Lahore 31.
 Laibach 34.
 Lăpuș 70.

Laurianu Aug. Treboniu 6, 11,
16, 26, 36, 37, 44, 93, 99.
Laurianu D. fiul 93.
Lazăr M. 108.
Leeb 37.
Lemenyi 7, 61, 89.
Lengeru I. 92.
Lucchi 81.
Lugoș (Logosiu) 16, 27, 51, 58.
Lupșa 56.

M

Macedonfi 27.
Măcelariu Ilie 71, 72, 74, 81.
Maghieru, Malghera 42, 43, 44,
46, 91.
Mahomed 113.
Mailat I. P. 92.
Maior Ioan 27, 58.
Maior Petru 23, 40, 88.
Maiorescu Ion 26, 27, 41—44,
46, 58.
Maiorescu Titu 58.
Mănărade 119.
Maniu 27, 47.
Maniu Ion 86, 87.
Manole Diamandî 92.
Manu Petru 26.
Marcu Al. 24, 29.
Maria Terezia 23.
Marmația 18.
Maronianu 37, 40.
Maroș-Vásárhely 56.
Masirevits 21.
Massimu I. C. 93.
Matia Corvinul 30.
Mecca 22.
Mediolanul 28.
Meșiota I. G. 92.
Miculescu 105.

Mihai Viteazul 75.
Mihali 8, 9, 13, 61—67, 70, 91.
„Mihul” 29, 30, 34.
Mikeș, Micaș 16, 49.
Miksa 120.
Milano 41, 42, 44, 46.
Missail G. 93.
Mitrofan Mihai 56.
Mocioni Andrei 70.
Moga 16, 17, 76.
Moldova 36, 39, 43, 57, 59, 64,
67, 68.
Moldovan 8, 10, 66, 75, 76, 95, 119.
„Monitorul Oficial” 107.
Moroianu 37, 38, 40.
Moțiu I. 95, 107.
Mödling 6.
Munteanu 5.
Munteanu G. I. 92.
Muntenia 39.
Murășanu (Andrei) 74.
Murășanu Iacob 24, 28, 29, 38.
Murășanu Petru 66.
Murășanu Traian 17.
Murăș Oșorhei 102.
Musca 56.

N

Nagy 27.
Nagyág vezi Săcărâmbu.
Nahlik 78, 79.
Napoleon 118.
Năsăud 101, 102.
Navrea I. A. 92.
Neagra 84.
Nemeș 110.
Nenea, Nonea 18.
Nerva (Hodoș) 108.
Nicola Matei 60, 74, 82, 83.
Nobili (Nemeș) 75.

O

„Observatorul” 113.
 Ohaba 102, 103.
 Onu 37, 44.
 Opran 43.
 Oradea 5, 9, 20, 21, 51.
 Orăștie 110.
 Orghidan Chr. 92.
 Orlat 16.

P

Padova (Padua) 11, 24, 29, 35,
 37, 40—47.
 Paloș 56.
 Pamfiliiu 27.
 Pap Gabor 22.
 Papiu Al. Ilarianu 7, 8, 11, 21,
 22, 24, 25, 28, 29, 34, 35,
 37—39, 41—57, 92, 93, 100,
 106—109, 112, 119.
 Papiu B. 119.
 Papiu Ion 119.
 Papp Dănilă 95.
 Papp Laczi 77.
 Patița Ioan 83.
 Pauletti 119.
 Pavia 12, 24, 27—29, 40, 41, 44.
 Pazmaneu 27,
 Peșta 20, 75, 90-93, 98, 101-108,
 111-113.
 „Pesti Napló” 94.
 Petco 107.
 Peter 37.
 Petrescu Nicolae 17.
 Petri Andrea 45, 47.
 Petridul de mijloc 56.
 Petridul inferior 17, 18.
 Piazza dei frutti 43.
 Piciu 108.
 Pipoș Ioan 75, 76, 77, 90, 107.

Plevna 113.
 Ploești 108, 110.
 Plutu 32.
 Pocsa 6.
 Podul Burului 56.
 Pogány 120.
 Poinariu 5.
 Pollux 91.
 Popa 17, 18.
 Popa Gligor 56.
 Popasu 5.
 Popa Todor 56.³
 Popea Ioan 92.
 Popea Nicolae 17.
 Popescul 21.
 Popescu P. 97.
 Pop Liviu Andrei 16-17, 51-53.
 Pop Nicolae 101.
 Popovici A. 92.
 Poppassu C. I. 92.
 Popp G. B. 92.
 Popp I. B. 92.
 Poppovits I. T. 92.
 Popu 18.
 Poșaga 56.
 Predescu 93.
 Puchner 5, 118.
 Puian Vasile 16.

R

Racovița 16.
 Rákoczy 18.
 Ramonțianu 50.
 Ranke 44.
 Rășinari 98.
 Rațiu Ioan 25, 28, 36, 37, 43, 78.
 Ratz, canonic, 16, 17, 100.
 Remetei 63, 66.
 Roma, 3, 45, 50.
 Roman Const. 119.

Roman I. 97.
 România 38, 39, 42, 53.
 „Romänen der ö. M.“ 114, 119.
 Romanu Al. 21, 27, 90, 99, 107.
 „Romanulu“ 107.
 Romanu Lud. 92.
 Romanu Miron 105.
 Roman Visarion 98.
 Roşia 8, 9, 11, 16, 17, 20, 50,
 53—58, 61, 62, 64, 77, 115.
 Rusciuc 109.

S

Sabiniu vezi Sibiu.
 Săcărâmbu 14, 52, 53, 68.
 Sălciua 56.
 Sâncrai 119.
 Sânger 120.
 Sânmărtin 65.
 Satu-mare 99.
 Sebeş 65.
 Secula G. 95.
 Seret 58.
 Sibiu 5, 6, 9, 10, 12, 13, 15, 16,
 20, 39, 42, 51, 60, 71, 76, 81,
 84, 85, 93, 107, 112, 113,
 119, 120.
 Silivaş 98.
 Simonis 119.
 Sion Gh. 111.
 Solnoc 51, 87, 96.
 Someşfaleu 10, 15.
 Souleithner 25.
 Spania 118.
 S. Ştefan 94.
 Sta Barbara 61.
 Stoia Nicolae 98.
 „Südslav. Zeitung“ 119.
 Szász Mózes 116.
 Stehling 14.

Strigontu 22, 23, 27.
 Suciú Petru 25.
 Szegedin 53.
 Szilágyi 29.
 Szilágy-Somlyó vezi Şimleu.
 Szolnok vezi Solnoc.

Ş

Şaguna 12, 19, 21, 24, 27, 37,
 38, 39, 44, 70—73, 85, 113.
 Şarteş 56.
 Schiller 32.
 Schwarzenberg 13, 15.
 Şilindia 103, 104.
 Şimleu, Şumleu 51, 86, 87.
 Şincai 22.
 Şinca veche 102, 103.
 Şipotariu 37.
 Şiria 105.
 Şoimuş 13, 14.
 Springer 25.
 Ştefan 30.
 Şuluţ Al. Sterca 7, 10, 24—27,
 44, 50, 65, 82, 84—86, 94, 95.
 Şuluţ Iosif Sterca 49.
 Şuluţ Ş. 105.

T

Tamburini 34.
 Tăpălagă M. 98.
 Târgu-Murăş 16, 19, 20, 119.
 Târnava 75.
 Teaca 98.
 Teclu G. I. 92.
 Telechi 119.
 „Telegraful Român“ 37, 112.
 Temeş 21.
 „Tentamen Crit.“ 25.
 Teocu, Tlocu, 63, 66.
 Theodorini 91.

Theresianum 50, 58.
 Timișoara, Temișoara 99.
 Tirol 46.
 Tisa 91.
 Tiuș, Teiuș 6, 119.
 Tobiasș 66, 72, 81.
 Todoran 119.
 Traian 3.
 „Traian” 107.
 Transilvania 7, 24, 38, 39, 58, 59,
 71, 78, 86—88, 90—93, 96, 119.
 Treviso 42.
 Triest 34, 35, 42, 44, 46.
 Trombitaș Partenie 19, 20.
 Truța Paul 95.
 Turcu 119.
 Turda 10, 18, 49, 56, 93, 119.
 Turda-Arieș 17.

T

Țara Bârsei 69.
 Țegled 107.
 Țipariu (Cipariu) 27, 66.
 Țirlea 119.

U

Uioara 119, 120.
 Ungaria 75, 91, 93—96.
 Ungvar 28.
 Universitatea națiunii săsești 84.
 Urbea-Mare vezi Oradea.
 Urminiș 96.
 Ursikă I. 92.

V

Vădanu 56.
 Vadu 102.

Vancea 100.
 Vârgolici I. G. 93.
 Vârșeț 21.
 Vaț 107.
 Vața de jos 75, 105.
 Vay baron 16, 17.
 Veneția 43, 44, 46.
 Vereșpatak vezi Roșia.
 Vergiliu 31, 32.
 Veștem 6.
 Vidrele 13.
 Vidrighin 98.
 Viena 5—8, 11, 19, 20, 26, 27,
 34—37, 39—42, 44—55, 57,
 58, 60, 61, 65, 77, 99, 104.
 Vima-mică 18.
 Viteazu Gr. 98.
 Volpi 25.
 Vulcan (muntele) 82.
 Vulcanu Iosif 106.

W

Wohlgemut 6.
 Württemberg 116.

Z

Zanini 115.
 Zărand 14, 55, 75—77, 82, 87,
 95, 97, 101, 104, 105, 111,
 117, 119, 120.
 Zeu (Zay ?) 78.
 Zlatna, Zlagna 70, 87, 117, 118.
 Zoppa 66.
 Zsadány 98.
 Zsiga Nicolae 5.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Cuvânt înainte	3
1. <i>I. Christianu</i> către <i>S. Bărnuf</i> , în cauza trimiterii unei deputațiuni la Viena	5
2. <i>S. Bărnuf</i> către <i>Aug. Treb. Laurianu</i> . Interogarea dela Mödling, lângă Viena	6
3. <i>Groze</i> către <i>Al. Papiu</i> . O adresă din 16 Martie 1851, trimisă din Cetateadebaltă episcopului <i>Al. Sterca Șuluț</i> la <i>Blaj</i>	7
4. <i>S. Balint</i> către <i>Al. Papiu Ilarianu</i> . Despre călătoria împăratului <i>Francisc Iosif</i> în Munții <i>Apusenii</i> la 1852	8
5. <i>Intre aceiași</i> . Istoria scrisă de <i>Papiu</i> . Despre <i>Avram Iancu</i>	11
6. <i>Mihail Andreica</i> , fost tribun în 1848/49, către <i>E. Hodoș</i> . Călătoria împăratului în 1852	13
7. <i>Axente Severu</i> , despre persoane din anii 1848/49	16
8. Fragment din scrisoarea preotului <i>Iosif V. Balint</i> , despre originea și numele familiei <i>Balint</i>	17
9. <i>P. Trombitaș</i> , protopop către <i>Iosif Hodoș</i> . Diferite știri din Câmpia Transilvaniei în 1850.	19
10. <i>Al. Romanu</i> către <i>Al. Papiu Ilarianu</i> . Numirea de episcopi sârbi în dieceze românești	21
11. <i>I. Faur</i> , prof., către <i>Al. Papiu</i> și <i>Iosif Hodoș</i> , studenți în <i>Padova</i> . Știri din <i>Blaj</i>	22
12. Probabil <i>S. Bărnuf</i> către aceiași <i>Padovani</i> . Svon despre vizitarea mănăstirii <i>Blajului</i> din partea <i>Primatelui</i> dela <i>Strigoniu</i>	22
13. <i>S. Bărnuf</i> către aceiași. Despre o <i>Academie juridică română</i> în <i>Transilvania</i>	24
14. O așa zisă „ <i>anecdotală</i> “. Episcopul <i>Al. Sterca Șuluț</i> și dominiul episcopal	26

	<u>Pag</u>
15. <i>Acelaș</i> către <i>aceiași</i> . Informațiuni diferite	27
16. <i>Ca mai sus</i>	28
17. <i>Intre aceiași</i> . Despre Istoria scrisă de Al. Papiu	28
18. <i>S. Bărnuf</i> trimite <i>Padovanilor</i> o scrisoare, în care se arată felul său de a judecă în materie de limbă și literatură națională	29
19. <i>Al. Papiu</i> lui <i>Iosif Hodoș</i> . Cum se călătoreă din Viena în Italia	34
20. <i>Intre aceiași</i> . Despre <i>S. Bărnuf</i>	35
21. Despre Aug. Treb. Laurianu	36
22. <i>Moroianu</i> către cei din Italia	37
23. <i>Acelaș</i> , despre Șaguna	38
24. <i>Acelaș</i> către <i>Hodoș</i> și <i>Papiu</i> . Impresii din Muntenia și Moldova	39
25. <i>Intre aceiași</i> . Atentatul dela Viena în 1853	40
26. <i>Bărnuf</i> lui <i>Hodoș</i> , condoleanțe	40
27. <i>Bărnuf</i> către <i>Papiu</i> și <i>Hodoș</i>	41
28. <i>Intre aceiași</i>	41
29. <i>Gheorghe Magheru</i> , lui <i>Papiu</i> și <i>Hodoș</i> . Trimite cărți	42
30. <i>Ioan Rațiu</i> către <i>Papiu</i> . Trimite cărți	43
31. <i>Bărnuf</i> către <i>Padovani</i> . Știri și sfaturi	44
32. <i>Al. Papiu</i> lui <i>Iosif Hodoș</i> . Necazuri din Viena	45
33. <i>Intre aceiași</i> . Spre Viena	46
34. <i>Intre aceiași</i> . Diferite sfătuiri	46
35. <i>Intre aceiași</i> . Bani și povețe	47
36. <i>Ca mai sus</i> . Despre documentele de istorie	47
37. <i>Intre aceiași</i> . Dor de mamă și de casă. Despre fostul prefect de legiune dela 1848/49 Mîcheș	48
38. <i>S. Balint</i> lui <i>Iosif Hodoș</i> . Știri din munți	50
39. <i>Liviu Andrei Pop</i> către <i>Iosif Hodoș</i> . Informațiuni despre episcopii greco-catolici	51
40. <i>Intre aceiași</i> . Uniții și neuniții. Trai scump în Ardeal	52
41. <i>S. Balint</i> lui <i>Iosif Hodoș</i> . Despre <i>Bărnuf</i> , <i>Papiu</i> ș. a.	53
42. <i>Intre aceiași</i> . Bani și poșta	54

	<u>Pag.</u>
43. <i>Ca mai sus</i> . Papiu la Roșia	55
44. <i>Ca mai sus</i> . Călătoria prin Munți	56
45. <i>Ca mai sus</i> . Despre Bărnuf	57
46. Invitare lui <i>Iosif Hodoș</i> să ocupe o catedră de prof. la Academia din Iași	57
47. <i>Ioan Maior</i> comunică lui <i>S. Balint</i> știri despre Ion și Titu Maiorescu din Viena	58
48. <i>Bărnuf</i> , lui <i>Balint</i> . Documentele istorice culese în Ardeal și Bănat	59
49. <i>Iosif Hodoș</i> către <i>Matei Nicola</i> . Despre examenul de avocat	60
50. <i>Iosif Hodoș</i> și <i>S. Balint</i> către familiile lor	61
51. <i>S. Mihali</i> lui <i>S. Balint</i> . Despre muzeul de istorie naturală dela gimnaziul din Blaj	62
52. <i>În aceeași cauză</i>	64
53. Tot în ale <i>muzeului</i> dela Blaj	65
54. <i>S. Mihali</i> către <i>Iosif Hodoș</i> . Informații diverse	66
55. <i>S Bărnuf</i> către <i>Iosif Hodoș</i> , în cauza minelor de fier și cărbuni în Moldova	67
56. <i>Papiu</i> trimite din Berlin un pachet cu zece galbină pentru maică-sa din Ardeal	68
57. <i>Gh. Bariț</i> către <i>Iosif Hodoș</i> . Despre o petiție a Românilor către Senatul imperial din Viena	69
58. Un act din <i>Lăpuș</i> în aceeaș cauză	70
59. <i>Ilie Măcelariu</i> lui <i>I. Hodoș</i> . Primire sărbătorească făcută în 1860 Mitropolitului Andrei Șaguna la înapoierea sa în Sibiu după restaurarea Mitropoliei transilvane	71
60. <i>Zărăndenii</i> felicită pe Mitropolitul Șaguna	73
61. <i>Amos Frâncu</i> către <i>Iosif Hodoș</i> . Știri diverse, unele cu notă hazlie	73
62. <i>Ca mai sus</i>	74
63. <i>Între aceiași</i> . Deputat la Pesta. O inițiativă pentru înălțarea de monumente în amintirea prefectului de legiune Ion Buteanu și a tribunilor Chendi și Nemeș	75
64. <i>Între aceiași</i> . Invitare urgentă	76

	<u>Pag.</u>
65. <i>Ca mai sus</i>	77
66. <i>Continuare</i>	77
67. <i>Dr. Ioan Rațiu</i> către <i>Iosif Hodoș</i> . Cum dobândeau candidații români decretul de practică de avocat în Transilvania	78
68. O listă de contribuiri generoase ale Abrudenilor pentru studenții români dela Academia juridică din Sibiu în anul 1860, cu o introducere semnată de <i>Iosif Hodoș</i> .	81
69. <i>Matei Nicola</i> , din neamul lui <i>Horia</i> , către <i>Iosif Hodoș</i> . Afaceri politice și administrative cu raport la Români	82
70. In chestiunea <i>pădurilor</i> , din țara <i>Moșilor</i> , <i>Ioan Patița</i> cere sfat dela avocatul <i>Iosif Hodoș</i>	83
71. <i>Gh. Candrea</i> , și alți 21 <i>Moși</i> , se îndreaptă către „omul nostru” în aceeaș supărătoare afacere a pădurilor din Munții <i>Apuseni</i>	84
72. <i>Mitr. Blajului</i> , <i>Al. Sterca Șuluț</i> , invită pe <i>Iosif Hodoș</i> la o conferință în Sibiu dela anul 1862	84
73. <i>Dr. Ioan Maniu</i> către <i>Dr. Iosif Hodoș</i> . Despre apărarea autonomiei Transilvaniei	86
74. <i>D. Boeriu</i> lui <i>S. Balint</i> . Felicitare și observări despre organizarea bisericească	87
75. <i>Al. Romanu</i> cere lui <i>Iosif Hodoș</i> sprijinire pentru ziarul „ <i>Concordia</i> ”	90
76. <i>Craiovenii</i> felicită pe deputatul <i>Iosif Hodoș</i> pentru vorbirea sa din 11/23 Februar 1866	90
77. <i>Brașovenii</i> la fel	91
78. <i>Bucureștenii</i> pe urma lor. Indemnul lui <i>Papiu</i>	92
79. Urările studenților români dela <i>Academia sibiană de drepturi</i>	93
80. <i>Mitr. Al. Sterca Șuluț</i> mulțămește recunoscător deputaților români dela <i>Pesta</i>	94
81. <i>Zărăndenii</i> se alătură	95
82. Cler și popor din <i>Urminiș</i> , comitatul <i>Solnoc</i> , 153 persoane, trimit adresă de recunoștință și venerație aceluiaș deputat	96

	<u>Pag.</u>
83. <i>Braşovenii</i> , 80 de fruntaşi, prin mijlocirea lui Gh. Bariţ, trimis deputatului amintit urări de bine pentru discursul parlamentar dela 8 Martie 1866	96
84. Glasul celor dela <i>Dobra</i>	97
85. Glasul <i>Făgăraşului</i>	97
86. <i>Răşinărenii</i> către acelaş deputat	97
87. Cei dela <i>Teaca</i>	98
88. <i>Aug. Treb. Laurianu</i> către <i>Iosif Hodoş</i> , despre cabinete de lectură la români, — şi răspuns	99
89. <i>August Horşa</i> lui <i>Iosif Hodoş</i> , în chestiuni de şcoală şi biserică	99
90. <i>Baziliu Axente</i> către <i>Iosif Hodoş</i> , în favoarea unui prieten ş. a.	101
91. <i>N. Cosgarea</i> către <i>Iosif Hodoş</i> . Şcoale grăniţăreşti	102
92—108. Fragmente din scrisorile lui <i>Iosif Hodoş</i> către familie	103
109—110. Din corespondenţă <i>străină</i> : Luptele din Munţii Apuseni, descrise de un căpitan <i>maghiar</i> în 1849	114
111. Dintr'o corespondenţă <i>germană</i> : Pierderile Românilor din Transilvania în anii 1848—49	119
Tabla numelor	121—128
Cuprinsul	129—134

*

FIGURI

	<u>Pag.</u>
Aaron Florian	37
Balint Simeon	8
Bariţ Gheorghe	69
<i>Bărnuf Simeon</i>	67
Hodoş Iosif	35

Iancu Avram	114
Laurianu Aug. Treboniu	36
Maiorescu Ion	58
Maiorescu Titu Liviu	58
Mitropolitul Şaguna	72
Mitropolitul Şuluţ	84
Papiu Al. Ilarianu	34
Romanu Alexandru	21

DE INDREPTAT:

Pagina 14 şirul 12, în loc de Maiorese, cit. **Maiorescu**.

Pagina 46 şirul 3, în loc de ajunseşi, cit. **ajunsei**.

Pagina 47 şirul 12, în loc de Uu, cit. **Un**.

Scrisoarea cu Nr. 32 (de la pagina 45) a se pune **după** scrisoarea cu Nr. 35 (de la pag. 47).

PUBLICAȚIUNILE INSTITUTULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ

1. Anuarul Institutului de Istorie Națională :

- Vol. I. (1921—1922), XVI+434 p.
- Vol. II. (1923), XV+544 p.
- Vol. III. (1924—1925), X+1045 p.
- Vol. IV. (1926—1927), XXXII+751 p.
- Vol. V. (1928—1930), XII+793 p.
- Vol. VI. (1931—1935), XII+844 p.
- Vol. VII. (1936—1938), XI+935 p.
- Vol. VIII. (1939—1942), VII+582 p.
- Vol. IX. (1943) în curs de apariție.

FRAȚILOR ALEXANDRU ȘI ION I. LAPEDATU, volum omagial, 1936, LXXIV+905 p.

LA TRANSYLVANIE, volum tipărit sub auspiciile Academiei Române, 1938, 858 p.

IOAN LUPAȘ, Studii Istorice, vol. III—IV, Sibiu, 1942—1943, 312+392 p.

2. Biblioteca Institutului de Istorie Națională :

- Nr. 1. NICOLAE DRĂGAN, Toponimie și istorie, Cluj, 1928, 178 p.
- Nr. 2. IOACHIM CRĂCIUN, Cronicarul Szamosközi și însemnările lui privitoare la Români, 1566—1608, Cluj, 1928, 214 p.
- Nr. 3. IOAN MOGA, Rivalitatea polono-austriacă și orientarea politică a Țărilor Române la sfârșitul veacului XVII, Cluj, 1933, IV+240 p.
- Nr. 4. DAVID PRODAN, Răscoala lui Horia în comitatele Cluj și Turda, București, 1938, 206 p.
- Nr. 5. AUREL DECEI, Români din veacul al IX-lea până în al XIII-lea în lumina izvoarelor armenesti, București, 1938, 198 p.
- Nr. 6. MARINA I. LUPAȘ, Mitropolitul Sava Brancovici, Cluj, 1939, 126 p.
- Nr. 7. SEBASTIAN STANCA, Viața și activitatea Episcopului Vasile Moga, Cluj, 1939, 125 p.
- Nr. 8. DIMITRIE BRAHARU, Chestiunea română în Italia în timpul Memorandumului, Sibiu, 1942, 142 p.
- Nr. 9. AL. PAPIU-ILARIAN, Istoria Românilor din Dacia Superioară. Schița tomului III, publicată cu o introducere și cu note de Ștefan Pascu, Sibiu, 1943, XX+172 p.
- Nr. 10. ROLF KUTSCHERA, Guvernatorii Transilvaniei, 1691—1774, Sibiu, 1943, 103 p.
- Nr. 11. HELMUT KLIMA, Guvernatorii Transilvaniei, 1774—1867, Sibiu, 1943, 113 p.
- Nr. 12. ȘTEFAN PASCU, Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul veacului XVI, (sub tipar).
- Nr. 13. MIHAIL DAN, Cehii, Siovacii și Români din veacul XIII—XVI, (sub tipar).
- Nr. 14. ENEA HODOȘ, Din corespondența lui Simeon Bărnuțiu și a contemporanilor săi, Sibiu, 1944, 134 p.